

ЎзДЖТУ ҳузуридаги
РИАИМ

Ўқув-услубий
мажмуа

Лотин тили йўналиши
тингловчилари учун

Ўқув-услубий
мажмуа

2021

ЛОТИН ТИЛИ

3.1. Лотин тили ва тиббиёт терминлогиясининг
асослари

Мазкур ўқув-услубий мажмуа Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил 7 декабрдаги 648-сонли буйруғи билан тасдиқланган ўқув режа ва дастур асосида тайёрланди.

**Тузувчи: М.Н. Исраилова –ТДСИ, Лотин тили кафедраси
доценти**

**Такризчи: Н.С.Суюндиков – Тошкент Фармацевтика институти
Тиллар кафедраси катта ўқитувчиси**

Ўқув-услубий мажмуа ЎзДЖТУ хузуридаги РИАИМ Илмий- методик Кенгашининг 2020 йил 25 декабрдаги 10 - сонли қарори билан тасдиққа тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

I.	ИШЧИ ДАСТУРИ.....	3
II.	МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.....	10
III.	НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТ УЧУН МАТЕРИАЛЛАР.....	23
IV.	АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ УЧУН МАТЕРИАЛЛАР.....	43
V.	КЕЙСЛАР БАНКИ.....	78
VI.	ГЛОССАРИЙ.....	89
VII.	АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.....	107

I. ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

Дастур Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон, 2019 йил 27 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сон, 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон ва 2020 йил 29 октябрдаги “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сонли Фармонлари ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сон ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли қарорларида белгиланган устувор вазифалар мазмунидан келиб чиққан ҳолда тузилган бўлиб, у олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касб маҳорати ҳамда инновацион компетентлигини ривожлантириш, соҳага оид илғор хорижий тажрибалар, янги билим ва малакаларни ўзлаштириш, шунингдек амалиётга жорий этиш кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

Дастур доирасида берилаётган мавзулар таълим соҳаси бўйича педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш мазмуни, сифати ва уларнинг тайёргарлигига қўйиладиган умумий малака талаblлари ва ўқув режалари асосида шакллантирилган бўлиб, унинг мазмуни лотин тили ва тиббиёт терминологияси, клиник терминология, клиник терминологиянинг хусусиятлари, клиник атамаларни шакллантиришда ўзакка асосланиш метод сифатида, клиник атамаларни ўқитиш, префикс клиник атамаларни

шакллантириш усули, дори воситалари терминлари, дори терминологияси хусусиятлари, таржима ва матн таҳлили, концептларни интерпретация қилиш ва ўқитиш бўйича тегишли билим, кўникма, малака ва компетенцияларни ривожлантиришга йўналтирилган.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад - тингловчиларда лотин тили ва тиббиёт терминологиясининг асослари модулининг асосий тушунча ва тамойиллари бўйича мутахассислиги бўйича билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш ва такомиллаштириш, ҳамда тингловчиларда тиббиёт терминлари билан ишлаш малакаларини шакллантириш ва тиббиёт терминлари билан ишлаш бўйича кўникмаларини ривожлантириш. Фанни ўқитишда илғор таълим технологияларидан билимларини такомиллаштириш, фан муаммоларини аниқлаш, таҳлил этиш ва баҳолаш кўникма ва малакаларини таркиб топтиришдан иборатдир.

Фанни асосий вазифалари қуйидагилар:

- лотин тили ва тиббий терминологияси фанини ўқитишда педагогик фаолият ва олий таълимда ўқитиш жараёнинини технологиялаштириш билан боғлиқликда юзага келаётган муаммоларни аниқлаштириш;
- тингловчиларнинг лотин тили ва тиббиёт терминологияси фанини ўқитишда муаммоларни таҳлил этиш кўникма ва малакаларини шакллантириш;
- интерактив педагогик технологияларнинг афзалликлари, улардан ўқув машғулотлари жараёнида унумли фойдаланиш;
- олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг касбий билим, кўникма, малакаларини узлуксиз янгилаш ва ривожлантириш;
- олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг касбий компетентлик даражасини ошириш; мутахассислик бўйича махсус амалий фанлар соҳасида ўқитишнинг инновацион технологиялари ва илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникмаси, малакаси ва компетенциясига қўйиладиган талаблар

Лотин тили ва тиббиёт терминологияси асослари модули бўйича тингловчилар қуйидаги янги билим, кўникма, малака ҳамда компетенцияларга эга бўлишлари талаб этилади:

Тингловчи:

- клиник терминология хусусиятини;
- Клиник атамаларни шакллантиришда ўзакка асосланиш методини;
- дори воситалари терминларини;
- феъл ва уни вазифасини билиш;
- рецептни лотин тилидаги матнини ёзишни;
- кимёвий элементларнинг лотинча номини;
- клиник ва фармацевтик терминларни;
- кимёвий элементларнинг лотинча номлари
- сўз ва концепт ҳақидаги **билимларга** эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- ўқув материалларини яратиш учун мақсад, вазифа ва кутиладиган натижаларини тўғри белгилаш;

- клиник терминология бўлимида ташхис қўйиш усулларини танлаш;
- дори воситалари терминларини орфографик тўғри ёзиш;
- фармацевтик терминда феълни ишлатилишини билиш;

- коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари модули бўйича назарий мавзуларни ва эгалланган ахборотни амалиётда қўллаш малакаларини эгаллаш;

- модулининг терминологик қонуниятлари ва асосий тушунчаларини амалий жиҳатдан қўллаш;

- фанни ўқитишда терминларни таржима қилиш ва улардан фойдаланишда **кўникма ва малакаларга** эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- тиббиёт соҳасидаги халқаро анатомик терминларни аниқлаш;

- клиник ташхис куйиш ва таҳлил қилиш;
- фармацевтик терминларни орфография бўйича тўғри ёзиш рецептни стандарт бўйича ёзиш;
- коммуникатив компетенцияни аниқлаш хусусиятларига мос ёндашувларни танлаш;
- замонавий методларни ўқув жараёнида фаол қўллай олиш каби малака ва компетенцияларини эгаллаш;
- модул бўйича орттирилган малакаларни ўз илмий тадқиқот амалиётида қўллаш *компетенцияларига* эга бўлиши лозим.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Ўқув модули мазмуни ўқув режадаги мутахассислик ўқув модулларининг барча соҳалари билан узвий боғланган ҳолда профессор-ўқитувчиларнинг умумий касбий тайёргарлик даражасини оширишга хизмат қилади.

Мазкур модулни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланилади.

Хусусан, интерфаол методларнинг қуйидаги турларидан кенг фойдаланилади:

- гуруҳли музокаралар;
- жамоа лойиҳалари;
- жуфтликлар бўлиб топшириқларни бажариш;
- якка ҳолда маълум мавзу бўйича презентациялар қилиш;
- давра суҳбатлари ўтказиш;
- инсерт техникаси;
- пинборд техникаси;
- кейс- стади;
- ақлий хужум методи.

Шунингдек, фанни ўқитишда замонавий ахборот технологияларидан ҳам

кенг фойдаланилади, жумладан:

- мультимедиа ёрдамида машгулотлар ташкил этиш,
- Power Point дастури ёрдамида презентациялар ташкил қилиш,

компьютерда тестлар ўтказиш.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар фанни ўқитишнинг замонавий интерактив услубларидан унумли фойдаланиш ўрганиш, амалда қўллаш ва баҳолашга доир касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкламаси, соат				
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкламаси			Мустақил таълим
			Жами	жумладан		
				Назай	Амалий машгулот	
1	Лотин тили ва тиббиёт терминологияси	2	2	2		
2	Клиник терминологиянинг хусусиятлари	2	2		2	
3	Клиник терминларни шакллантириш	2	2		2	
4	Доришунослик терминологияси хусусиятлари	2	2		2	
5	Феъл ва уни рецепт формулаларда қўллаш	2	2		2	
6	Кимёвий элементларнинг лотинча	2	2		2	

	номланиши					
7	Лотин тили гаплари таржимасининг тузилиши ва тартиби	2	2		2	
8	Сўз ва концепт тушунчаси	2	2		2	
	Жами: 10 соат	16	16	2	14	

Ўқув машғулотлар мазмуни

1-мавзу. Лотин тили ва тиббиёт терминологияси.

Лотин тили ва тиббиёт терминологияси хусусиятлари. Лотин тилида терминлар. Тиббиёт терминологияси. Тиббиёт терминологиясининг уч йўналиши. Анатомик йўналиш. Клиник йўналиш. Фармацевтик йўналиш.

2 -мавзу. Клиник терминологиянинг хусусиятлари.

Клиник терминологиянинг хусусиятлари. Клиник терминлар. Юнон сўзлари ҳақида. Клиник терминларнинг ясалиши. Мураккаб клиник терминларнинг ясалиши.

3- мавзу: Клиник терминларни шакллантириш .

Клиник терминларни таҳлил қилиш. Сўз яшаш воситалари. Сўз яшаш усуллари. Мураккаб терминлар. Мураккаб терминлар яшаш кўникмаларини ўстириш. Врачни терминологик жиҳатдан тайёрлаш.

4- мавзу. Доришунослик терминологияси хусусиятлари.

Фармацевтик терминология. Доривор моддаларнинг тривиал номлари. Дори шакллари. Фармацевтик термин структураси. Стандарт рецептурада формулировкалар. Рецепт ёзиш қоидалари. Таблетка, шамчалар ва кўз плёнкаларини ёзишда кумакчининг урни. Рецепттурада асосий қисқартмалар.

5- мавзу. Феъл ва уни рецепт формулаларда қўллаш.

Феъл ва унинг грамматик категорияси. Феълни рецепт формулаларда қўллаш. Феъл ва феълнинг майллари. Доришуносликда феълларнинг ишлатилиши.

6- мавзу Кимёвий элементларнинг лотинча номлари.

Кимёвий элементларнинг тизими. Кимёвий элементлар тизимини яратилиши. Энг муҳим кимёвий элементларнинг лотинча номларини билиш. Лотин тилида кислота ва оксидларнинг номлари. Рецепттурада қўлланиладиган муҳим кискартмалар

7- мавзу Лотин тили гаплари таржимасининг тузилиши ва тартиби.

Лотин тилини ўқитиш жараёнида анатомик, клиник ва фармацевтик терминларни ўзбек тилига таржима қилиш. Тиббиёт соҳасида қўлланилаётган матнларнинг келиб чиқиш тарихи. Лотин тили ва антик маданият – Европа цивилизацияси.

8- мавзу Сўз ва концепт тушунчаси

Лотин тилидаги сўзларнинг шакли. Тил шакллари, ўзлаштира, архаик сўзлар ва неологизмлар. Концептнинг икки томонлама хусусияти.

Ўқитиш шакллари

Мазкур модул бўйича қуйидаги ўқитиш шаклларидан фойдаланилади:

- маърузалар, амалий машғулотлар (маълумотларни англаб олиш, ақлий қизиқишни ривожлантириш, назарий билимларни мустаҳкамлаш);

- давра суҳбатлари (кўрилаётган саволларга ечимлари бўйича таклиф бериш қобилиятини ошириш, эшитиш, идрок қилиш ва мантиқий хулосалар чиқариш);

- баҳс ва мунозаралар (асосли аргументларни тақдим қилиш, эшитиш ва муаммолар ечимини топиш қобилиятини ривожлантириш).

II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.

“Тушунчалар таҳлили” методи

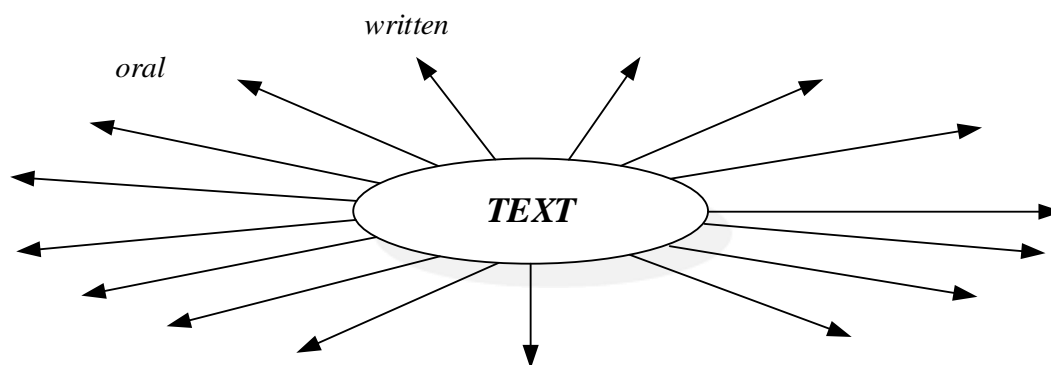
Методнинг мақсади: мазкур метод талабалар ёки қатнашчиларни мавзу бўйича таянч тушунчаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш, ўз билимларини мустақил равишда текшириш, баҳолаш, шунингдек, янги мавзу бўйича дастлабки билимлар даражасини ташхис қилиш мақсадида қўлланилади.

Методни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар машғулот қоидалари билан таништирилади;
- ўқувчиларга мавзуга ёки бобга тегишли бўлган сўзлар, тушунчалар номи туширилган тарқатмалар берилади (индивидуал ёки гуруҳли тартибда);
- ўқувчилар мазкур тушунчалар қандай маъно англатиши, қачон, қандай ҳолатларда қўлланилиши ҳақида ёзма маълумот берадилар;
- белгиланган вақт якунига етгач ўқитувчи берилган тушунчаларнинг тўғри ва тўлиқ изоҳини ўқиб эшиттиради ёки слайд орқали намойиш этади;
- ҳар бир иштирокчи берилган тўғри жавоблар билан ўзининг шахсий муносабатини таққослайди, фарқларини аниқлайди ва ўз билим даражасини текшириб, баҳолайди.

“Кластер” методи: ушбу метод ўз моҳиятига кўра ўзлаштирилган билимларни таҳлил ва синтез қилиш асосида асосий ҳамда иккинчи даражали маълумотлар сифатида гуруҳларга ажратиш имконини беради. Методни қўллашда қуйидаги ҳаракатлар амалга оширилади:

Тингловчилар фаолиятининг самарадорлигини таъминлаш учун уларнинг эътиборларига қуйидаги жадвалларни тақдим этиш мақсадга мувофиқдир. Намуна: *Brainstorm the notion of “Text”*

“Ассисмент” методи

Методнинг мақсади: мазкур метод таълим олувчиларнинг билим даражасини баҳолаш, назорат қилиш, ўзлаштириш кўрсаткичи ва амалий кўникмаларини текширишга йўналтирилган. Мазкур техника орқали таълим олувчиларнинг билиш фаолияти турли йўналишлар (тест, амалий кўникмалар, муаммоли вазиятлар машқи, қиёсий таҳлил, симптомларни аниқлаш) бўйича ташҳис қилинади ва баҳоланади.

Методни амалга ошириш тартиби:

“Ассесмент” лардан маъруза машғулотларида талабаларнинг ёки катнашчиларнинг мавжуд билим даражасини ўрганишда, янги маълумотларни баён қилишда, семинар, амалий машғулотларда эса мавзу ёки маълумотларни ўзлаштириш даражасини баҳолаш, шунингдек, ўз-ўзини баҳолаш мақсадида индивидуал шаклда фойдаланиш тавсия этилади. Шунингдек, ўқитувчининг ижодий ёндашуви ҳамда ўқув мақсадларидан келиб чиқиб, ассесментга қўшимча топшириқларни киритиш мумкин.

Методнинг мақсади: Мазкур метод ўқувчиларда янги ахборотлар тизимини қабул қилиш ва билмларни ўзлаштирилишини енгиллаштириш мақсадида қўлланилади, шунингдек, бу метод ўқувчилар учун хотира машқи вазифасини ҳам ўтайди. Намуна:

Билардим	Билишни хоҳлардим	Билиб олдим
-----------------	--------------------------	--------------------

--	--	--

“Тушунчалар таҳлили” методи

Методнинг мақсади: мазкур метод талабалар ёки қатнашчиларни мавзу бўйича таянч тушунчаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш, ўз билимларини мустақил равишда текшириш, баҳолаш, шунингдек, янги мавзу бўйича дастлабки билимлар даражасини ташҳис қилиш мақсадида қўлланилади.

Методни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар машғулот қоидалари билан таништирилади;
- ўқувчиларга мавзуга ёки бобга тегишли бўлган сўзлар, тушунчалар номи туширилган тарқатмалар берилади (индивидуал ёки гуруҳли тартибда);
- ўқувчилар мазкур тушунчалар қандай маъно англатиши, қачон, қандай ҳолатларда қўлланилиши ҳақида ёзма маълумот берадилар;
- белгиланган вақт якунига етгач ўқитувчи берилган тушунчаларнинг тугри ва тулиқ изоҳини уқиб эшиттиради ёки слайд орқали намойиш этади;
- ҳар бир иштирокчи берилган тугри жавоблар билан узининг шахсий муносабатини таққослайди, фарқларини аниқлайди ва ўз билим даражасини текшириб, баҳолайди.

Намуна: “Модулдаги таянч тушунчалар таҳлили”

“Ақлий хужум” методи

Мазкур метод муайян мавзу юзасидан берилган муаммоларни ҳал этишда кенг қўлланиладиган метод саналиб, у машғулот иштирокчиларини муаммо хусусида кенг ва ҳар томонлама фикр юритиш ҳамда ўз тасаввурлари ва ғояларни ижобий фойдаланиш борасида маълум кўникма ҳамда малакаларни ҳосил қилишга рағбатлантирилади. Бу метод ёрдамида ташкил этилган машғулотлар жараёнида ихтиёрий муаммолар юзасидан бир неча оригинал ечимларни топиш имконияти туғилади. Ақлий хужум методи танлаб олинган мавзулар доирасида маълум қадриятлар аниқлаш ва уларга муқобил бўлган ғояларни танлаш учун шароит яратади.

Дарс жараёнида “Ақлий хужум” методидан фойдаланишда қуйидаги қоидаларга амал қилиш талаб этилади:

1. Ўқувчиларни муаммо доирасида кенг фикр юритишга ундаш, уларнинг мантиқий фикрларни билдиришларига эришиш.
2. Ҳар бир ўқувчи томонидан билдирилаётган фикрлар рағбатлантирилиб борилади. Билдирилган фикрлар орасидан энг мақбуллари танлаб олинади. Фикрларнинг рағбатлантирилиши навбатдаги янги фикрларнинг туғилишига олиб келади.
3. Ҳар бир ўқувчи ўзининг шахсий фикрларига асосланиши ва уларни ўзгартириши мумкин. Аввал билдирилган фикрларни умумлаштириш, туркумлаштириш ёки уларни ўзгартириш илмий асосланган фикрларнинг шаклланишига замон ҳозирлайди.
4. Машғулот жараёнида ўқувчилар фаолиятини стандарт талаб асосда назорат қилиш, улар томонидан билдирилаётган фикрларни баҳолашга йўл қўйилмайди. Уларнинг фикрлари баҳоланиб борилса ўқувчилар диққатларини шахсий фикрларини ҳимоя қилишга қаратадилар, оқибатда янги фикрлар илгари сурилмайди. Методни қўллашдан кўзланган асосий мақсад ўқувчиларни муаммо бўйича кенг фикр юритишга ундаш эканлигини ёдда тутган ҳолда уларнинг фаолиятини баҳолаб боришдан воз кечиш мақсадга мувофиқдир.

Намуна:

Ақлий хужуми. 4 гуруҳ тузинг ва қуйидаги муаммоларни муҳокама қилинг. Ўз фикрларингизни бошқа гуруҳлар билан баҳам кўринг

1-гуруҳ	Анатомик термин тузиш ва таржима қилиш
2-гуруҳ	Клиник ташхис қўйиш ва уни юнон тилига таржима қилиш
3-гуруҳ	Фармацевтик термин тузиш ва уни лотин тилига таржима қилиш Рецепт ёзиш қоидаси

4-гурух	Барча тиббиёт терминлари бўйича истисно ҳолатлар
---------	--

“Портфолио” методи

“Портфолио” – (итал. portfolio-портфель, ингл.хужжатлар учун папка) таълимий ва касбий фаолият натижаларини аутентик баҳолашга хизмат қилувчи замонавий таълим технологияларидан ҳисобланади. Портфолио мутахассиснинг сараланган ўқув-методик ишлари, касбий ютуқлари йиғиндиси сифатида акс этади. Жумладан, талаба ёки тингловчиларнинг модуль юзасидан ўзлаштириш натижасини электрон портфолиолар орқали текшириш мумкин бўлади. Олий таълим муассасаларида портфолионинг қуйидаги турлари мавжуд:

Фаолият тури	Иш шакли	
	Индивидуал	Гуруҳий
Таълимий фаолият	Талабалар портфолиоси, битирувчи, докторант, тингловчи портфолиоси ва бошқ.	Талабалар гуруҳи, тингловчилар гуруҳи портфолиоси ва бошқ.
Педагогик фаолият	Ўқитувчи портфолиоси, раҳбар ходим портфолиоси	Кафедра, факультет, марказ, ОТМ портфолиоси ва бошқ.

«Скарабей» интерфаол технология бўлиб, у тингловчиларда фикрий боғлиқлик, мантикий фикрлаш, хотираларининг ривожланишига имконият яратади, қандайдир муаммони ҳал қилишда ўз фикрини очиқ ва эркин ифодалаш маҳоратини шакллантиради. Мазкур технология тингловчиларга мустақил равишда ўз билимларининг сифати ва савиясини ҳолисона баҳолашга, ўрганилаётган мавзу ҳақидаги тушунча ва тасаввурларни аниқлашга замин яратади. У айти пайтда турли ғояларни ифодалаш ва улар орасидаги

боғлиқликларни аниқлашга ҳам хизмат қилади.

«Скарабей» технологияси универсал технологиялардан бўлиб, ундан ўқув материалларини тингловчилар томонидан эгаллашнинг турли босқичларида, яъни:

- бошида - ўқув фаолиятини рағбатлантириш сифатида («Аклий ҳужум») услуби;

-мавзуни ўрганиш жараёнида - унинг моҳияти, тузилиши ва мазмунини белгилаш; мавзу мазмуни ичидаги асосий қисмлар, тушунчалар, алоқалар характерини аниқлаш, мазмунни янада чуқурроқ ўрганиш, янги жиҳатларини кўрсатишда;

-охирда - олинган билимларни мустаҳкамлаш ва яқунлаш мақсадида фойдаланиш мумкин. «Скарабей» технологияси тингловчилар томонидан осон қабул қилинади, чунки у фаолиятнинг

фикрлаш, билиш хусусиятларини инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган. Технология таълим олувчилар тажрибасидан фойдаланишни кўзда тутаяди, рефлексив кузатишларни амалга оширади, фаол ижодий излаш ва фикрий тажриба ўтказиш имкониятларига эга.

Мазкур технологиянинг айрим афзалликлари сифатида идрок қилишни енгиллаштирувчи чизма шакллардан фойдаланишни кўрсатиш мумкин.

«Скарабей» технологиясидан яқка ҳолда, кичик гуруҳларда ва жамоа бўлиб ишлашларида фойдаланиш мумкин.

Мазкур технологияни амалга ошириш тартиби:

аклий ҳужум| методи ёрдамида тингловчиларнинг билимларини текшириш мақсадида уларни фаол ҳаракатга чорланади;

- тингловчилар кичик гуруҳларга бўлинадилар, лекин истисно ҳолат учун яқка ёки жуфт тарзда ишлайдиган, юқори натижаларга эришишни кўзлайдиган тингловчиларнинг фаолият олиб боришларига ҳам йўл қўйилади;

- тингловчиларга муаммоли вазиятларни ифода этувчи топшириқлар берилади;

- топширикни гуруҳ ичида тезкор ғояларни билидириш орқали бажарадилар;

- гуруҳ фаоллари ичидан ягона эксперт танланиб, у ғояларни ранжирлаш билан шуғулланади;

- танлаб олинган ғоялар тақдимот сифатида гуруҳ аъзоларининг бири томонидан аудитория олдида ўз ғояларини аҳамиятлилиги ва ассоциатив мантиқий жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда, намоён қилиб, тағма-тағ осиб тақдимот қилинади.

Бериладиган тезкор саволлар

Тингловчиларни фаоллаштириш учун

1. Модулли технологиялар?
2. Ўқув модули?
3. Модулли ёндашув

ФСМУ технологияси

Технологиянинг тавсифи. Ушбу технология мунозарали масалаларни ҳал этишда, баҳс-мунозаралар ўтказишда ёки ўқув-семинарларнинг ўқув машғулоти хамда ўтилган мавзу ва бўлимлардаги баъзи мавзулар, муаммоларга нисбатан фикрларини билиш мақсадида) ёки ўқув рсжаси асосида бирор-бир бўлим ўрганилгач қўлланилиши мумкин. Чунки бу технология тингловчиларни ўз фикрини химоя қилишга, эркин фикрлаш ва ўз фикрини бошқаларга утказишга, очиқ ҳолда баҳслашишга, шу билан қаторда тингловчилар томонидан ўқув жараёнида эгалланган билимларини таҳлил

этишга ва эгаллаганлик даражасини баҳолашга ҳамда аниқлашга, тингловчиларни баҳслашиш маданиятига ўргатади.

Машғулоти ўтказиш тартиби:

Ўқитувчи ҳар бир тингловчига **ФСМУ** технологиясининг тўрт босқичи ёзилган қоғоз варақларини таркатади ва яқка тартибда уларни тўлдиришни

илтимос килади. Бу ерда:

-Ф - фикрингизни баён этинг;

-С - фикрингиз баёнига сабаб кўрсатинг;

-М - кўрсатган сабабингизни асословчи мисол келтиринг; -У - фикрингизни умумлаштиринг.

Ўқитувчи тингловчилар билан баҳс мавзуси (ёки муаммо) ни белгилаб олади;

- якка тартибдаги иш тугагач, тингловчилар кичик гуруҳларга ажратилади ва ўқитувчи кичик гуруҳларга ФСМУ технологиясининг тўрт босқичи ёзилган катта форматдаги қоғозларни тарқатади;

- кичик гуруҳларга ҳар бирлари ёзган қоғозлардаги фикр ва далилларни катта форматда умумлаштирган ҳолда тўрт босқич бўйича ёзишларини таклиф этилади;

- ўқитувчи кичик гуруҳларнинг ёзган фикрларини жамoa ўртасида химоя қилишларини сўрайди;

- машғулот ўқитувчи томонидан муаммо бўйича билдирилган фикрларни умумлаштириш билан кунланади.

1-гуруҳ учун вазифа:

“Комуникатив компентентлик”

бўйича куйидаги

фикрларингизни баён этинг:

Ф- Фикрингизни баён этинг;

С- фикрингиз баёнига бирон сабаб кўрсатинг;

М-курсатилган сабабни

тушунтирувчи

(исботловчи) мисол келтиринг;

У - Фикрингизни умумлаштиринг.

2-гуруҳ учун вазифа: “Тизимли

компентентлик”

бўйича

куйидаги фикрларингизни баён

этинг:

Ф- Фикрингизни баён этинг;

С- фикрингиз баёнига бирон сабаб кўрсатинг;

М-курсатилган сабабни

тушунтирувчи

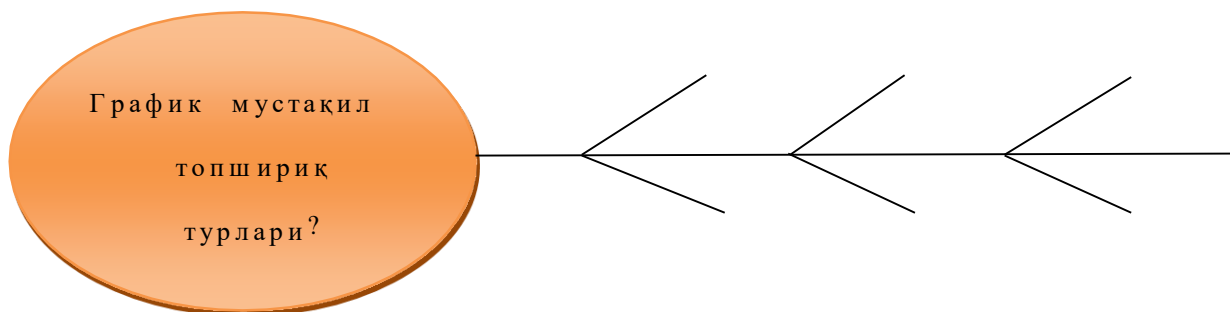
(исботловчи)

мисол

келтиринг; У - Фикрингизни умумлаштиринг.

Балиқ скелети|| методини самарали амалга ошириш қодалари:

1) Фикрлашга тўлиқ эркинлик берилади;

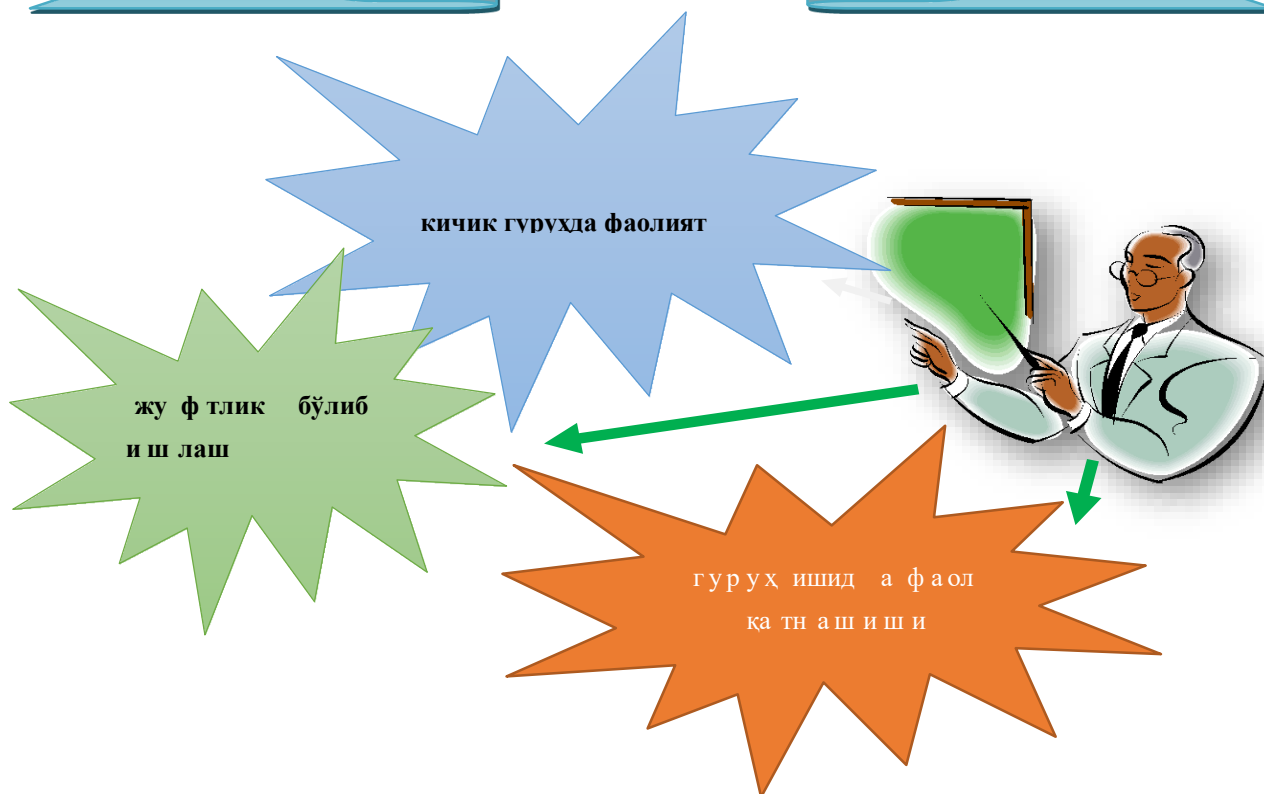

2) берилган ғоялар миқдори қанча кўп бўлса, шунча яхши;

3) мавзу асосида берилган ғояларни ёзиб, қўринадиган жойга осиб қўйиш зарур;

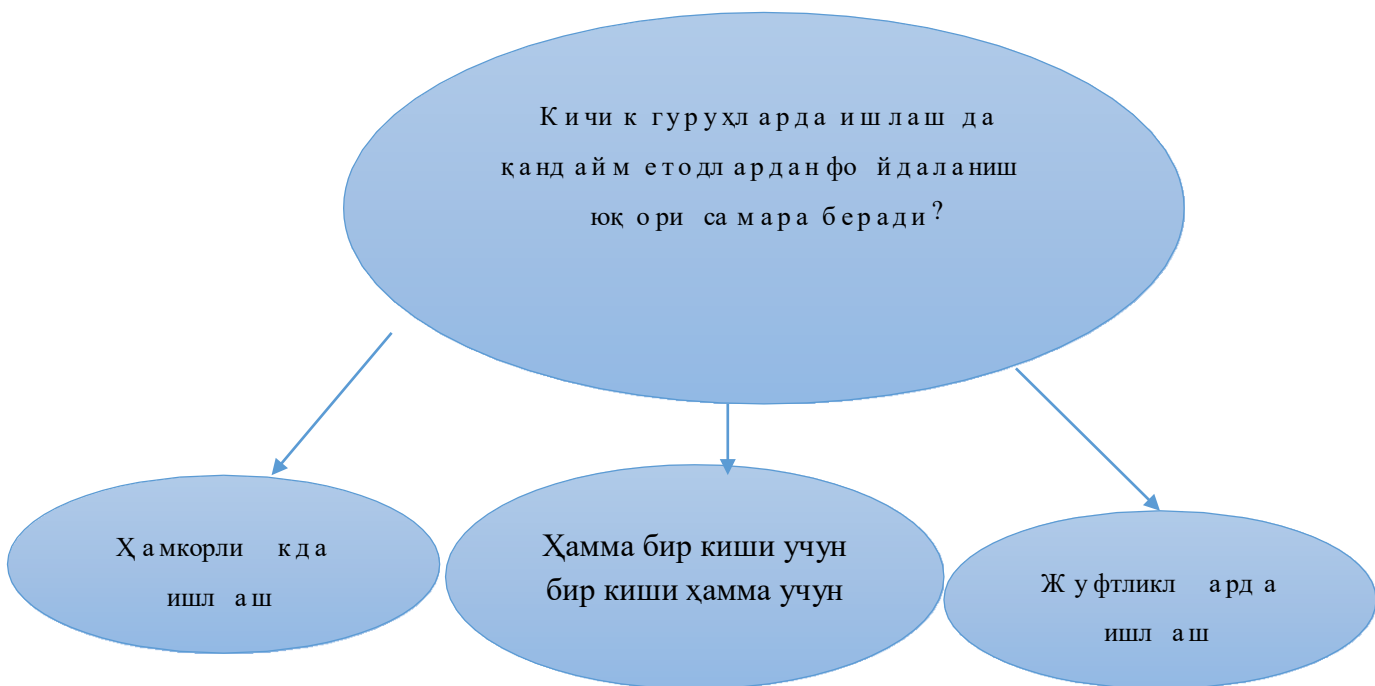
4) берилган янги ғояларни яна тўлдириб, қатнашчилар рағбатлантирилиши лозим;

Блиц суров методи

2-гуруҳ учун топшириқ

3-гуруҳ учун топшириқ

“Қандай ?” диаграммаси методи

“Қандай?” диаграммаси методидан фойдаланиш тартиби:

Машғулотни ўтишдан аввал унга муаммоли тус бериш мақсадида, ҳар бир кўриб чиқиладиган масаласи муаммо сифатида тақдим этилади. Тингловчиларни машғулот бошидан мотивациялаштириш мақсадида уларга берилган муаммоларни ечимини излаб топиш йўллари кидиришга имконият яратиб берилади. Ушбу метод куйидагича амалга оширилади:

- йирик муаммо ўртага ташланади ва уни ечишда Қандай? Калит сўзи қўлланилади;
- муаммодан поғоналар чиқарилиб, уларда янги ғоялар, яъни муаммони ечиш усуллари Қандай? Калит сўзи билан аниқлаб борилади;
- янги ғоялар тезкор ва беихтиёр тарзда берилиб, улар орасидаги боғланишлар топилади;
- поғоналар ихтиёрий шаклда ва ихтиёрий кесмалар билан ўзаро боғланиши мумкин;
- “Қандай?” диаграммаси охиригача туганмас жараёндир;
- машғулотда муаммони ечиш йўналишларини аниқлаб олишга имконият яратади;

“Ғоялар ғилдирағи” методи

«Ғоялар ғилдирағи» шундай принципга асосланадики, қаерда қандайдир муаммони ҳал қилиш учун ғояларнинг маълум сонининг рўйхатини келтириш зарурий шарт бўлади, камида саккизта ғояни келтириш лозим.

Фойдаланиш бўйича тавсиялар:

1. Ўртасига ҳал қилиниши зарур бўлган муаммони ёки масалани ёзасиз.
2. Саккиз – бу ўзаро келишув асосидаги вариант, умидсизликка тушиш учун унчалик катта сон эмас, агар сиз шунча ғояларни бирданига топишга эришаолмасангиз.

Бизнинг миямизнинг онгсиз қисми ўзининг ижодий имкониятлари чегарасини билмайди, шунинг учун (назарий жиҳатдан) сиз ғояларнинг берилган сонини осонгина ўйлаб чиқаришингиз мумкин.

3. «Ғоялар ғилдирағи» Ҳар хил сондаги кегайлардан иборат бўлиши мумкин: 4;6;7;

Гуруҳ фаолиятини баҳолаш

Гуруҳ	Муаммолитопшириқни ечиш			Гуруҳ фаоллиги	Баллар йиғиндиси
	Вазиятни таҳлил қилиш ва йўналишни танлаб олиш	Янги ижодий ғоялар	Яқуний тақдимот		
1.	0.5	1.0	0.6	0.4	2.5
2.					
3.					
4.					

III. НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Лотин тили ва тиббиёт терминологияси

Режа:

1.1 Лотин тили ва тиббиёт терминологияси хусусиятлари

1.2 Лотин тилида терминлар. Тиббиёт терминологияси.

1.3. Тиббиёт терминологиясининг уч йўналиши. Анатомик йўналиш.

Клиник йўналиш.

1.4. Фармацевтик йўналиш.

Асосий таянч тушунчалар: терминология, тиббиёт, Антик тиббиётни, Ехерситатио анатомиса.

1.1 Лотин тили ва тиббиёт терминологияси хусусиятлари

Лотин тили (Lingua Latina) Ҳинд-Европа тиллар оиласининг италиян гуруҳига мансуб бўлиб, лотин тилида сўзлашган қабиланинг номидан олинган.

Аввал бу тилда лотинлар – Италия марказидаги Лация оролида яшовчилар (қабила-уруғ), шунингдек, қадимги Римда яшовчилар ва милоддан аввалги I асрда Апенин ярим оролида Римнинг италия қабилалари ҳукмронлиги остидаги уруғлар сўзлашган. Милоддан аввалги III аср ўрталаридан бошлаб лотин тили рим регионлари билан қадимги маданият ўчоқлари бўлмиш – Юнонистон, Карфаген, Миср, Сурия ҳамда Европанинг ўша даврда маданияти кам тараққий этган қабилаларига кириб боради. Аста-секин Лотин тили территорияси ҳозирги Руминия ва Португалия ерларини ҳам эгалланган улкан Рим империясининг ҳукмрон тилига айланди. Лекин агар Европанинг ғарбий қисмида лотин тили ҳеч қандай қабила тили қаршилигига учрамай етарли даражада тез тарқалган бўлса, Ўрта ер денгизи ҳавзасида – Юнонистон, Кичик Осиё, Мисрда узоқроқ давр давомида ёзма шаклланган, лотин тилига нисбатан юқори маданият даражасини ўзида акс эттирган тиллар қаршилигига учрайди. Бу ҳудудларда юнон ва эллин ёзуви катта роль ўйнаган. Юнонлар билан бўлган алоқаларни йўлга қўйиш жараёнида римликлар Юнонистоннинг юқори даражада ривожланган маданиятининг улкан

таъсирини сезганлар.

1.2 Лотин тилида терминлар. Тиббиёт терминологияси.

Милоддан аввалги 460 – 370 йилларда яшаб, ижод қилган юнонистонлик Буқрот уз асарларидан илмий тиббий атамашуносликка асос солган. Буқрот асарларида қўлланган атамаларнинг катта қисми халқаро тиббий луғатга киритилган. Буқротдан сўнг қадимги юнон тилидаги тиббий атамашуносликнинг шаклланишида Александрия тиббиёт мактабида Герофил III (тахминан милоддан аввалги 330йилда туғилган), Эрозистар (тахминан милоддан аввалги 330-240-йиллар), кейинроқ Руф Эфесский (тахм.милоддан аввалги I аср) ва ўқимишли олим, файласуф, врач, анатом, фармацевт Клавдий Гален (тахминан милоддан аввалги 129 йиллар) энг кўп ҳисса қўшганлар. Улар Буқрот билан бирга бўлғуси илмий тиббий атамашуносликка асос солганлар ва унинг подеворини яратишган. Антик тиббиётни, асосан юнонлар шакллантиришган. Рим бино бўлгандан буён унинг маданий ҳаётида Юнонистоннинг табиий, илмий ва тиббий фанлари роль ўйнайди. Жуда кўплаб юнонча ва лотин тилида сўзлар даврлар мобайнида лотин тилига кирди.

Роман тилларига асос вазифасини оғзаки лотин тили бажаради. Шу билан бирга адабий лотин тили китобий, ”илм” тили сифатида сунъий равишда ўсишни Ғарбий Европада, яна 100 йиллар мобайнида ўрта асрлар даврида – ўрта аср лотин тили, юксалиш (XIV-XVI асрлар) даврида гуманитар лотин номи билан давом эттирди. Мазкур даврда лотин тилида ўқитилди, илмий асарлар яратилди. Қадимги юнон ва араб ҳақимлари асарлари лотин тилига ўгирилди. Абу Али ибн Сино (Авиценна (980-1037)нинг ”Тиб қонунлари” асари XII асрдаёқ лотин тилига ўгирилиб, қарийиб XVI аср охиригача Европада тиббиётни ўқитиш учун асосий манба сифатида фойдаланиб келинди.

Юксалиш даврининг инсонпарвар олимлари лотин тилини сохталаштириш, дағаллаштиришга қаршилик кўрсатиб, араб сўзлари аралашиб бораётган тоза, классик лотин тилини сақлаб қолиши учун кескин

курашиб келганлар. Ҳозирда айтилиши ва ёзилиши лотин транскрипциясида бўлган юнонча сўзлар Эразм Роттердамский (1469-1536) томонидан ишлаб чиқилган. Юксалиш даврида лотин тили ўз мавқеини эгаллаб оғзаки ва ёзма ахборотларда фаннинг ҳамма соҳаларида олимларнинг мунозара ва тортишувларида қўллана бошлади.

Худди шу даврда халқаро тиббий атамашунослик лотин тили асосига кўчади. Йирик италиян анатоми, одам анатомияси бунёдкори Андрей (Андреас) Везалий (1514-1564) анатомия фани бўйича дарс берган ва лотин тилида ўзининг “Де хумани сорпорис фабриса” – “Инсон танасининг тузилиши” номли классик асарини ёзган. Везалий лотинча анатомик атамашуносликнинг такомиллашишида “тўғри” соф лотин тилининг қайта тикланишида сара асарларга асосланиб хайрли, ибратли ишларни амалга оширган. Атоқли инглиз шифокори, қон айланиш тизимини кашф этган Уилям Гарвей (1578-1657) ўзининг “Ехерситатио анатомиса де моту сордис эт сангуинис ин анималибус” – “Ҳайвонларда юрак ва қон ҳаракати борасида анатомик тадқиқот” асарини лотин тилида ёзган. Лотин тилида Европа мамлакатлари атининг атоқли мутафаккирлари, файласуфлари, олимлари, ҳақимлари – Ф.Бекон, Т.Моор, М.Малпиги, Т.Гоббс, И.Нютон, Р.Декарт, Г.В.Лейбнис, Н.Коперник, К.Линней ва кўплаб бошқалар ўз асарларини ёзиб қолдирганлар.

М.В.Ломоносовнинг кўпгина асарлари ҳам лотин тилида ёзилган. Рус таржимонлари рус тиббий атамашунослиги яратилишида фаол меҳнат қилганлар, Россияда биринчи анатом профессор, академик Ф.П.Протасов рус тилидаги анатомик атамашуносликка асос солди. Ривожланиб бораётган рус тиббий атамашунослигида илмий атамаларни қўллаш ва тартибга солишга XVIII аср рус шифокори ва маърифатчиси Н.М.Максимович-Алебадик хизмат кўрсатган.

XVIII асрда лотин тили Европа илм-фанида оммавий тан олинган тил сифатида миллий тиллар билан биргаликда фан таркибига кириб кетди. Ҳатто XIX аср ўрталарида ҳам тиббиёт борасидаги кўплаб асарлар лотин тилида

ёзилар эди. Масалан, рус хирургии Н.И.Пирогов (1810-1881)нинг оператив хирургия ва топографик анатомияга оид (“Музлатилган мурда устида уч йўналишда ўтказилган аралаш топографик анатомия”, 1889) асари ва бошқалар. Атоқли рус фармакологи И.И.Дядковский ўзининг машхур “Одам танасига дори-дармон таъсир этиш усуллари” номли диссертациясини лотин тилида ёзиб, ҳимоя қилган. 1865 йилгача рус фуқаро ва ҳарбий фармакопеллари лотин тилида босиб чиқарилди. Касаллик тарихи ҳам лотин тилида ёзилар эди.

Аждодларимиз тафаккури ва даҳоси билан яратилган энг қадимги тошёзув ва битиклар, халқ оғзаки ижоди намуналаридан тортиб, бугунги кунда кутубхоналаримиз хазинасида сақланаётган минг-минглаб қўлёзмалар, уларда мужассамлашган тарих, адабиёт, санъат, сиёсат, ахлоқ, фалсафа, тиббиёт, математика, минералогия, кимё, астрономия, меъморлик, деҳқончилик ва бошқа соҳаларга оид қимматбаҳо асарлар бизнинг буюк маънавий бойлигимиздир. Бунчалик катта меросга эга бўлган халқ дунёда камдан кам топилади.

VIII асрнинг иккинчи ярмидан Ўрта Осиёда ислом ёки мусулмон маданияти деб аталган маданият кенг ёйилди. Ислам маданиятининг минтақа маданиятига айланиши осонлик билан бўлмаган. Фақатгина VIII асрнинг иккинчи ярми – IX аср бошларида минтақанинг уч буюк халқи – араб, форс ва туркий элатлараро сиёсий қудратга ўзига хос мувозанат ҳолати вужудга келди. Исламнинг асл ғояси – мусулмон умматининг тенглиги амалда жорий бўлишига воқе имкон туғилди. Шу даврдан бошлаб, минтақа халқлари орасида ислом динининг нуфузи тез ошиб борди.

Ўрта Осиёлик илм аҳли, мутафаккирлар шу даврлардан бошлаб қадимги юнон фалсафаси, фани, адабиёти ва санъатини фаол ўргана бошладилар. Антик давр мутафаккирларининг таълимотлари ўша даврда Шарқда илм-фан ва фалсафанинг тараққий этишига асос бўлди.

Ўрта Осиёда жамиятнинг сиёсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётидаги улкан ютуқлар Уйғониш даври натижаси бўлиб ҳисобланади. Бу даврда сиёсат ва

хуқуқшунослик фанлари, адабиёт ва санъат, тиббиёт ва фалсафа фанларида юксак тараққиёт кўзга ташланди. Инсон муаммоси Уйғониш даври арбоблари томонидан илк бор ижод ва тафаккур оламига кириб келди ва кўлга киритилган барча ютуқлар инсоннинг ўзини камол топтиришга хизмат қилди. Бу давр учун ўз ижодкорлари зарур эди ва тарих ана шундай ижодкорларни яратди. А.В.Сагадеев таъкидлаганидек, “Шарқ фалсафий ғояларининг ўрта аср Европа дунёқарашига, ундан сўнг Уйғониш даврига ҳам таъсири шак-шубҳасиздир. Энг аввало, бу таъсир уч улкан файласуф: Ибн Сино (Авиценна), Ибн Рушд, Ибн Халдундан бошланади. Ибн Синонинг фалсафий мероси уч маданий ҳудудда: мусулмон Шарқи, мусулмон Ғарби ва Христиан Ғарбида фалсафанинг ривожланишига сезиларли таъсир кўрсатди”. Айниқса Ибн Рушднинг ғоялари августчилар орасида машҳур бўлиб, унинг таъсирини Буюк Альберт, Фома Аквинский, Дунс Скот асарларида кўриш мумкин эди. Аҳмад ал-Фарғоний, Абу Наср Форобий, Имом ал-Бухорий, Исо ат-Термизий, Фирдавсий, Абу Али ибн Сино, Абу Райҳон Беруний, Мирзо Улуғбек, Абдурахмон Жомий, Алишер Навоий ва Захириддин Муҳаммад Бобур каби алломалар яратган илмий-бадий мўжизалар ханузгача дунёдаги маърифат аҳлини ҳайратга солади. Улар яратган асарлар, илм-фан дурдоналари, кашфиётлар миллий маданиятимизнинг фаҳри ҳисобланади.

Ўрта асрлар Шарқ фани ва маданияти етакчилари орасида шубҳасиз, ўз даврида замондошлари томонидан “Муаллим ус-соний” (“Иккинчи муаллим”), Европада Alfarabius ёки Avennasar деб ном берилган Абу Наср Форобий (870-950)нинг бу борадаги хизматлари бебаҳодир. Унинг ижтимоий-сиёсий ғоялари, идеал давлат ҳақидаги қарашлари, айниқса, тараққийпарвар тавсифга эгадир.

1.3.Тиббиёт терминологиясининг уч йўналиши. Анатомик йўналиш.

Клиник йўналиш.

Тиббиёт терминологияси уч йўналишга эга: анатомик, клиник ва фармацевтик йўналишлардир. Тиббиёт терминологияси асосан лотин ва юнон тилларига асосланади.

Анатомик йўналиш тиббий биологик фанларда лотин тили оркали намоён этилади. Анатомияда ҳар бир орган лотин тилида лугат формаси асосида номланади.

Мисол учун:

homo, inis, m	одам
apex, icis, m	чукки уч
radix, icis, f	илдиз
os, ossis, n	суяк
gaster, tris, f	ошқозон
mater, tris, f	она, мия пардаси
pia mater	юмшок парда мияси
dura mater	каттик парда мияси

Анатомик йўналишда родлар, келишиқлар ва сонлар каби суз туркумлари анатомик термин тузишда муҳим рол уйнайди.

sulcus nervi	-	нервнинг егати
crista tuberculi	-	дўмбоқчанинг қирраси
ramus mandibulae	-	пастки жағнинг шохчаси

Қаратқич аниқловчи ўзбек тилидан лотин тилига таржима қилинганда ега биринчи ўринда келади, аниқловчи ўзи аниқлаган отдан кейин келади:

умуртқанинг танаси – сорпус вертебрае
нима? – тана (б. к.) ниманинг? – умуртқанинг (қ. к.)

Клиник йўналиш

Қадимги Юнонистоннинг табиблар оиласидан чиққан Гиппократ уз замонасининг етук табиби эди. Гиппократ касални аниқлаш билан бирга унга

ташхис куя олди. Шундан бери ташхис факат юнон тилида куйилади. Тапшхис куйилганда тана аъзосининг юнон варианты олинади ва унга керак булган ташхис куйилади.

Мисол учун:

Лотин	узбек	юнон
homo, inis, m	одам	antropos
os, ossis, n	суяк	osteon
mater, tris, f	она, мия пардаси	meninx
Инсон хакидаги маълумот –	antropologiya	
Суяк хакидаги маълумот –	osteologiya	
Бош мия пардасини яллигланиши	meningities	

1.4. Фармацевтик йўналиш.

Тиббиёт терминологиясининг учинчи йуналиши фармацевтика хисобланади. Фармацевтика юнон тилидан таржима килинганда доришунослик деган маънони англатади. Доришунослик лотин тилида укитилади. Фармацевтик йуналишда дори формалари уларни ёзилиши рецептура, рецепт ёзилиши ва рецепт конунларига буйсунмайдиган холатларни куриш мумкин.

Масалан: Unguentum «Calendula» — «Kalendula» surtmasi

Tabulettae «Urosalum» — «Urosal» tabletkalari

Дори шаклини белгиловчи мослашган аниқловчи препарат номида

охирги

ўринда қоиланади ва дори шакли билан мослашади.

Масалан: Unguentum Hydrargyri cinereum - Симобнинг кулранг суртмаси

Extractum Belladonnae spissum – Белладоннанинг қуюқ экстракти
Қайнатма ва дамлама номларида хомашё номи дори шакли ҳамда ўсимлик номлари ўртасида қаратқич келишигида қўлланилади.

Масалан: *

Infusum radices Valerianae - Валериана илдизининг дамламаси.

Decoctum rhizomatis Tormentillae — ғозпанжа илдизпоясининг қайнатмаси.

2-мавзу. Клиник терминологиянинг хусусиятлари

Режа:

2.1. Клиник терминологиянинг хусусиятлари. Клиник терминлар.

2.2. Юнон сўзлари ҳақида. Клиник терминларнинг ясалиши.

2.3. Мураккаб клиник терминларни ясалиши.

2.1 Клиник терминологиянинг хусусиятлари. Клиник терминлар

Асосий таянч тушунчалар:

Клиника, клиник термин, префикс, суффикс, юнон тилига таржима

Клиник терминология анатомиядан кейин, яъни талабалар лотин грамматикасининг асосий қоидаларини ўзлаштириб булгач ўрганилади. Клиник терминологияни ўрганиш атама элемент деб номланувчи алоҳида компонентларинг таҳлилига асосланади. Клиник ташхис сўз ясовчи элемент, ўзак, негиз, олд қўшимча префикс, суффикс атама элементларидан иборат. Клиник терминология юнон тилига асосланади.

Клиник терминология юнон табиби Гиппократ томонидан қулланилган ва шу кунгача клиник ташхис факат юнон тилида қуйилади. Юнон сузлари - os, -on, -ia, -ma, қушимчаларига тугайди. Бу шакл юнон отларининг бош келишиқ қушимчаси ҳисобланади.

Лотин	узбек	юнон
Caput, it is, n	бош	cephalos
Vertebra, ae, f	умуртка	spondylon
Genu, us, n	тизза	gonos

Кўпчилик юнон ва лотин терминлари ўзбек тилига (ўзбек тили грамматик қоидасига асосан) таржимасиз қўчирилади. Масалан: *chronicus, a, um* — хроник; *infarctus, us m* - инфаркт. Баъзи ҳолларда термин билан бирга

унинг таржимаси ҳам берилиши мумкин. Масалан: *necrosis, i s f*- nekroz, o‘lish; *transplantatio, o n is, f*~ трансплантация, кучириб ўтказиш.

Бир сўзли атамалар яшаш учун ўзак ва атама элементлари билиш зарур. Медицинага оид атамаларда урғу қўйиш қийинчилик келтириб чиқаради. **-ia** қўшимчаси билан тугалланувчи юнонча клиник атамаларда урғу сўз охиридан 2- бўғинга,, **logia** сўзида эса охиридан 3- бўғинга қўйилади. Масалан:*nephrectomia, hemiplegia, hypertonia, biologia, physiologia; -pathia, -graphia, -phonia* атама элементлари медитсинага оид атамаларда қоиланганда урғу сўз охиридан 2- бўғинга, бошқа соҳаларга оид атамаларда эса сўз охиридан 3- бўғинга тушади.

2.2. Юнон сузлари хақида. Клиник терминларнинг ясалиши

Юнон тилидаги сузлар ихчам ва мукамаллиги билан бошқа тиллардан фарк қилади. Юнон тилида қўйилган клиник ташхис ўзбек тилида бир неча сўзда берилган тушунчани ифодалайди.

Масалан: *stomatitis, i s f* - оғиз бўшлиғи пардасининг яллиғланиши.

Медицинага оид атамаларни ўрганишда сўз яшаш воситалари ва усуллари билиш катта аҳамиятга эга.

Клиник терминларни ўзлаштириш методикаси алоҳида атама элементларининг маъносини тушуниш ва ясама ёки мураккаб атамалар яшаш усуллари назарда тутати. Клиник терминлар одатда ясама ёки қўшма сўзлардан ифодаланади. Ясама сўзлар префикс + ўзак; префикс + ўзак + суффикс; ўзак + суффикс: *nephritis* - нефрит, буйракнинг яллиғланиши;

para + nephr+ itis — паранефрит, буйрак атрофининг яллиғланиши

Қўшма сўзлар икки ёки ундан ортиқ ўзакдан ясалади. Юнонча

ўзаклардан қўшма сўз ясалганда кўпинча «o» интерфикс қўлланади.

Масалан: *gastr + o + scopia* — гастроскопия, гастроскоп ёрдамида ошқозон

шиллик пардасини асбоб ёрдамида текшириш; *ot + o + rhin + o + logia* медицинанинг кулоқ, бурун, томоқ касалликларини даволаш билан шуғулланувчи таълимот.

Лекин «о» унлиси тушиб қолиши ҳам мумкин: *tonsillectomia* тонзиллектомия — бодомчани тўла олиб ташлаш.

Бўлажак врачни клиник терминология жихатдан тайёрлаш ундан фақатгина атамаларни тушунишгина эмас, балки уларни ўзлаштириб амалда кўллаш кўникмаларини шакллантиришни ҳам талаб қилади.

Бу эса унга ўз касбининг илмий тилини эгаллашга ёрдам беради.

Атама элементлар қуйидаги турларга бўлинади:

1. Юнон ўзак атамалари - латинча анатомик номларнинг эквивалентлари хисобланади . Масалан:

Бурун — *rhin* — *nasus*, i, m

Лаб — *cheil* — *labium*, i, n

2Сўз охирида қоиланувчи атама элемент — орган ва тўқималардаги патологик ўзгаришлар, оператсия турлари, диагностик текшириш ёки даволаш усулларини ифодалайди. Масалан: *ectomia* - органни бутунлай олиб ташлаш *scopia* - махсус асбоб ёрдамида органлами ички девори ва юзларини текшириш, *necrosis* — тўқима ва органлами оииши.

3. Аффикс (*prefiks* va *suffikslar*) маъно ташиш жихатидан а ўзак атама элементларга тенг. Масалан: *dys-* - бузилиш, бирор бир функциянинг издан чиқиши; *-itis*, *-itidis* — бирор нарсанинг яллиғланиши. Масалан: *dystonia* - тонуснинг бузилиши, *gastritis* - ошқозоннинг яллиғланиши.

Атама элементлами ўзлаштириш талабаларга сўз бойлигини кенгайтириб медитсинага оид атамалами бемалол тушуниш имконини беради.

Масалан:

Arteria — атама элементдан 50 га яқин, *haem* ва *aemia* атама элементдан эса 150 дан ортиқ атама ясалган. атама элемент эса 100 атама таркибида учрайди. Атама элемент баъзан бир неча сўз ясовчи элементлар: ўзак + суффикс + кўшимча ёки префикс + ўзак + суффикс + кўшимчадан ифодаланиши мумкин. Масалан: *scler* + *os* + *is*, *ec-tom-ia* атама элементлар асосан сўз бошида ёки сўз охирида келувчи компонентларга бўлинади. Масалан: *hyper* — юқори, нормадан юқори, усти; *steth* кўкрак — бошланғич

атама элементлар, *prhagia* — қон кетиш, *oma* — ўсма, шиш — охириги атаима элемент ва ҳоказо.

Лекин жуда кўп атама элементлар атаманинг бошида ҳам, охирида ҳам қўлланиши мумкин. Масалан: *spkmmegalia, a e f— megalosplenia, ae f* — талоқнинг катталашуви.

Айрим мустақил маънога эга бўлган сўзлар ҳам сўнг атама элемент сифатида қўлланиши мумкин: *ptosis, is f* — птоз, кўз қовоғининг тушиши;

gastro ptosis, is f — гастроптоз, ошқозоннинг тушиши, пасайиши;

necrosis, is f — некроз — тўқима ёки органнинг ўлиши;; *osteonecrosis, i s f— osteonekroz*, суяк бўлимининг ўлиши.

2.3. Мураккаб клиник терминларни ясалиши.

Клиник терминологияда ташхис юнон тилида куйилади. Ташхис куйишда префикс, суффикс ва юнон тилидаги тана аъзоларидан фойдаланилади.

Клиник терминлар, ясовчи атама элементлар, аъзо ва бош қисмларни ифодаловчи юнон-лотин дублетлари клиник ташхис куйиш учун хизмат килади. Илмни, фанни, диагностик усулларни, даволаш, касалликларни ифодаловчи юнон атама элементлари - Юнон-лотин дублетларидир. Органлардаги ва тўқималардаги патологик, ўзгаришларни, терапевтик ва хирургик усулларни ифодаловчи юнон атама элементлар клиник ташхис куйилганда уларни клиник узгаришларини аник ифода этади.

Клиник ташхис куйилганда префикс муҳим рол уйнайди.

Юнон префикслари

a, an	йук
exo	ташки
endo	ички
hypo	нормадан паст
hyper	нормадан юкори
-syn	биргаликда
Para	атрофида

Юнон суффикслари

osis	суринкали яллигланиш
itis	яллигланиш
oma	саратон касаллиги

Мураккаб клиник терминларни ясалишида префикс ва суффикслар муҳим рол уйнайди.

Мисол учун:

Hypertonia	артериал босимнинг нормадан юқори булиши
Macrocephalia	катта бош
Endometritis	бачадон ички мускулининг яллигланиши
Parodontitis	тиш атрофининг яллигланиши
Amnesia	хотиранинг йуклиги
Cytologia	хужайра хақидаги фан
Paranasalis	бурун атрофи
Anhydrosis	терламасилик касали
Sympathia	узаро илик муносабат
Polyangiitis	куп томирларнинг яллигланиши
Arodia	товоннинг йуклиги
Hydrocephalia	бошда сув

3- мавзу: Клиник терминларни шакллантириш .

Режа:

3.1. Клиник терминларни таҳлил қилиш. Сўз яшаш воситалари. Сўз яшаш усуллари.

3.2. Мураккаб терминлар. Мураккаб терминлар яшаш кўникмаларини ўстириш. Вrachни терминологик жиҳатдан тайёрлаш.

Асосий таянч тушунчалар:

Клиника, термин, префикс, аффикс, суффикс, врач, суз элементи

3.1. Клиник терминларни таҳлил қилиш. Сўз ясаш воситалари. Сўз ясаш усуллари.

Клиник терминларни таҳлил қилишда инсон танасининг лотин тилидаги вариантыни билиш муҳимдир. Инсон тана аъзоларининг лотин тилидаги варианты яъни лугат формаси куйидагича:

Отнинг бош келишидаги формаси

Отнинг қараткич келишидаги формаси

Отларнинг роди

Инсон тана аъзолари жойлашуви ҳам муҳим рол уйнайди. Суз ясаш воситаларида олд қушимча органнинг қайси позицияда турганлигини аниқ курсатади. Суз ясаш воситаларига қушқот от суз туркуми мисол була олади.

Масалан: коворга – коворгага тегишли,

Умуртка – умурткага тегишли

Канот – канотга тегишли

Шунтигдек, юнон сифатлари от суз туркумидан *ide* ёрдамида ясалади. Масалан, бигиз – бигизсимон,

Ханжар – ханжарсимон

Сигма – сигмасимон.

Префикс бу сўз бошида жойлашган сўз элементи. Бир префикс ўрнига бошқа префиксни қўйиш сўз маъносини ўзгартиради. Префикс, одатда, сон, вақт, макон ёки инкорни ифодалайди. Ушбу дарсликда префикс яққа ҳолда келса, охирига дефис қўйилади.

1.1. *Macro/cyte* атамасида *macro-* катта маъносини англатувчи префикс; *-cyte* хужайра маъносини англатувчи суффикс. *Macro/cyte* – катта хужайра.

Macro- префиксини *micro-* га ўзгартириб *кичик хужайра* янги атамасини шакллантиринг:

_____ / _____

1.2. *Post/nat/al* туғилишдан кейинги даврга тааллуқли маънони англатади. Атама элементларини маъносига қўра аниқланг:

-ga oid: _____

keyin, ort: _____

tug'ilish: _____

- 1.3. *Pre-(олдин)* префиксидан *туғилишдан олдин (давр) га оид* маъноли сўз ясанг:

_____ / _____ / _____

- 1.4. *Intra/muscular, post/nat/al, peri/card/itis* ва *pre/operative* префикс тутган тиббий атамалардир. Префиксни маъносига кўра аниқланг:

ich: _____.

keyin: _____

atrof: _____

oldin: _____

- 1.5. *Hyper/insulin/ism* сўз элементларини таҳлил қилинг:

hyper- _____

insulin _____

-ism _____

- 1.6. *Pre/operative* жарроҳликдан олдинги вақтни англатади. Префиксни ўзгартирганингизда, Сиз сўз маъносини ҳам ўзгартирасиз.

Жарроҳликдан кейинги вақтни англатувчи сўз ясанг: _____ / _____.

Тиббий сўзларни таърифлаш

Тиббий сўзни таърифлашда дастлаб сўз бошини аниқлаш керак. Сўнгра, сўз ўртаси ва ниҳоят, суффикс аниқланилади. Қуйида *osteoarthritis* атамаси намуна қилиб келтирилган:

oste/o/arthr/itis

(1) (2) (3)

1. Сўз боши аниқланилади: *oste/o* – суяк.
2. Сўз ўртаси аниқланилади: *arthr* – бўғим.
3. Аввал суффикс аниқланилади: *-itis* – яллиғланиш.

Демак, *oste/o/arthr/itis* суяк ва бўғим яллиғланиши.

- 1.7. Юқорида кўрсатилгани каби *gastr/o/enter/itis* атамасини таърифланг:

Биринчи элемент: _____ / _____

Иккинчи элемент: _____

Учинчи элемент:¹ _____

Ундош харфлар билан келган сўз ўзаги ва БШ ҳамда **кўк ранг**да бериладиган суффиксларга кўшимча равишда, якка ҳолда келган барча префикслар **пушти ранг** билан белгиланади.

Талаффуз меъёрларини кўриб чиқинг. Улардан маълумотнома сифатида фойдаланинг. Сўнг, қуйида берилган машқларда қавс ичидаги тўғри банднинг тагига чизинг:

1. Диакритик белги \sim (бревис, макрон) деб номланади.
 2. Диакритик белги $\bar{\text{~}}$ (бревис, макрон) деб номланади.
 3. Макрон ($\bar{\text{~}}$) унли товушни (қисқа, узун) талаффуз қилиш учун қўлланилади.
 4. Бревис (\sim) унли товушни (қисқа, узун) талаффуз қилиш учун қўлланилади.
 5. Агар **pn** сўз ўртасида келса, (фақат **p, n, pn**) талаффуз қилинади. Мисол учун, **orthopnea, hyperpnea**.
 6. **C** ва **z** ҳарфлари **a** ва **o** ҳарфларидан олдин (қаттиқ, юмшоқ) ешитилади. Мисол учун, **sardias, sast, gastris, zонад**.
 7. Агар **pn** сўз бошида келса, (фақат **p, n, pn**) талаффуз қилинади. Мисол учун, **pneumonia, pneumotoxin**.
 8. Агар **i** сўз охирида келса (кўплик шаклда), (**eye, ee**) каби талаффуз қилинади. Мисол учун, **bronchi, fungi, nuclei**.
 9. **Ae** ва **oe** келса, фақат (биринчи, иккинчи) унли талаффуз қилинади. Мисол учун, **bursae, pleurae, roentgen**.
 10. Агар **e** ва **es** сўз якунида келса, улар одатда, (кўшма, алоҳида) бўғин сифатида талаффуз қилинади. Мисол учун, **syncope, systole, appendices**.²
- Мураккаб атамалар от ва сифатлардан иборат булиб, уларни лотин тилига таржима қилганда биринчи булиб, от таржима қилинади.

¹Barbara A.Gyls, Regina M.Masters”Medical Terminology Simplified fourth edition “USA2010/Chapter-I.P.9-10

²Barbara A.Gyls, Regina M.Masters”Medical Terminology Simplified fourth edition “USA2010/Chapter-I.P.13

Куйида берилган клиник терминларни тузинг. Мураккаб клиник терминларни таржима килинг

1. Клиник термин тузинг.

Бачадонни, буйракни кесиб олиб ташлаш;

Лимфа ва юрак хақида фан таълимот;

Бурунни, кулоқни асбоб ёрдамида текшириш;

Сийдик пуфагини, жигарни яллиғланиши;

2. Клиник терминларнинг маъносини очинг.

macropodia

stomatologia

leucopenia

omphalitis

1. Олд кушимчанинг маъносини аниқланг

Hyper – ости

Inter – ички

Endo – ustida

Infra – оралик

An – йук, сиз

2. Суффиксларнинг маъносини аниқланг

Osis – яллиғланиш

E – кичрайтирувчи

Ol – тегишли

itis – сурункали яллиғланиш

ide – ухшаш

1. Клиник термин тузинг.

Лимфанинг, мускулнинг ўсмаси;

Жигарни, бошни рентген таъсвири;

Оқ қон таначаси, қизил қон таначасини нормадан юқори бўлиши;

Қинни, пуфакни оператив йўл билан кесиш;

2. Клиник терминларнинг маъносини очинг.

macrocephalia;

pneumothorax;

chirurgia;

1. Олд кушимчани маъносини аникланг

oma- сурункали яллигланиш

cul- ухшаш

ar- усма

ide- кичрайтириш

osis- тегишли

2. Суффиксларнинг

Hyper – ости

Inter – ички

Endo – устида

Infra – оралик

An – йук, сиз

1. Клиник термин тузинг.

Умуртқада, кўкрак қафасида оғрик;

Бош мияни, тоғайни юмшаб кетиши;

Қинни, пуфакни кесиш;

Сувни, қонни яхши кўриш;

2. Клиник терминларнинг маъносини очинг.

haematuria;

osteoarthritis;

colostomia;

3. Олд кушимчани маъносини аникланг

Nuro – ташки

Syn – карши

Peri – нормадан паст, ости

Contra – ёни, атрофи

Extra – ички

4. Суффиксларни маъносини аниқланг

Osis – yalig‘lanish

E – kichraytiruvchi

Ol – tegishli

it is – surunkali yalig‘lanish

ide – o‘xshash

1. Klinik termin tuzing.

Qonni, siydikni, suvni to‘xtashi;

Jigarni, buyrakni operativ yo‘l bilan yopishtirish;

Sochning, tirnoqning yo‘qligi;

Dori bilan, havo bilan davolash;

2. Klinik terminlarning ma’nosini oching.

proctologia

haemostasis

macropodia

1. Олд кушимчани маъносини аниқланг

Extra – бирикиши

in – йук, сиз

sum – усти

hyper – ташки

endo – ички

1. Суффиксларни маъносини аниқланг.

oma-сурункали яллигланиш

cul-ухшаш

ar-усма

ide-кичрайтириш

osis-тегишли

1. Клиник термин тузинг.

Бурунни, кулоқни қайта тиклаш операсияси;

Узоқдан туриб асбоб ёрдамида текшириш;

Юракнинг секин уриши, секин ҳаракат;

Бўғимни, суякни ялиғланиши;

2. Клиник терминларнинг маъносини очинг.

panarthritis;

tachycardia:

hemiplegia

1. Олд кушимчани маъносини аниқланг

Osis – яллиғланиш

E – кичрайтирувчи

Ol – тегишли

it is – сурункали яллиғланиш

ide – ухшаш

1. Суффиксларни маъносини аниқланг.

Extra - бирикиши

in – йук, сиз

sym - усти

hyper - ташки

endo - ички

1. Клиник термин тузинг.

Томирни, венани кенгайиши;

Қовоқни, терини тикилиши;

Йирингни қонда, тери таркибида болиши;

Суякни, кўз гавҳарини юмшаши;

2. Клиник терминларнинг маъносини очинг..

otitis

cholekinesia

lipodystrophia

3. Олд кушимчани маъносини аниқланг

Extra - бирикиши

in – йук, сиз

sym - усти

hyper - tashqi

endo - ички

4. Суффиксларни маъносини аниқланг

Osis – яллигланиш

E – кичрайтирувчи

Ol – тегишли

it is – сурункали яллигланиш

ide – ухшаш

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАТЕРИАЛЛАРИ

4- мавзу. Доришунослик терминологияси хусусиятлари.

Режа:

4.1. Фармацевтик терминология. Доривор моддаларнинг тривиал номлари. Дори шакллари.

4.2. Фармацевтик термин структураси. Стандарт рецептурада формулировкалар.

4.3. Рецепт ёзиш қоидалари. Таблетка, шамчалар ва кўз плёнкаларини ёзишда кумакчининг урни. Рецептурада асосий қисқартмалар.

Асосий таянч тушунчалар:

Фармакология, фармацевтик термин, тривиал, стандарт рецептура, кумакчи.

4.1. Фармацевтик терминология. Доривор моддаларнинг тривиал номлари. Дори шакллари.

Фармацевтик терминология лотин тилига асосланиб, тиббиёт терминологиясининг учинчи булими хисобланади. Фармацевтика сузини юнон тилидан таржима қилганда доришунослик маъносини англатади. Дунёда биринчи дорихона эрамиздан аввалги 674-йилда Багдод шаҳрида очилган. Хаммамизга маълумки, Ипак йули номи билан машхур булган Шарк мамлакатлари ичида Багдод шаҳри уз даврида илм ахилларига ва хар тарафлама етук сиёсий арбоблари билан ном қозонган эди. Багдод шаҳри йулларидан бутун дунё савдогарлари хар соҳада уз тижоратларини қилишарди. Шунингдек, тиббиётга тегишли касалликка тегишли ва даъво буладиган дорилар хақида бахс-мунозаралар шу шаҳарда уз ечимини топган.

Доривор моддаларнинг тривиал номлари қадимдан маълум булиб қелган, юнон сузлари асосида ясалган. Мисол учун: Mycoseptinum Myc замбурут касаллигини билдирувчи термин хисобланади. Ampicillinum cillin шамаоллашга қарши. Analginum alg оғрик қолдирувчи маънони, Cordiaminum Cord юрак маъносини англатади. Демак тривиал номлар қадимги юнон сузларидир.

Дори шакллари уч хил булади: каттик, юмшок ва суюк.

Aerosolum, i n

Granulum, i n

Gutta, ae f

Unguentum, i n

Linimentum, i

Pasta, ae f

Emplastrum, i n

Suppositorium, i n

Pulvis, eris m

Tabuleta, ae, f

Tabuletaobducta

Dragee (fr.)

Solutio, onis f

Suspensio, onis f

Emulsum, i n

Pilula, ae f hab

Tinctura, ae f

Infusum, i n

Decoctum, in

Sirupus, im shaibat

(inediciinalis)

Species, ei f

Species, erum f)

Capsula, ae f

C. gelatinosa C. amylacea seu oblata

Membranula ophthalmica seu

Lamella ophthalmica

Extractum, i n

4.2. Фармацевтик термин структураси. Стандарт рецептурада формулировкалар.

Фармацевтик термин структураси нима, кандай? ниманинг? сурокларига жавоб булади.

Фармацевтик термин номларида дори шакли катта харфда ифодаланади.

Агар дори шакли препарат номи билан ифодаланса биринчи ўринда дори шаклининг номи, иккинчи ўринда эса қаратқич келишигида дори-дармоннинг номи ёзилади.

Масалан: Unguentum Streptocidi — Streptotsid суртмаси

Solutio Novocaini — Новокаин эритмаси

Tabulettae Analgini — Аналгин таблеткалари

Мураккаб дори-дармон номлари дори шаклининг номига илова тарзида бош келишикда қўштирноқ ичида берилади.

Масалан: Unguentum «Calendula» — «Kalendula» surtmasi

Tabulettae «Urosalum» — «Urosal» tabletkalari

Дори шаклини белгиловчи мослашган аниқловчи препарат номида **охирги** ўринда қоиланади ва дори шакли билан мослашади.

Масалан: Unguentum Hydrargyri cinereum - Симобнинг кулранг суртмаси

Extractum Belladonnae spissum - Белладоннанинг

куюқ экстракти Қайнатма ва дамлама номларида хомашё номи дори шакли ҳамда ўсимлик номлари ўртасида қаратқич келишигида қоиланилади.

Масалан: *

Infusum radices Valerianae - Валериана илдизининг дамламаси.

Decoctum rhizomatis Tormentillae — ғозпанжа илдизпоясининг қайнатмаси.

4.3. Рецепт ёзиш қодалари. Таблетка, шамчалар ва кўз плёнкаларини ёзишда кумакчининг урни. Рецепттурада асосий қисқартмалар.

Фармакологияда рецепт ёзиш хуснихати мавжуд. Рецепт ёзиш учун хуснихат учун керак булган билим ва куникмаларга эга булиш керак. Дориларнинг номларини аниқ ват угри билиш керак. Уларнинг дозалари инсон ёшига караб белгиланади. Рецепт бланкаси 11 пунктдан иборат. Врачнинг лотин тилидаги иш фаолияти 6 пунктдан 11 пунктгача ва Recipe яъни Ол сузи билан доришуносга яъни фармакологга мурожаати билан бошланади.

Recipe: Solutionis Platyphyllini hydrochloridi 1% 10ml_____

Da. _____

Signa: _____

Recipe: Decoci corticis Quercus ex 20,0 200
ml _____

Da. _____

Signa: _____

Recipe: Extracti Alogs fluid 1ml _____

Da tales doses numero 10 in ampullis _____

Signa: _____

Recipe: Atropini sulfato 0,1 _____

Aquae destillatae 10ml _____

Misce.

Da. _____

Signa: _____

Recipe: Tincturae amarae 30 ml _____

Da. _____

Signa: _____

Таблетка, шамчалар ва кўз плёнкаларини ёзишда кумакчининг урни.

Таблетка, шамчалар ва кўз плёнкаларини ёзишда кумакчи фармацевтикада айникса рецепт ёзишда мухим касб этади.

Лотин тилида кумакчилар иккита келишик: аккумулятив ва аблятивус ишлатилади.

1. Аккумулятивусда кулланиладиган кумакчилар:

ad 20,0	- 20,0 гача
ad usurn internum	- ичкарига куллаш учун
ad vitrum nigrum	- кора шишада
contra tissum	- йуталга карши
per os	- огиз оркали
per inhalationem	- ингалация оркали
post mortem	- улимдан сунг

2. Аблятивусда кулланиладиган кумакчилар:

cum extracto	- экстракт билан
ex aqua	- сувдан
pro injectionibus	- инъекция учун

Recipe: Infusi herbae Thermopsidis 0,1- 100 ml.

Liquoris Ammonii anisati 1 ml.

Natrii benzoatis 0,6.

Sirupi Althaeae 20 ml.

Misceatur. Detur. Signetur.

Рецептурада асосий қисқартмалар.

Қисқартма	Тулик ёзилиши
aa	ana
ac, acid	acidum
ad us. ext.	ad usum externum
ad us. int.	ad usum internum
aq.	aqua
aq. dest.	aqua destillata
comp., cps., cpt.	compositus, a, um
concentr.	concentratus, a, um
cort.	cortex
D.	Da. Detur. Dentur.
dec., det.	decoctum
dil.	dilutus, a, um
D.t.d.	Da (Dentur) tales doses
Div. in p. aeq.	Divide in partes aequales
empl.	emplastrum
emuls.	emulsum
extr.	extractum
f.	fiat, fiant
fl.	flos
fluid.	fluidus, a, um
fol.	folium
fr.	fructus
gel.	gelatinosus, a, um
gran.	granulum
gtt., gtts.	guttam, guttas
h., hb.	herba

in ampull.	in ampullis
in caps.	in capsullis
inf.	infusum
in tab.	in tabulettis
in vitr. nigr.	in vitro nigro
linim.	linimentum
liq.	liquor
M.	Misce. Misceatur.
m. pil.	massa pilularum
mucil.	mucilago
N.	numero
obd.	obductus, a, um
past.	pasta
pct., praec.	praecipitatus, a, um
pro inject.	pro injectionibus
pulv.	pulvis
q.s.	quantum satis
r., rad.	radix
Rp.:	Recipe:
rectif.	rectificatus, a, um
rhiz.	rhizome
S.	Signa. Signetur.
sem.	semen
simpl.	simplex
sir.	sirupus
sol.	solutio
sp.	species
spir.	spiritus
Steril.	Sterilisa! Sterilisetur!

supp.	suppositorium
supp. vagin.	suppositorium vaginale
susp.	suspensio
tab.	tabuletta
t-ra, tinct.	tincture
ung.	unguentum
vit.	vitrum

5- мавзу. Феъл ва уни рецепт формулаларда қўллаш.

Режа:

5.1. Феъл ва унинг грамматик категорияси. Феълни рецепт формулаларда қўллаш. Феъл ва феълнинг майллари

5.2. Доришуносликда феълларнинг ишлатилиши

Асосий таянч сузлар:

Феъл, майл, шахс-сон-замон, феълнинг лугат шакли

5.1 Феъл ва унинг грамматик категорияси. Феълни рецепт формулаларда қўллаш. Феъл ва феълнинг майллари

Предметнинг ҳаракатини билдириб «*нима қилди?*, *нима қиляпти?*, *нима қилмоқчи?*» сўроқларга жавоб берадиган сўз туркуми *фе ъл* деб аталади. Латин тилида феъллар шахс, сон ва замонда ўзгаради. Феъл 3 та шахс, 2 та сон (бирлик ва кўплик), 6 та замон, 4 та майл, 4 та тусланишга эга:

Феълларнинг тусланиши ўзакдаги сўнги унли билан бир-биридан фарк қилади.

I тусланиш II тусланиш III тусланиш IV тусланиш

Рецептурада феъллар иккита майлда ишлатилади. Буйрук майлида ва шарт майлида. Агар дорини тез топиб истеъмол қилмоқчи бўлсак, буйрук майлидан фойдаланилади.

Буйрук майли

Misce. - Аралаштир..

Da - Бер

Signa	-	Белгила
Sterilisa.	-	Стерилизация кил
Repete.	-	Такрорла.
Da tales doses.	-	Шундай дозаларда бер
Adde.	-	Куш

Шарт майли

Misceatur.	-	Аралаштирилсин.
Detur.	-	Берилсин.
Signetur.	-	Белгилансин.
Sterilisetur.	-	Стерилизация килинсин .
Repetatur.	-	Такрорлансин.
Dentur tales doses	-	Шундай дозаларда берилсин.

5.2 Доришunosликда феълларнинг ишлатилиши

Феълнинг лугат шакли лотин тилида куйидагича булиб, феълнинг лугат шаклида ёзилишига ахамият бериш керак:

1. Феъл ҳозирги замон II шахсда -o кўшимчаси билан тўлиқ ёзилади.
2. Феъл ноаниқ шаклининг охирига 3 та ҳарфи ёзилади.
3. Феълнинг тусланиши рақам билан кўрсатилади.

1. *Pigritia est mater vitiorum.*
2. *Repetitio est mater studiorum.*
3. *Praemia cum poscit medicus satana est.*

Мисоллар:

Лугат шакли Тусланиш Инфинитив

do, dare I dare Re da

habeo, ere n habere Re habe

addo, ere III addere Ere add

diluo, ere m diluere Ere dilu

finio, ire IV finire Re fini

БУЙРУҚ МАЙЛИ (Imperativ)

Рецептурада буйруқ майли бирликда ишлатилади. I, II, IV тусланишларда феининг буйруқ майли негизи билан мос тушади. III тусланишдаги феълнинг негизига унли «e» қўшилади.

Луғат шакли Негиз Буйруқ майли

(бирлик)

Таржима

signo,are 1 signa signa белгила

misceo.ere 2 misce misce аралаштир

recipio,ere 3 recip recipe ол

Рецептурада *fiо*, феъли ўзбек тилига «ҳосил бўлмоқ» деб таржима қилинади. Унинг

шарт майли қуйидагича ҳосил боиади. «*fi*» негизига суф. «*a*» қўшилади ва 3 шахс бирликда *fiat* шаклига эга боиади, 3 шахс кўпликда *fiant* шаклига эга.

***fiо* , *fieri* ФЕЪЛИ БИЛАН ҚЎЛЛАНАДИГАН СТАНДАРТ**

РЕЦЕПТУРА ФОРМУЛИРОВКАЛАРИ

1. Misce, fiat pulvis.
2. Misce, fiat unguentum.
3. Misce, fiat linimentum.
4. Misce, fiat pasta.
5. Misce, fiat emulsum.
6. Misce, fiat suppositorium.
7. Misce, fiat suppositorium
vaginale.

Бирлик

Аралаштир, кукун ҳосил бўлсин.

Аралаштир, суртма (маз) ҳосил бўлсин.

Аралаштир, линимент ҳосил бўлсин.

Аралаштир, паста ҳосил боисин.

Аралаштир, эмулсия ҳосил боисин.

Аралаштир, шам ҳосил боисин..

Аралаштир, вагинал шамча ҳосил
боисин.

Эслатма. - Аралаштир феъли буйруқ майлида
бирликда берилган, шарт майлида қоиланмайди.

Феълламинг буйруқ ва шарт майллари яшаш ва уламинг
ретсептура шакларини билиш; феълламинг ўзагини топиш ва тусланишини
аниқлаш; буйруқ ва шарт майлининг айрим шаклларини таржима қилиш

I. Рецептларни узбек тилига таржима қилинг ва феълларни
майлини аниқланг:

Recipe: Tincturae Convallariae 15 ml.

Da.

Signa..

Recipe: Codeini 0,5

Sirupi Althaeae 10,0

Aquae destillatae 50,0

Da.

Signa..

Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 2 ml.

Tannini 3,0

Glycerini 10 ml.

Misce.

Da.

Signa..

Recipe: Morphini hydrochloride 0,01.

Sacchari 0,1.

Misce, fiat pulvis.

Dentur tales doses numero 6

Signetur.

Recipe: Mentholi 0,1.
Natrii hydrocarbonatis.
Natrii tetraboratis.
Natrii chloride ana 5,0.
Misce, fiat pulvis.
Detur.

Signetur.

III. Recipe: Thiamini chloridi.
Riboflavini ana 0,003.
Acidi nicotini 0,02.
Da tales doses numero 50 in dragee.
Signa.

1. Recipe: Solutionis Collargoli 0,3 – 10 ml
Da in vitro nigro
Signa:

2. Recipe: Mucilaginis seminis Lini 200 ml
Da.
Signa.

3. Recipe: Trichomonacidi 0,75
Olei Vaselini ad 75 ml
Misce, fiat suspensionx
Sterilisa!
Da.
Signa.

4. Recipe: Emulsi olei Ricini 30ml – 300 ml
Da.
Signa.

5. Recipe: Emulsi seminis Lini 10,0 – 200 ml
Da.

Signa.

Recipe: 1. Infusi herbae Leonuri 15,0 – 200 ml

Da.

Signa

Recipe: 2. Decocti radice Althaeae 20,0 – 100 ml

Da.

Signa.

Recipe: 3. Tincturae Convallariae

Tincturae Valerianae ana 10 ml

Tincturae Belladonnae 5 ml

Mentholi 0,2

Misce.

Da.

Signa.

Recipe: 4. Infusi foliorum Salviae 15,0 – 200 ml

Da.

Signa.

Recipe: 5. Extracti Aloes fluidi pro injectionibus 1 ml numero 10

Da.

Signa.

6- мавзу Кимёвий элементларнинг лотинча номлари.

Режа:

6.1. Кимёвий элементларнинг тизими. Кимёвий элементлар тизимини яратилиши. Энг муҳим кимёвий элементларнинг лотинча номларини билиш.

6.2. Лотин тилида кислота ва оксидларнинг номлари. Рецепттурада кулланиладиган муҳим кискартмалар

Асосий таянч тушунчалар:

Кимёвий элементлар, тизим, кислота, оксид

6.1. Кимёвий элементларнинг тизими. Кимёвий элементлар тизимини яратилиши. Энг муҳим кимёвий элементларнинг латинча номларини билиш.

Рус олими Д И Менделеев томонидан 1869-йил бутун дунёга машхур кимёвий элементларнинг тизими яратилди

Энг муҳим кимёвий элементларнинг латинча номларини билиш; латин тилида кислота ва оксидларнинг номларини ясаш рецептура учун жуда муҳим

Барча кимёвий элементларнинг номлари III турланиш (средний) роддаги отлар боииб, фақат иккита: *Sulfur,uris,n* (III турланиш) — олтин гугурт ва *Phosphorus,i,m* - Фосфор кимёвий элементларнинг номлари бундан истиснодир.

Эслатма! Кимёвий элементларнинг белгиси латинча номлардан олинган бўлиб, уларнинг оифографик хусусиятини акс эттиради: Ca — Calcium, Fe - Ferrum, K - Kalium ва бошқалар.

Энг муҳим кимёвий элементларнинг латинча номларини билиш врач учун зарур ва шарт. Шунинг учун химия фанидан элементларни яхши урганиш зарур.

Кимёвий элементларнинг латинча номи

Aluminium i,n

Argentum i,n

Arsenicum i,n

Aurum i,n

Bromum i,n

Ba Barium i,n

Bi Bismuthum i,n

C Carboneum i,n

Ca Calcium i,n

Cl Chlorum i,n

Cu Cuprum i,n

F Fluorum i,n;

Phthor i,n/lot/ fto seu

Fe Ferrum i,n
H Hydrogenium i,n
Hg Hydrargyrum i,n
I Iodum i,n
K Kalium i,n
Li Lithium i,n
Mg Magnesium i,n
Magnium i,n
Mn Manganum i,n
N Nitrogenium i,n
Na Natrium i,n
O Oxygenium i,n
Pb Plumbum i,n
Ph Phosphorus i,m
S Sulfur, uris,n
Si Silicium i,n
Zn Zincum i,n

6.2. Латин тилида кислота ва оксидларнинг номлари. Рецептurada кулланиладиган мухим кискартмалар

Кислоталарнинг латинча номлари иккита сўздан иборат *acidum i, n* кислота ва мос келган сифат. Биринчи ўринда от, иккинчи ўринда сифат келади.

Сифат кислота номини ясовчи элемент негизига *-ic+um, -os+um* иккинчи ўринда сифат келади.

-icum қўшимчаси кислота таркибида кислород миқдори ортиклигини билдиради.

Masalan: Acidum sulfuricum – Сульфат кислота

-osum- қўшимчаси кислота таркибида кислород миқдори камлигини билдиради. ва ўзбек тилига *-it-* қўшимчасини олади.

Acidum sulfurosum – Сульфит кислота

Кислородсиз кислоталарнинг номларидаги сифатламинг таркиби қуйидагича ясалади: *hydro-* олд қўшимчаси + кислота номини ясовчи элемент номининг ўзаги + *icum* - олади.

Acidum hydrosulfuricum - sulfid kislota

Асосий кислота номлари

acidum aceticum	сирка кислота
acidum acetylsalicylicum	Ацетилсалицил кислота
acidum adenosintriphosphoricum	Аденозинтрифосфор кислота
acidum ascorbinicum	Аскорбин кислота
acidum benzoicum	Бензой кислота
acidum carbolicum	Карбол кислота
acidum carbonicum	Карбон кислота
acidum citricum	лимон кислота
acidum folicum	Фолий кислота
acidum glutaminicum	Глютамин кислота
acidum lacticum	сут кислота

acidum lipoicum	ёғкислота
acidum nicotinicum	Никотин кислота
acidum nitricum	Нитрат кислота
acidum phosphoricum	фосфат кислота
acidum salicylicum	Салицил кислота
acidum sulfuricum	Сулфат кислота

II.

acidumarsenicum	Арсенат кислота
acidum~ nitrosum	Нитрит кислота
acidum~ sulfurosum	Сулфит кислота

III.

acidumhydrochloricum	Хлорид кислота
acidum~ hydrocyanicum	Цианид кислота
acidum~ hydrosulfuricum	Сулфид кислота

Рецептурада кулланиладиган мухим кискартмалар

Кискартма	Тулик ёзилиши	Маъноси
aa	ana	тенг миқдорда
ac, acid	acidum	кислота
ad us. ext.	ad usum externum	сиртдан қўллаш учун
ad us. int.	ad usum internum	ичдан қўллаш учун, ичиш учун
aq.	aqua	сув
aq. dest.	aqua destillata	дистилланган сув
comp., cps., cpt.	compositus, a, um	мураккаб
concentr.	concentratus, a, um	концентрланган
cort.	cortex	пўстлоқ
D.	Da. Detur. Dentur.	Бер. Берилсин.
dec., det.	decoctum	қайнатма

dil.	dilutus, a, um	суюлтирилган
D.t.d.	Da (Dentur) tales doses	Шундай дозаларда бер
Div. in p. aeq.	Divide in partes aequales	Тенг қисмларга бўл
empl.	emplastrum	пластир
emuls.	emulsum	емулсия
extr.	extractum	экстракт
f.	fiat, fiant	ҳосил бўлсин
fl.	flos	гул
fluid.	fluidus, a, um	суюқ
fol.	folium	барг
fr.	fructus	мева
gel.	gelatinosus, a, um	желатинли
gran.	granulum	гранула
gtt., gtt.	guttam, guttas	томчи, томчилар
h., hb.	herba	майса
in ampull.	in ampullis	ампулаларда
in caps.	in capsullis	капсулаларда
inf.	infusum	дамлама
in tab.	in tabulettis	таблеткаларда
in vitr. nigr.	in vitro nigro	қора шишада
linim.	linimentum	линимент
liq.	liquor	суюқлик
M.	Misce. Misceatur.	аралаштир. аралаштирилсин.
m. pil.	massa pilularum	ҳаб дорили масса
mucil.	mucilago	шиллик
N.	numero	сони (дона)
obd.	obductus, a, um	қобикли
past.	pasta	паста

pct., praec.	praecipitatus, a, um	чўктирилган
pro inject.	pro injectionibus	инъексия учун
pulv.	pulvis	кукун
q.s.	quantum satis	кераклича
r., rad.	radix	илдиз
Rp.:	Recipe:	Ол:
rectif.	rectificatus, a, um	тозаланган
rhiz.	rhizome	илдизпоя
S.	Signa. Signetur.	Белгила. Белгилансин.
sem.	semen	уруф
simpl.	simplex	оддий
sir.	sirupus	шарбат
sol.	solutio	еритма
sp.	species	йиғма
spir.	spiritus	спирт
Steril.	Sterilisa! Sterilisetur!	Стерилизация қил! Стерилизация қилинсин!
supp.	suppositorium	шам
supp. vagin.	suppositorium vaginale	қинга оид шам
susp.	suspensio	суспензия
tab.	tabuletta	таблетка
t-ra, tinct.	tincture	тиндирма
ung.	unguentum	суртма
vit.	vitrum	шиша

Оксидлар

Оксидларнинг номлари иккита сўздан иборат: биринчи ўринда элементнинг номи қаратқич келишигида, иккинчи ўринда оксид номи келади.

Оху- кислород борлигини кўрсатади, олд қўшимчалари эса бирикма таркибини аниқлайди:

oxydum i,n

peroxydum i,n пероксид

hydroxydum i,n гидроксиди

Оксид номларига мисоллар:

Zinci oxydum рух оксиди

Hydrogenii peroxydum водород пероксиди

Aluminii hydroxydum алюмин гидроксиди

7- мавзу Латин тили гаплари таржимасининг тузилиши ва тартиби.

Режа:

1. Латин тилини ўқитиш жараёнида анатомик, клиник ва фармацевтик терминларни ўзбек тилига таржима қилиш.

2. Тиббиёт соҳасида қўлланилаётган матнларнинг келиб чиқиш тарихи. Латин тили ва антик маданият – Европа цивилизацияси.

Асосий таянч тушунчалар:

Латин, анатомия, клиника, фармацевтика, тиббиёт, маданият, цивилизация

1. Латин тилини ўқитиш жараёнида анатомик, клиник ва фармацевтик терминларни ўзбек тилига таржима қилиш.

Латин тилини ўқитиш жараёнида анатомик, клиник ва фармацевтик терминларни ўзбек тилига таржима қилиш муҳим аҳамиятга эга. Фаннинг вазибалари сифатида латин тиббиёт сузларини таржима қилиш аниқни талаб этади. Шунингдек, назарий билимлар бўйича анатомик терминологияда от, урғу қўйиш, отларнинг луғат формаси, сифат, мослашган ва мослашмаган аниқловчи, бирлик ва кўплик формаси, отларнинг турланиши, келишик, сон; клиник терминологияда латин тилидаги тана аъзоларининг юнон тилидаги вариантини ёдлаш, суффиксация, префиксация, негиз топиш, тўғри ташхис қўйиш ва қонунга бўйсунмаган ташхис қўйиш усуллари; фармакологияда рецептни грамматик жиҳатдан хатосиз ёзиш, феъл, шарт ва буйруқ майли,

доривор ўсимликлар, дорилар, кислоталар, тузлар, оксидлар ва афоризмлар тўғрисида мушоҳада юритиш усуллари билан қуроллантириш, фаннинг долзарб муаммоларини очиб бориш, ҳамда лотин тилининг тиббиётдаги ўрни ва роли ҳақида амалий кўникмалар ҳосил қилиш ва тиббиёт терминларни узбек ва рус тилларига маъноли таржима қилиш талаб этилади.

Ўқув дастурларида “Лотин тили ва тиббий терминология асослари” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида тингловчилар анатомик билим асослари, клиник ташхис қўйишни тўғри ўрганиши ва рецептни тўғри ёзиш тўғрисидаги тасаввурга эга бўлиши; анатомик, клиник ва фармацевтик бўлимлар бўйича морфологик, синтактик усулларни билиши ва уларни амалиётда қўллаш; анатомик, клиник ва фармацевтик терминларни амалий машғулотда таҳлил қилиш усулларни қўллаши, хулоса чиқариши, муаммоли вазиятни ҳал этиш учун зарур бўлган маълумотлар тўплами ва улардан фойдаланиши, илмий тушунчаларни тушунтира олиши, муаммоли вазиятлар бўйича ечимларни қабул қилиш кўникмаларига эга бўлиши кераклиги белгилаб берилган.

Амалий машғулотлар жараёнида қўйидаги масалалар ўрганилади: тиббий терминологияга кириш; лотин алифбоси; унли ва ундош харфлар; тана тузилишига тегишли терминлар; урғу қўйиш қонуниятлари; тана тузилиши ва бош қисмга тегишли анатомик терминлар; отлар: грамматик категориялари ва луғат формаси; отнинг турланиши; юз, жағга тегишли суюқлар; сифат: грамматик категорияси ва луғат формаси; от билан мослашуви; оғиз бўшлиғига оид анатомик терминлар; мураккаб анатомик терминларнинг турланиши; нафас олиш тизимига оид терминлар; отларнинг келишик кўшимчалари; нафас олиш тизими; сифат даражалари: қиёсий даража (юррак тизими оид); орттирма даража (қон айланиш тизимига оид); анатомик терминларни бирлик формасида ишлатилиши; отларнинг турланиши; бош келишик кўплик формаси (сийдик чиқариш тизими); қаратқич келишик кўплик формаси (суюқлар); бош ва қаратқич келишик кўплик формада анатомик терминларда ишлатилиши (эшитиш тизими); сон: тартиб ва санок

сонлар; сўз ясалиши; морфема; суффиксация (тана тузилиши ва калла суяги (энсага оид, чаккага оид, пешонага оид); префиксация; клиник терминология; тана тузилиши ва юз-жафга оид клиник терминлар; аъзо ва бош қисмларни ифодаловчи дублетлар ва уларнинг патологиясининг номлари (бош, танглай, тиш); нафас олиш ва юқори қисмга тегишли клиник терминларни тузиш; клиник терминлар (милк ва милкни тузувчи органлар); тўқималар, секретлар, ёшни билдиргувчи ТЕ ва оғиз бўшлиғи тубини ифодаловчи клиник атамалар; сўлак безларини, чайновчи мускулларни ва фаолиятини билдирувчи клиник терминлар; фармакологияга кириш; дори формалари (нафас олиш тизимига тегишли); рецепт структураси ва формаси (юрак тизимига оид); рецептурада таблетка, шам ва кўз плёнкасини ишлатилиши (ёзилиши); рецептурада кимёвий элементлар; кислоталар; рецептурада оксидлар (сийдик чиқарув тизимига тегишли); рецептурада тузлар; катионлар ва анионлар; рецептурада қисқартмалар.

Анатомик терминларни қуйидагича ўзбек тилига таржима қилинади
НИМА ? ҚАНДАЙ ? НИМАНИНГ ? ҚАНДАЙНИНГ ?

Клиник терминларни қуйидагича ўзбек тилига таржима қилинади
НИМА ? НИМА ?

Фармацевтик терминларни қуйидагича ўзбек тилига таржима қилинади
НИМА ? НИМАНИНГ ? ҚАНДАЙ ?

2. Тиббиёт соҳасида қўлланилаётган матнларнинг келиб чиқиш тарихи. Лотин тили ва антик маданият – Европа цивилизацияси.

Лотин тилини ўқитишнинг мақсади ўзида луғат ёрдамида лотин тилидаги матнларни ўқиш учун зарур грамматика ва лексикани ўзлаштиришни акс эттиради. Мазкур мақсаднинг аҳамияти шундаки, лотин тили ва грамматикасини ўрганиш орқали бошқа компонентларни рўёбга чиқариш мумкин. Шу сабабли лотин тили грамматикасини ўрганиш ва антик давр муаллифларининг асарларини ўқишга йўналтириш амалий фаолият тажрибаси билан уйғунлаштирилганда ўзининг самарасини беради. Чунки лексика ва грамматика амалиётсиз жуда тез унутилади.

Лотин тилини ўқитиш бошқа тилларни ўрганиш сингари ўзида мантикий тафаккур юритиш, тасаввур ва онг бирлиги, фикрий жараёнларни жадаллаштириш каби мақсадларни акс эттиради. Лотин тилини ўқитиш жараёнида бўлажак тиббиёт ходимларида тиббий терминологияни ўзлаштириш, исталган дори воситасининг қўлланилиш соҳаси ҳақида хулоса чиқариш имконияти юзага чиқади.

Лотин тилини ўқитиш жараёнида антик маданият дурдоналари билан танишиш, маданият соҳасида қўлланилаётган атамаларнинг келиб чиқиш тарихини ўзлаштириш, замонавий маданиятнинг туб илдизларини англаш орқали талабаларда умуммаданий компетентликни ривожлантиришга эришилади. Лотин тили ва антик маданият – Европа цивилизациясининг асосини ташкил этиб, мазкур тилни ўрганиш асосида Қадимги Юнонистон ва Римдаги тамаддуннинг дин, санъат ва адабиётга таъсирини англаш, замонавий адабиётда антик мифологиянинг акс этишини идрок этиш имконияти юзага келади.

Лотин тилини ўқитишнинг тарбиявий мақсади антик даврга тааллуқли материаллар мазмунининг ахлоқийлик билан уйғунлиги орқали аниқлаштирилади. Тиббиёт олий таълим муассасаларида лотин тилини ўқитишнинг қисқа курси грамматик қоидаларни чуқур ўзлаштириш имконини бермайди, бироқ маданий тавсифдаги тиббиётга доир материалларни ўрганиш орқали талабаларда лингвомаданий компетентликни таркиб топтириш мумкин.

Лотин тилидаги матнлар билан ишлаш жараёнида талабалар интеллектуал-маданий тараққиётга доир институт, факультет, ректор, декан, профессор, доктор, доцент, ассистент, аспирант, лаборант, препаратдор, талаба, диссертант, аудитория, коммуникация, кредит, дискредитация, декрет, кредо, курс, мураббий, бошқариш, қораловчи, оддий аскар (курсант), йўналишлаштириш, рақобатчи, танлов, саёҳат, саёҳатчи, градус, градация, деградация, кўшимчалар (ингридиент), агрессия, конгресс, тараққиёт, регресс, юрист, юрист маслаҳатчи, маслаҳат, интеллект, интеллигент, ҳамкасб, ҳайъат,

коллекция, илтимоснома (петиция), иштаха, лаёқат, дастлабки тайёргарлик, репетитор, консерватор, консерватория, консервалаш, расадхона, захира, захиралаштириш, резервуар, валентлик, валериана, валюта, девальвация, ногирон, етакчилик, эквивалент, хайкал, ёдгорлик, орнамент, услуб, тасвирлаш каби қатор атамаларни ўзлаштирадилар ва уларнинг моҳиятини англайдилар.

Лотин тилидаги матнлар билан ишлаш жараёнида талабалар мамлакатшунослик ва маданиятшуносликка доир маълумотларни таҳлил этиш ва таққослаш асосида касбий компетентликка эга бўлишади. Матнлар билан ишлаш жараёни қуйидаги алгоритмик кетма-кетлик асосида ташкил этилиши мақсадга мувофиқ:

I. Лотин тилини ўрганишнинг барча босқичлари мазмунига лингвомаданиятшуносликка доир ахборотларни сингдириш. Мазкур босқич қуйидаги даражаларни ўзида акс эттириши лозим.

I даража – лексик. Сўзлар, уларнинг маъносини ўзлаштириш орқали фикрлаш жараёни ривожлантирилади. Масалан, “хайвон” – *resus* сўздан “пуллар” – *resunia* сўзи келиб чиқиши товар-пул муносабатларининг ўзаро алоқадорлиги ҳақидаги хулоса чиқариш имконини беради.

II даража – атамашунослик. *Sneltyns* – ўқиш жараёнида антик ҳаётнинг турли соҳаларини акс эттирувчи атамалар, ижтимоий-сиёсий табиатга эга атамалар (масалан: *civitas, respublica, imperator, consul, princeps, patronus, cliens, triumphus* ва ҳ.к.), юридик атамалар (*jus, legislatio, advocatus, causa, iudicium* ва ҳ.к.), диний (*deus, augur, auspicia, templum, ara, pontifex, vestalis* ва ҳ.к.) санъатшунослик (*ars, pictor, columna, porticus, arcus, statua, simulacrum* ва бошқ.), адабий (*poema, versus, stylus* ва ҳ.к.), маиший (*toga, tunica, schola, familia, matrona, matrimonium* ва ҳ.к.), табиий-илмий (*cella, solutio, nucleum, ferrum, reactio, turbulentus, calculatio, factus, effectus, quantus* ва ҳ.к.) соҳага доир атамалар билан танишадилар.

III даража – ҳикматли сўзлар билан танишиш ва таҳлил этиш. Ҳикматли сўзлар маълум бир тарихий воқелик билан боғлиқ бўлиб, уларни изоҳлаш

жараёнида талаба маданий ҳаётга мурожаат қилади, масалан, *tabularasa* (“тоза доска”) ифодаси стилос ёрдамида мумланган тахтачаларга ёзиш усули тўғрисидаги ҳикояни кўзда тутди; *duesexmachina* (“машинадаги илоҳ”) – юнон театри, унинг тузилиши ва драматургик тамойили тўғрисида; *divideetimpera* (“тақсимла ва ҳукмронлик қил”) – Римнинг унга боғлиқ бўлган давлатга нисбатан империя сиёсати тўғрисида; *veni, vidi, vici* (“келдим, кўрдим, ғолиб бўлдим”) – Цезарнинг потин шоҳи Фарнак билан курашидаги машҳур эпизод тўғрисида; *sciomenihilscire* (“ҳеч нарса билмаслигимни биламан”); Сукрот фалсафасининг асослари тўғрисида ва ҳ.к.

Мазкур даражаларга асосланган ҳолда талабаларни матн билан ишлаш жараёнини қуйидаги тарзда ташкил этиш мақсадга мувофиқ: матншуносликка доир материалларни танлаш; мавзуларни туркумлаштириш; матнда учрайдиган воқеликларни таҳлил этиш; талабалар томонидан аввал таниш бўлмаган, янги воқеликларни мустақил изоҳланиши; ҳикматли сўзлар (афоризм) ёд олиш; матннинг асл нусхасини ўқиш ва таржима қилиш; антик ва миллий маданиятни маданий ҳамда лингвистик нуқтаи назардан қиёсий таҳлил этиш.

Лотин тили ва антик маданиятни тиббиёт олий таълим муассасаси талабаларига ургатиш учун, уларда интеллектуал-маданий ривожланишни шакллантириш учун аудиториядан ташқари машғулотлар муҳим ўрин тутди. Тадқиқотлар жараёнида аудиториядан ташқари машғулотлар жараёнида айниқса, интеллектуал ўйин, ўқув лойиҳаси ва мустақил ишлар юқори самарадорликка эга эканлиги ҳақидаги хулосага келинди.

1. Интеллектуал ўйинлар. Тиббиёт олий таълим муассасаси талабаларини маданий ва когнитив-ижодий ривожлантириш жараёнида интеллектуал ўйинлар катта имкониятларга эга. Улар ўқитиш методларини танлашга қўйиладиган замонавий талабларга, жумладан, талабаларнинг ўқув-билиш фаолиятини жадаллаштириш учун хизмат қилади. Ўқитиш жараёнида таълим оловчиларнинг фикрлаш ва амалий фаолияти ўрганилаётган материални ўзлаштириш самарадорлигини оширишнинг муҳим омили ҳисобланади.

Интеллектуал ўйин – аниқ белгиланган вақт ва рақобатлашув шароитида самарали фикрлашни татбиқ этишни талаб этувчи топшириқларни якка ва жамоавий тартибда бажаришга йўналтирилган ўқитиш методи. Интеллектуал ўйинлар талабаларда ўрганилаётган воқеликка доир тушунчаларни таркиб топтириш, асосий фикрлаш операциялари (таснифлаш, таҳлил этиш, умумлаштириш) ни бажаришни талаб этган ҳолда назарий фикрлашни ривожлантиради.

Интеллектуал ўйинларни ўтказишда қуйидаги тамойилларга риоя қилиш талаб этилади: талабанинг ўқув-билиш имконияти ва маълум даражадаги мураккабликни мослаштириш – топшириқларни босқичма-босқич қийинлаштириб бориш; ўйин мазмунига талабаларнинг аналитик фаолиятини ривожлантиришга йўналтирувчи қиёслаш, таққослаш, умумлаштириш операцияларини сингдириш; эгалланган билимларни янги вазиятларда қўллай олиш имкониятини ҳосил қилиш; топшириқларни талабаларнинг кизиқишлари ва шахсий тажрибалари билан боғлиқлигини таъминлаш.

8- мавзу Сўз ва концепт тушунчаси

Режа:

1. Латин тилидаги сўзларнинг шакли. Тил шакллари, ўзлаштирама, архаик сўзлар ва неологизмлар.
2. Концептнинг икки томонлама хусусияти.

Асосий таянч тушунчалар:

Архаик, неологизм, монолог, диалог, Қадимги Рим, концепт

1. **Латин тилидаги сўзларнинг шакли. Тил шакллари, ўзлаштирама, архаик сўзлар ва неологизмлар.**

Латин тилидаги сўзларнинг шакли ва маъносини таҳлил этиш асосида талабаларда фикрий жараёнларни бойитиш, инсоният тарихи билан алоқадор воқеликлар асосида тарихий хотирани шакллантиришга эришилади. Шунингдек, синхрон режимда сўзларнинг тузилишини ўрганиш талабаларнинг аналитик тафаккурини ривожлантириб, тил шакллари,

ўзлаштирма, архаик сўзлар ва неологизмларни чуқур ва аниқ идрок этиш қобилиятини ривожлантиради.

Сўзларнинг ясалишини ўрганишнинг муҳим жиҳати ўзлаштирма сўзларни таҳлил этишда ўз ифодасини топади. Мазкур ўринда лотин тилидаги материаллар алоҳида аҳамият касб этади. Чунки лотин тилидаги матнларни таҳлил этиш талабаларнинг интеллектуал қобилиятларни ривожлантириш билан бирга хотирада замонавий тиллардаги сўзлар семантикасидаги лексик элементларни мустаҳкамлаш имконини беради. Ўрганилаётган сўзнинг мазмунини ўзлаштириш уни аввалдан маълум лексик элементлар билан таққослаш кўникмамасини ҳосил қилади. Роман тилларидаги кўпчилик сўзларни тушуниш лотин тилидаги сўз ва сўз ясалишига доир билимларга эга бўлиш билан боғлиқдир.

Талабалар томонидан сўз шакли ва маъносини мустақил баҳолаш қатор грамматик қонуниятларни англаб этишни талаб этади. Шу билан бирга талабалар лотин тили лексикасини кўпчилик сўзларнинг маъносини тушунмаганлиги ҳисобидан қийин ўзлаштиришади. Тадқиқот натижалари айрим талабалар акведук, акварель, конкордат, террариум, виадук каби сўзларнинг маъносини умуман билмаслигини, баъзилари эса кўпчиликка яхши маълум бўлган аквариум, аэронавт, декламация, дебитор, меморандум, валентлик, фабула, партер каби сўзларга доир аниқ тасаввурларга эга эмаслигини кўрсатди. Сўз бойлиги албатта талабанинг индивидуал, умумий тайёргарлик даражаси билан бирга, тилларни ўқитиш сифати ва даражасига ҳам бевосита боғлиқдир.

Лотин тили қадимий тил сифатида антик давлатлар, фан ва маданиятнинг бой меросини ўзида акс эттириб, талабаларни интеллектуал-маданий ривожлантиришга доир муҳим жиҳатларга эга:

- мумтоз грамматик шаклларни ўзлаштириш фикрни тўғри йўналтириш ва фикрлашни ривожлантиради;

- тилни ўзлаштиришнинг қийинлиги ва мураккаблиги талабаларни фаол мустақил изланишга даъват этади;

- лотин тилининг қадимий асосларга эгаллиги, Еуропа маданияти учун таянч аҳамият касб этиши талабаларнинг ахборотларни излаб топиши, масаланинг туб моҳиятини тушуниб етиши, тўғри қарорлар қабул қилиш жараёнини рағбатлайди;

- Қадимги Юнонистон ва Римдаги ахлоқий, сиёсий, эстетик қадриятлар билан танишиш талабаларда ҳаётга, касбга аксиологик муносабатни қарор топтириб, фаол фуқаролик позициясини шакллантиришга хизмат қилади;

- сўзларнинг шакли ва маъносини таҳлил этиш талабаларда фикрий жараёнларни чуқурлаштиришга ёрдам беради;

- ўзлашма сўзларни ўрганиш, бошқа тиллар билан таққослаш, аналитик фикрлашни ривожлантиради;

- архаизм ва ўзлашма сўзларни таҳлил этиш лотин тили грамматикаси қонуниятларини бошқа тилларга таъсирини англаб етиш имконини беради.

Лотин тилини ўрганиш жараёнида талабаларни интеллектуал-маданий ривожлантиришнинг муҳим компоненти сифатида нутқнинг хилма-хил турлари ва шакллариининг ўзлаштирилишини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур. Жумладан, матнни чуқур қайта ишлаш орқали ташқи (оғзаки) нутқ ёрдамида материални қулай идрок этиш; ёзма нутқ учун ёзувчи ва ўқувчи ўртасидаги мулоқотнинг мнемоник тавсифини ўзлаштириш вазифаси ҳал этилади. Диалогик нутқда суҳбатдошнинг фикрларига тушуниш ва унги мос жавоб қайтариш кўникмасини эгаллаш зарур. Монолог нутқий фаолиятнинг мураккаб тури сифатида масаланинг моҳиятини чуқур ўйлаб кўриш ва нутқни тайёрлаш малакасини ривожлантиришни талаб этади.

Тиббиёт олий таълим муассасаларида лотин тилини ўқитишда талабаларни *интеллектуал-маданий ривожлантиришнинг параметрлари*:

- тиббиёт олий таълим муассасаларида ўқитиладиган лотин тили фани мазмунини интеллектуал-маданий тавсифдаги маълумотлари;
- миллий-маданий моҳиятни ёрқин акс эттирувчи ўқув бирликлари;
- лотин тили ўқув материаллари бўйича соатлар ҳажми;
- тиббий терминларнинг фонетик, грамматик ва лексик ҳажми;

- маданиятшуносликка доир мавзулар, концепт ва воқеликлар тизими.

Талабаларни интеллектуал-маданий ривожлантиришнинг когнитив, фаолиятга доир ва амалий мезонлари асосида индикаторлари қуйидагича аниқланди:

- лотин тилидаги терминларни билиш;
- лотин тили терминларини фонетик, грамматик ва лексик жиҳатдан тушуниш;
- матнлар билан ишлаш жараёнида лотин тилидаги тиббий терминларни қўллаш олиш.

Юқорида кайд этилган мезонлар асосида таклиф этилаётган индикаторлар тиббиёт олий таълим муассасалари талабаларини интеллектуал-маданий ривожлантиришда ўз аҳамиятига эга.

2. Концептнинг икки томонлама хусусияти.

Рус тилшунослигида *концепт* тушунчаси XX асрнинг биринчи чорагида файласуф С.Асколдов томонидан илмий муомалага киритилади. С.Асколдовнинг қарашича, концептлар воситасида турли миллат вакиллари мулоқотга киришади, шунга кўра, концептларни яратиш ва идрок қилиш икки томонлама коммуникатив жараён ҳисобланади. Лисоний маконда мавжуд бўлган бундай тизим дунё миллий манзарасининг ўзига хослигини белгилайди³. XX асрнинг биринчи чорагида концепт ҳақида мулоҳазаларга танқидий ёндашилади. Фақат XX асрнинг 80-йилларга келиб, бу терминга эҳтиёж қайта пайдо бўлади. Ю.С.Степанов ўзининг тадқиқотларида ментал шаклланишнинг моҳиятини очишга ҳаракат қилиб, *концепт* сўзининг этимологиясига мурожаат қилади. *Концепт* лотин тилидаги *conceptus*— “тушунча” сўзининг калкасидир. Концепт икки томонли хусусиятга эгадир. Бир томондан, маданият концепт кўринишида инсоннинг ментал дунёсига кирса, бошқа томондан, инсон концепт ёрдамида маданиятга киради ва баъзан унга таъсир кўрсатади. Инсон ўзининг индивидуал, бетакрор маданиятини

³ Аскольдов, С. А. Концепт и слово [Текст] / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М. : Academia, 1997. – С. 267–280.

сақлаган ҳолда, концепт орқали халқларнинг маданиятига, турли миллат вакилларининг ментал дунёсига мурожаат қилади⁴.

Концептнинг когнитив тилшунослик, лингвокультурология, шунингдек, адабиётшунослик фанларидаги изоҳи ўзаро фарқланади⁵. Ушбу термин тилшуносликда ўтган асрнинг 80-йилларига қадар *тушунча* сўзига синоним сифатида ишлатилган бўлса⁶, бугунги кунга келиб унинг изоҳи *тушунча* терминига нисбатан кенгайганини кўриш мумкин. Бинобарин, Н.Ю.Шведова концептни тушунча эканлигини, бу тушунча ортида эса ижтимоий ёки субъектив тарзда анланувчи, инсон ҳаётининг муҳим моддий, ақлий, руҳий томонини акс эттирувчи, ўз тарихий илдизларига эга бўлган, халқнинг умумий тажрибасини акс эттирадиган мазмун туришини таъкидлаган⁷.

Профессор Н. Маҳмудов лингвокультурологияда концептнинг ўрганилиши хусусида шундай ёзади: “Лингвокультурологик тадқиқотларда айнан концептнинг ифодаланиши муаммоларига жуда катта эътибор қаратилмоқда, интернет материаллари билан танишганда, масалан, Россиядаги тилшуносликларда бу йўналиш ниҳоятда кенг тарқалганини кўриш мумкин, бу борадаги ишларни санаб, саноғига етиш мушкул. Ҳатто сўнгги йилларда ёқланган номзодлик диссертацияларининг жуда катта қисми айнан у ёки бу тилда концептнинг лингвокультурологик тадқиқига бағишланган”⁸.

Демак, концепт лингвокультурологияда энг фаол қўлланувчи бирлик саналади. Концепт лингвомаданий бирлик сифатида у ёки бу халқ маданиятининг ўзига хос жиҳатларини ифодалайди. Масалан, уй концепти ўзбек кишиларининг тафаккурида қуйидагича ассоциацияланади:

⁴ Степанов, Ю. С. Константы: Словарь русской культуры [Текст] / Ю. С. Степанов. – М. : Академиче-ский проект, 2004.

⁵ Демьянков В.З. Понятие и концепт в художественном литаратуре и в научном языке // Вопросы филологии. –Москва, 2001. -№ 1. –С. 35-47.

⁶ Демьянков В.З. Кўрсатилга мақола.

⁷ Шведова Н.Ю. Избранные работы. –М., 2005. –С.603.

⁸ Маҳмудов Н. Тилнинг мукамал тадқиқи йўлларини излаб...// Ўзбек тили ва адабиёти. –Тошкент, 2012. -№ 5. –Б. 9.

- а) яшаш жойи – бино – кўп қаватли уй – ҳовли – хонадон – оила;
- б) катта, кичик, чиройли, шинам, ёруғ, янги, эски;
- в) меҳрибонлик уйи, дам олиш уйи, маданият уйи.

Кўчма маъноли бирликларни юзага чиқаради: *уй ичи* “оила аъзолари”, *уйи бузилмоқ* “эр-хотиннинг ажралиши”, *уйи куймоқ* “хонавайрон бўлмоқ”.

Лингвомаданий концепт этномаданий хусусиятга эга бўлган ва борлик ҳақидаги функционал аҳамиятга молик информацияни узатадиган маданиятнинг асосий бирлигидир. У маданий универсалияларни ифодалайди. Лингвомаданий концепт тафаккурда мавжуд бўлади, у ўзида когнитив-рационал ва эмоционал-психологик мазмунни бириктиради. Лингвомаданий концепт барча тил эгалари учун дунёқараш модели вазифасини ўтайди. Лингвомаданий концепт миллий характернинг шаклланишига таъсир кўрсатувчи маданият воситаси ҳисобланади.

Лингвокультурологияда маданият концептлари алоҳида тадқиқ этилади. Маданиятнинг асосий концептлари жамоавий тил онгида муҳим аҳамият касб этади. Маданиятнинг асосий концептлари деганда мавҳум отлар, хусусан, виждон, тақдир, қисмат, ирода, гуноҳ, қонун, эркинлик, зиёлилар, ватан ва ҳ.к. тушунилади. Маданият концептларини А.Я.Гуревич икки гуруҳга: “фазовий”, фалсафий категориялар, яъни маданиятнинг универсал категориялари (вақт, макон, сабаб, ўзгариш, ҳаракат) ҳамда ижтимоий категориялар, яъни маданият категориялари (эркинлик, ҳуқуқ, ҳақиқат, меҳнат, бойлик, мулк)га ажратади.

В.А.Маслова бунга яна бир гуруҳни – миллий маданият категориясини ҳам илова қилади⁹. Концептларни таҳлил қилиш жараёнида ҳар қандай тилда маданий ўзига хос концептларнинг кўплиги аниқланган. Масалан, *картошка* концепти маданий ўзига хос концептлардан бири ҳисобланади. *Картошка* руслар учун ночор овқатланиш эталони, буни “*сидет на одной картошке*” фразеологизми мисолида ҳам кўриш мумкин; белоруслар учун одатий миллий таом, иккинчи нон, муҳим озуқа ҳисобланади. Ёки *нон* концептини олсак,

⁹ Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. –М.: Издательский центр «Академия», 2001. –С.51.

Ўзбеклар учун нон муҳим озуқа эталони ҳисобланса, корейс, япон, хитой халқлари учун муҳим озуқа ҳисобланмайди. Улар учун *гуруч* асосий озуқа эталони саналади.

Концепт – бу тилда ўз номига эга бўлган ва инсоннинг воқелик тўғрисидаги маданий-миллий тасаввурини акс эттирувчи ментал моҳиятдир. Концептлар турли тилларда мос келмайди, зеро турли халқларда борлик тўғрисидаги миллий-маданий тасаввур турфа хилдир. Янада муҳим концептлар (маданият тоифалари)га қуйидагиларни киритиш мумкин: макон, вақт, сана, ҳақиқат ва адолат, дўстлик, душманлик, севги, нафрат, хурсандчилик, қайғу.

Тили ўрганилаётган мамлакатнинг воқеликлари лингвомамлакат-шуносликнинг асосий объектларидан бири ҳисобланади. Воқеликлар – бу тили ўрганилаётган мамлакатнинг ҳаёти, маданияти, тарихи, қаҳрамонлари, анъана, урф-одатларига тааллуқли реал далиллардир. “Воқелик” сўзининг ўзи отнинг лотинча сифати, рус тилида ўхшаш лексика тоифаси таъсири остида отга айланувчи кўплик ҳисобланади. Филология фанларида воқеликнинг икки ёқлама таърифи мавжуд: воқелик – халқнинг, мамлакатнинг ҳаёти, турмуш тарзи, маданият назариясига хос бўлган фан, тушунча, ҳодиса бошқа халқларда учрамайди; воқелик – фан, ҳодиса, шунингдек сўз бирикмасини англатувчи сўз (одатда фразеологизм, мақол, матал, шундай сўзларни ўз ичига олувчи тушунчалар).

Воқеликларда тил ва маданият ўртасидаги яқинлик янада яққол намоён бўлади: янги воқеликларни жамиятнинг моддий ва ахлоқий ҳаётида тилда воқеликлар юзага келишига олиб келади, чунки янги воқеликларнинг пайдо бўлиш вақтини аниқроқ белгилаш мумкин.

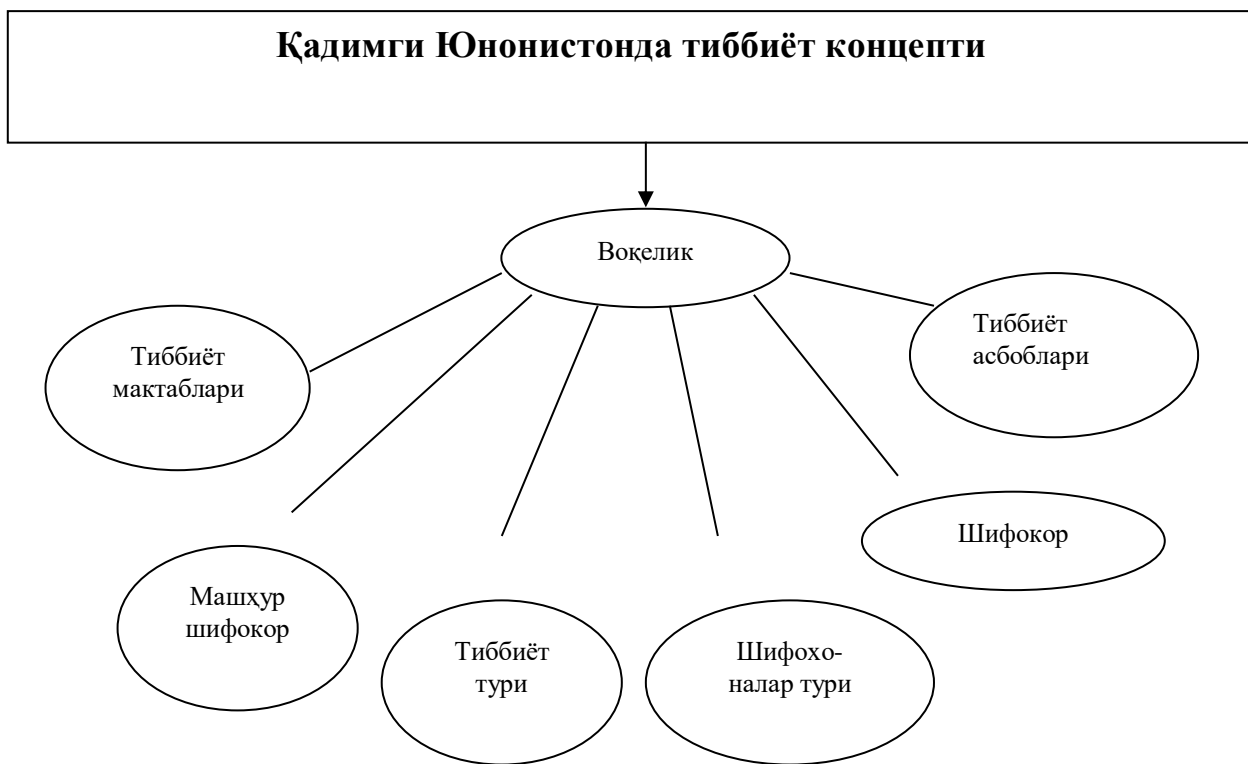
Таржимашунослик ва лингвомамлакатшуносликда воқелик алоҳида бирликни намоён этади. Бир томондан воқелик мамлакатнинг давлат, иқтисодий, географик ва маданий турмуш тарзини акс эттиради. Лекин бошқа томондан воқелик – бу бир халқнинг турмуш тарзига хос ва бошқасига умуман бегона бўлган объектларни номловчи сўздир, бу уларнинг таржимасини

қийинлаштиради ва таржимон кенг таърифларга мурожаат қилиши ёки ўзининг янги сўз ёки иборасини таклиф этишига тўғри келади.

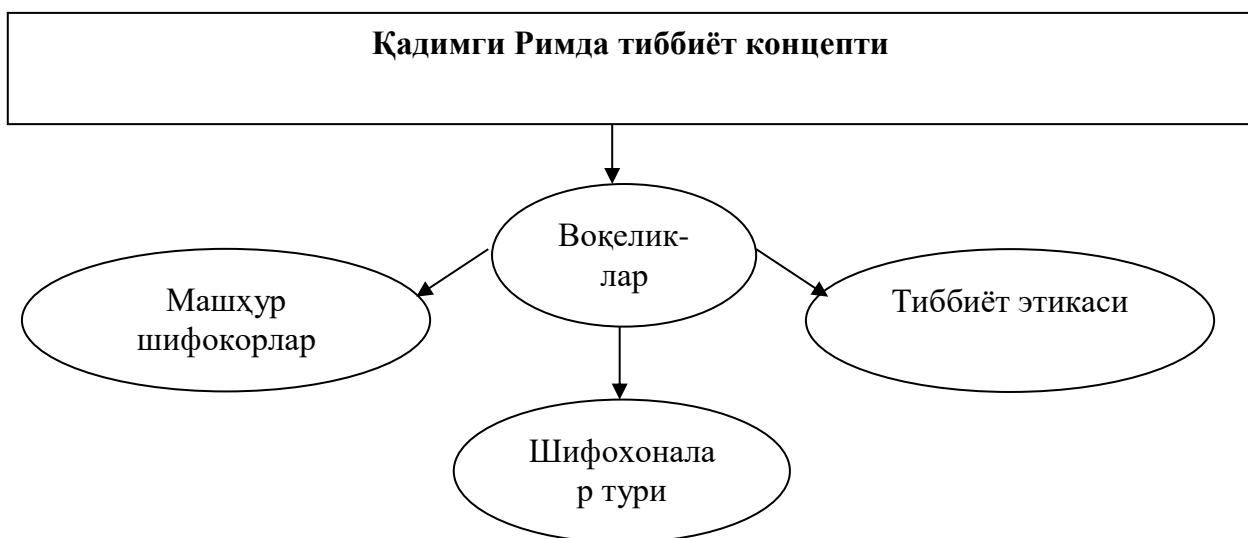
Тилшунослик фанларида воқеликлар таснифи мавжуд. Етакчи тилшунослар таснифларнинг бир неча турини ажратадилар: воқеликлар – асл номи; маҳаллий тарихий колоритга боғлиқ ҳолда; умуммиллий воқеликлар.

Концепт ва воқелик умумий ва хусусий ҳамда инвариант ва вариантли тарзда қиёсланади: **концепт** – бу глобал маъновий бирлик, кўп маъноли сўздир; **воқелик** – бу ҳодиса, ифодадир.

“Лотин тили ва тиббий терминология асослари” фанининг хусусиятлари, унинг атамуноснолик мазмуни ва маданий-мазмунли ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда дарсларда лингвомамлакатшунослик материални узатишнинг тизим ҳосил қилувчи компонентлари сифатида концепт ва воқеликни аниқлаш мақсадга мувофиқдир. Бундай ёндашувда концепт материалнинг йирик бирлиги (мавзу, кенг тушунча), воқелик эса – унинг янада хусусий ва алоҳида намоён бўлиши (муайян тушунча, сўз) сифатида кўриб чиқилади. Ушбу ёндашув ўқитишда кетма-кетлик ва босқиччилик педагогик тамойилларига мос келади ҳамда ўқитувчига ўқув материали, унинг ҳажми, дарснинг вазифалари ва талабаларнинг имкониятларига боғлиқ ҳолда мураккаблик даражасини эркин тарзда тизимлаштириш ва ўзгартириш имконини беради

1-вариант

2.1.1-расм. Концепт ва воқеликлар нисбати

Латин тилининг катта маданий, тарихий, лингвистик ва ривожлантирувчи салоҳиятга эгаллиги тиббиёт олий таълим муассасаси талабаларини маданий-интеллектуал ривожлантиришнинг самарали воситаси сифатида фойдаланиш имкониятини беради. Тиббиёт ходими касбининг инсонпарварлик ва этик

моҳияти бўлажак мутахассисларда юксак билимга эга бўлиш билан бирга, уларни интеллектуал ва маданий жиҳатдан ривожланишларига ёрдам бериш; таълим ва соғлиқни сақлаш соҳасида халқаро алоқаларнинг фаол йўлга қўйилиши роман-герман гуруҳга кирувчи тилларни ўрганишга эътиборни кучайиши; тиббиёт олий таълим муассасаларида ўқитилаётган латин тилининг маданий-интеллектуал ривожлантириш салоҳиятини кўрсатиб беришга имкон берувчи амалий-технологик жиҳатларини ишлаб чиқиш эҳтиёжи.

V. КЕЙСЛАР БАНКИ

Кейс-стади англизча сасе – аниқ вазият, стади – таълим сўзларининг бирикувидан ҳосил қилинган бўлиб, аниқ вазиятларни ўрганиш, таҳлил этиш ва ижтимоий аҳамиятга эга натижаларга эришишга асосланган таълим методидир. Мазкур метод муаммоли таълим методидан фарқли равишда реал вазиятларни ўрганиш асосида аниқ қарорлар қабул қилишга асосланади. Агар у ўқув жараёнида маълум бир мақсадга эришиш йўли сифатида қўлланилса, метод характериға эга бўлади, бирор бир жараённи тадқиқ этишда босқичма-босқич, маълум бир алгоритм асосида амалга оширилса, технологик жиҳатни ўзида акс эттиради. Ушбу метод дастлаб 1920 йилда Гарвард бизнес мактабида қўлланилган. Гарвард бизнес мактабининг ўқитувчилари бизнес йўналишидаги аспирантура бўлими учун тўғри келадиган дарсликларнинг мавжуд эмаслигини тез англайдилар. Ушбу масалани ечиш учун бизнес мактабининг ўқитувчилари томонидан қўйилган дастлабки қадам етакчи бизнес амалиётчиларидан интервью олиш ҳамда мана шу менежерларнинг фаолияти, унга таъсир этувчи омиллар юзасидан батафсил ҳисобот ёзиш бўлди. Маъруза тингловчиларға у ёки бу ташкилот тўқнаш келган конкрет вазият, ушбу вазиятни таҳлил этиш ва мустақил равишда ёки жамоа бўлиб мунўзара ташкил этиш асосида унинг ечими топиш тарзида тақдим этилар эди. Кейинчалик кейс методи бизнес йўналишидаги таълим муассасаларида кенг тарғиб этилган. Ҳозирги кунда эса, касбий компетентликни ривожлантириш нуқтаи назаридан мазкур метод тарафдорлари кўпайиб бормоқда. XX асрнинг 50 йилларидан бошлаб бизнес-кейслар Ғарбий Европа мамлакатларида оммалашди. Европанинг етакчи бизнес мактаблари ИНСЕАД, ЛБС, ҲЕС, ЛСЕ, эСАДЕ ва бошқалар кейс-стади методи асосида дарс берибгина қолмай, кейсларни яратишда ҳам фаол иштирок эта бошлайдилар. 2000 йилларнинг биринчи ярмидан бошлаб чет эл олий ўқув юртларида табиий ўқув модуллар ва техник ўқув модулларни ўқитишда кейс-стади технологиясидан фойдаланиш тенденцияси

кузатилиб, Ҳозирги кунда кейс-стади таълим технологияси муаммоли таълимнинг етакчи

усулларидан бўлиб қолди., энг умумий тарзда кейс-стади технологиясининг моҳияти қуйидагича изоҳланиши мумкин: ушбу технология воситасида тингловчи (тингловчи)га реал ҳаётӣ вазиятни англаш таклиф этилади, айна пайтда бу вазиятнинг тавсифида нафақат у ёки бу амалий муаммо, балки шу муаммони ечиш натижасида эгалланиши зарур бўлган билимлар комплекси актуаллашиши ҳам кузатилади.

Таъкидлаш жоизки, муаммонинг ўзи моҳиятан ечимга эга бўлмайди. Кейсстади методи – бу таълимдаги методик янгилик бўлибгина қолмай, балки унинг таълим тизимида кенг ишлатилиши замонавий таълим тизимидаги вазиятга ҳам боғлиқ. Айтиш мумкинки, ушбу технология асосан янги билим, кўникмаларни ўзлаштиришга эмас,

ўқитувчи ва тингловчиларнинг умумий интеллектуал ва коммуникатив салоҳиятини ривожлантиришга қаратилган. Бунга албатта, таълим тизимининг демократлашуви ва

модернизациялашуви, педагогик креативликка очилган кенг йўл, уларда прогрессив тафаккур услубини ҳамда педагогик этика, педагогик фаолият мотивациясини шакллантириши ҳам мисол бўла олади.

Кейс-стади таълим технологияси таркибидаги кейсдаги ҳаракатлар тавсиф кўринишида берилиши мумкин, бунда тингловчидан ушбу тавсифни англаш, яъни тавсифланган вазиятнинг натижалари, самарадорлиги юзасидан мушоҳада юритиш талаб этилади. Акс ҳолда улар муаммонинг ечимлари сифатида таклиф этилади.

Ҳар иккала ҳолатда ҳам амалий ҳаракатлар моделини ишлаб чиқиш таълим олувчиларнинг касбий фазилатларини шакллантириш воситаси сифатида хизмат қилади.

Аммо ушбу методнинг таълим тизимида самарали қўлланилишида бир қатор қийинчиликлар ҳам кузатилади. Энг аввало, бундай қийинчиликлар педагог-кадрларнинг тегишли методнинг методологик асосига юзаки ёндашуви натижасида вужудга келади. Кўпинча, кейс-стади таълим технологияси остида таълим тизимида “сохта” вазиятлар, бошқача айтганда “хаётий” вазиятларнинг кириб келиши кузатилади, таълимий мунъзара эса “хаёт ҳақидаги суҳбат”га айланади. Аммо айти пайтда кейс-стади таълим технологияси ўқитувчининг касбий компетентлигини

ошириш воситаси бўлиб, таълимнинг тарбиявий, таълимий ва тадқиқотчилик функцияларини бирлаштиришга хизмат қилиши мумкин. Ушбу методнинг самардорлигини оширувчи яна бир омиллардан бири унинг бошқа таълим методлари билан осон бирикишидир. Кейс-стади таълим методининг категориал апаратини

шакллантириш ундан фойдаланишнинг самардорлигини сезиларли даражада ошириш имкониятини беради ҳамда таълим жараёнида методнинг технологизациясига йўл очади. Кейс-стади таълим технологиясининг асосий тушунчалари қаторига “вазият” ва “таҳлил”, ушбу икки тушунчанинг уйғунлашувидан келиб чиққан “вазият таҳлили”

киради. Фалсафий нуқтаи назардан “вазият” атамаси ўз ичига бир қатор контекстларни бирлаштиради. Шунинг учун, ушбу атама юқори даражадаги

барқарорсизлик билан тавсифланувчи ва ўз таркибида бир 7Андерсен, э., & Счиано, Б. (2014). Теачинг витҳ сасес: А прастисал гуиде.

Бостон, МА: Ҳарвард Бусинесс Пресс Боокс. қатор зиддиятларга эга бўлган муайян ҳолат сифатида изоҳланиши мумкин. Вазият аксарият ҳолларда ўзгариш мойиллигига эга бўлиб, унинг ўзгариши ушбу вазиятда иштирок этувчи инсонларнинг фаолиятига боғлиқ бўлади. Вазият инсонлар таъсирига нисбатан очик бўлиб, инсонларнинг хаттиҳаракатлари эса бу

вазиятда ўз мақсадларига эришишлари ва қизиқишларини қондиришларига боғлиқ бўлади. Вазиятлар шундай ижтимоий тизимларда “пайдо бўлади”ки, уларда хулқ-атворнинг қаттиқ детерминацияси кузатилмайди, ижтимоий соҳада кўплаб ижтимоий кучларнинг ўртасида ўзаро таъсир, рақобат ва кураш мавжуд бўлади. Шу тўғрисида вазиятлар таҳлилига асосланган ҳар қандай метод каби кейс-стади таълим технологияси плюрализм, ўз-ўзини англаш ва жамоавийлик, айтиш пайтда мустақилликни тақозо этади.

Кейс-стади методининг яна бир базавий категорияси бу “таҳлил (анализ)”дир. Таҳлил этиш категорияси объектни ҳаёлан бўлақларга бўлиш ёки илмий тадқиқ этиш сифатида тушунилиши мумкин. Анализнинг турли классификациялари мавжуд бўлиб оммавий анализ таснифини қуйидагича белгилаймиз: тизимли анализ, корреляцион анализ, факторли анализ, статистик анализ ва бошқалар. Умуман олганда айтиш мумкинки, анализнинг ушбу барча турлари кейс-стади технологияси доирасида қўлланилиши мумкин бўлиб, бу ҳолат технологиянинг имкониятларини янада кенгайтиради. Кейс-стадида вазиятни англаш, тафаккур қилиш жараёнида амалга ошириши мумкин бўлган бир қатор аналитик фаолият турлари иштирок этиши мумкин. Бу эса ўз навбатида ўқитувчидан юқори даражадаги методологик маданиятни талаб этади.

Кейс-стади методи моҳиятан қуйидаги дидактик тамойилларнинг кетмакетлигига асосланади:

1. Ҳар бир тингловчига индивидуал ёндашув, унинг эҳтиёжларини ва таълимий услубини инобатга олиш. Бу тамойил таълим жараёнини ташкил этмасдан аввал тингловчилар ҳақида максимал ахборотни олишни назарда тутади.

2. Таълимда максимал даражада эркинлик бериш (ўқитувчиларни танлаш имконияти, ўқув модулларни танлаш имконияти, топшириқлар ва уларни ечиш услубларини эркин танлаш имкониятининг мавжудлиги).

3. Тингловчиларни топшириқларни ечишда зарур бўлган кўргазмали материаллар билан етарли миқдорда таъминлаш (илмий мақолалар, видео ва аудио тасмалар, у ёки маҳсулотлар).

4. Асосий муаммолар атрофида жипслаштирилган назарий материални рационал узатиш.

5. Ўқитувчи ва тингловчи ўртасидаги фаол ҳамкорлик муносабатлари. Тингловчи исталган вақтда ўқитувчига савол билан муурожаат қилиши мумкин.

6. Тингловчи шахсининг кучли жихатларини ривожлантиришга урғу бериш. Кейс-стади методи ўқитувчининг акс эттириш фаолиятининг маҳсули ҳисобланади. Интеллектуал маҳсулот сифатида у ўз манбаларига эга. Ҳаёт кейсларнинг энг асосий манбаси деган тезис ҳеч кимда шубҳа уйғотмаса керак. Бу масалада фақатгина унинг кейсининг мазмуни ва шаклини қанчалик белгилаши мумкин экани ҳақидаги фикрлар мунўзарага сабаб бўлиши мумкин. Ижтимоий ҳаёт ўзининг турфа хил кўринишларида кейс стади таркибидаги муаммоли вазият сюжети, муаммоси ва омиллар (факториал) базасини шакллантириб беради. Кейс стадининг таркибий қисми – муаммоли вазият (кейс)нинг яна бир муҳим манбаи бу таълим тизимидир. У таълим ва тарбия мақсад ва вазифаларини, кейс стади технологиясининг таълимнинг бошқа методларига интеграциясини белгилайди. Ўқув модул бу кейсларнинг учинчи манбаидир. Айнан ўқув модул кейсларнинг икки асосий методологияни белгилаб беради. Улар эса ўз навбатида аналитик фаолият ва тизимий ёндашув ҳамда муаммоли вазиятни ҳал этиш жараёнида кейс-стади технологияси таркибига интеграциялашган бошқа бир қатор илмий методлар билан белгиланади.

Кейс-стадининг муаммоли вазиятининг детерминацияси асосий манбалари турлича таснифга эга бўлиши мумкин.

Кейс-стадини тузишнинг амалиётида асосан бир манбанинг усутунлик қилиши кузатилади. Ушбу ёндашув, манбаларнинг таъсирига кўра,

кейсстади технологияси доирасида кейсларни таснифига асос сифатида хизмат қилиши мумкин. Бунда амалий кейсларни ажаратиш мумкин, улар мутлақ ҳаётӣй вазиятларни тавсифлайди; бундан ташқари таълимий кейслар гуруҳини ҳам ажратиш мумкин, уларнинг асосий вазифаси таълим беришдир; илмий-тадқиқотчилик кейслари, тадқиқотчилик фаолиятини юзага келтириш мақсадини кўзловчи кейслар сарасига киради.

Амалий кейсларнинг асосий вазифаси– ҳаётӣй вазиятни мукамал даражада акс эттиришдир. Моҳиятан ушбу кейслар тоифаси вазиятнинг амалий моделени шакллантиради. Бундай пайтда кейс-стадининг таълимий вазифаси тингловчиларда у ёки бу хулқ-атвор андўзларини қарор топтириш, қарор қабул қилиш ва маълум билим, кўникмаларни ўзлаштиришга қаратилган бўлиши мумкин. Табиийки бу гуруҳдаги кейслар максимал даражада кўргазмали ва мукамал бўлиши керак. Унинг асосий мазмуни ҳаётни англаш ва оптимал фаолият юритиш қобилиятига эга бўлиш ҳисобланади.

Кейс-стади методи ўзида таълимий функцияни мужассам этсада, кейс-стадининг турли хилларида ушбу функциянинг намоён бўлиш 8БУ Сентер фор эхселленсе анд Инноватион ин Теачинг. (2015). Усинг сасе студиес то теач.

Ретриевед фром

[ҳтп://www.бу.edu/сеит/теачингресоурсес/усингсасестудиестотеач/](http://www.бу.edu/сеит/теачингресоурсес/усингсасестудиестотеач/)

даражаси турлича бўлади. Шунинг учун таълимий функцияси етакчилик қилаётган кейслар ҳаётни ўзига хос тарзда акс эттиради

Биринчидан, ушбу кейслар мутахассис кундалик ҳаётида кўп учрайдиган касбий фаолият давомида тўқнаш келиши мумкин бўлган типик вазиятлар тўпламини акс эттиради.

Иккинчидан, таълимий кейсларда биринчи ўринда таълимий ва тарбиявий вазифалар туради. Бу эса ҳаётни акс эттиришда маълум бир шартли ҳолатларни тақазо этади.

Айни шундай хусусиятлар тадқиқотчилик кейс-стади технологиясига хос бўлиб, унинг асосий мазмунини инсоннинг вазиятга тегишли янги маълумотга ва унда ўзини тутишнинг янги усулларига эга бўлиш ташкил этади. Унинг таълимий функцияси илмий тадқиқот кўникмаларини моделлаштириш методи воситасида эгаллашдан иборат бўлади. Шунинг учун бундай кейслар технологиясидан кадрларга дастлабки касбий билимларни беришда эмас, бевосита кадрлар малакасини оширишда, яъни мукамал касбий кўникма ва малакаларга эга, тадқиқотчилик фаолиятига тайёр субъектлар билан ишлашда фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Кейс-стади методидан фойдаланишда ҳар бир кейснинг структураси (тузилиши) алоҳида аҳамиятга эга бўлади.

Ҳар қандай кейс қуйидаги структурага эга бўлади: вазият– муаммо, ҳаётдан мисол;

вазиятнинг контексти – хронологик, тарихий, жой контексти, ҳаракат иштирокчилари ўзига хосликлари; уаллиф томонидан келтирилган изоҳ;

кейс-стади методи билан ишлашда топшириқлар ва саволлар тўплами;

Илова

Қайси турга киришидан қатъи назар кейс-стади технологияси ўзи ичига мана шу таркибий қисмларни олади. Уларнинг тўғри кетма-кетликда, зарур қонуниятлар асосида жойлаштирилиши технология самарадорлигини оширади. Шунинг учун кейс-стади технологиясини ишлаб чиқиш босқичларини алоҳида кўрсатиб ўтишни зарур деб билдик.

Кейс-стади методини ишлаб чиқиш босқичлари:

1. Таълимий мақсадлар тизимида ушбу кейснинг ўрнини белгилаш. 2. Кейснинг мавзусига бевосита дахлдор бўлган институционал тизимни излаш.

3. Вазият моделини ташкил этиш ёки уни танлаш.

4. Тавсифни яратиш.

5. Қўшимча ахборотни тўплаш.

6. Яхлит матнни тайёрлаш.

7. Кейс-стади методини презентациясини тайёрлаш, Кейслар билан ишлашнинг турли вариантлари бўлиб, улар ўқитувчининг креативлик қобилиятидан келиб чиқади. Қуйида кейс-стади технологияси асосида ташкил этилган машғулотларнинг энг умумий таснифи келтирилган.¹⁰

Машғулотни ташкил этиш босқичлари:

А. Биргаликдаги фаолиятга жалб этиш босқичи.

Унинг асосий вазифаси – умумий фаолиятга мотивацияни уйғотиш, ташаббус билдиришга ундаш.

Б. Биргаликдаги фаолиятни ташкил этиш босқичи.

Унинг асосий вазифаси – муаммони ечишга қаратилган фаолиятни ташкил этиш. Фаолият кичик гуруҳларда ёки индивидуал тарзда ташкил этилиши мумкин.

С. Биргаликдаги фаолият рефлексияси босқичи.

Унинг асосий вазифаси – кейс-стади технологияси билан ишлашнинг таълимий ва тарбиявий натижаларини таҳлил қилиш. Кейс-стади методини амалга оширувчи ўқитувчи фаолиятининг босқичлари:

1) тайёргарлик босқичи;

2) асосий босқич: кейс-технологиясини амалга ошириш; 3) таҳлилий, баҳоловчи босқич.

Тайёргарлик босқичи. Аудиториядан ташқарида бажариладиган мураккаб илмий-тадқиқотчилик, услубий ва конструкциялаш фаолиятини ўз ичига олиб, ўқитувчи ҳаракатларининг қуйидаги изчиллиги билан боғлиқ бўлади:

кейсни яратади (агар тайёр кейсдан фойдаланилмаса):

таълим технологиясини лойиҳалаштиради ва режалаштиради;

тингловчиларни тайёрлайди, уларнинг кейс билан мустақил ишлаши учун ўқув ва услубий таъминотни ишлаб чиқади.

Кейс – технологиясини лойиҳалаштириш.

Ўқитувчи ҳаракатларининг изчиллиги:

Ишчи дастур асосида ўқув машғулоти шакли, тури ва вақтини

белгилайди (амалий машғулот/мустақил иш/ ўқув амалиёти).

ўқув машғулоти мақсадини ойдинлаштиради, ўқув машғулотида

кутиладиган натижалар ва педагогик вазифаларни белгилайди. L Таълимнинг оптимал моделини (белгиланган вақтда ва қарор

топган шароитларда қўйилган мақсаднинг амалга оширилишини ва прогнўз қилинадиган ўқув натижаларига эришишни кафолатлайдиган оптимал таълим методлари, шакл ва воситалари мажмуи)ни танлайди.

Яратилган кейс эксперт текширувидан ва баҳосидан ўтиши керак.

Қуйидагилар текшириш усуллари бўлиши мумкин:

1. Кейс лойиҳасининг корхона ходими томонидан кўриб чиқилиши ва унда баён қилинган ахборотнинг реал вазиятга мувофиқ келиши, шунингдек келтирилган фактлар талқини ва шу кабиларнинг текширилиши.

2. Экспертлик баҳоси ва ҳамкасблар фикрлари, ўқитувчи-кейсологнинг кейснинг таълимдаги қиммати хусусидаги фикри, уни текширишнинг иккинчи усулидир.

Тингловчилар томонидан кейсни ечиш босқичлари:

Жаҳон тажрибаси кўрсатишича, агар тингловчиларнинг кейсни ҳал этиш технологияси иккибосқичдан иборат бўлса, таълимий мақсадларга эришишда янада кўпроқ самарага эришиш мумкин:

Биринчи босқич–кейсни ҳал этиш бўйича индивидуал (аудиториядан ташқари) иш.

Иккинчи босқич – кейс билан биргаликда жамоа бўлиб (аудиторияда)

ишлаш.

Биринчи босқич– кейсни ҳал этиш бўйича индивидуал иш Тингловчи мустақил равишда:

- 1) кейс материаллари билан танишади;
- 2) тақдим этилган вазиятни ўрганади, изоҳлайди ва асослайди;
- 3) муаммо ва муаммо ости муаммоларни ажратади, вазиятни тадқиқ ва таҳлил қилиш усуллари танилади;
- 4) берилган амалий вазиятни таҳлил қилади; ажратилган муаммони ҳал этиш усуллари ва воситаларини белгилайди ва асослайди;
- 5) таклиф этиладиган қарорни амалга ошириш бўйича тадбирларни ишлаб чиқади.

Иккинчи босқич – кейс бўйича жамоа бўлиб ишлаш.

Тингловчилар кичик гуруҳларга бўлиниб, биргаликда кейс устида ишлашади:

- 1) гуруҳ аъзоларининг вазият, асосий муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари ҳақидаги турли тасаввурларини мувофиқлаштиришади;
- 2) ечимнинг таклиф этилган вариантларини муҳокама қиладилар ва баҳолайдилар, қўйилган муаммо нуқтаи назаридан ушбу вазият учун энг мақбул вариантни танлашади;
- 3) муаммоли вазият ечимига олиб келадиган танланган ҳаракатлар йўлини амалга оширишнинг аниқ қадамба-қадам дастурини батафсил ишлаб чиқадилар;
- 4) тақдимотга тайёрланадилар ва намойиш этиладиган материални расмийлаштиришади.

Кейсни ечиш натижаларини кичик гуруҳлар томонидан тақдимотини ўтказиш:

- 1) реал вазият ечимига доир ўз вариантларини тақдим этадилар; 2) танланган ҳаракатлар йўлини изоҳлайдилар ва ечимнинг тўғрилигини

асослайдилар;

3) бошқа гуруҳ аъзоларининг саволларига жавоб берадилар ва ўз таклифларини асослайдилар.

Жамоа бўлиб кейс устидан ишлаш:

Гуруҳлар таклиф этган ечимлар вариантларининг муҳокамаси;

Таклиф этган учимларнинг баҳолалиши

Таклиф этилган ечимларнинг ҳаётийлиги ва амалга оширилиши

мумкинлигига биргаликда (тингловчилар ва ўқитувчи) баҳо берилиши ҳам мумкин.

Кейс-стади методининг таълим жараёнида қўлланиши қуйидаги натижаларга эга бўлади: ушбу метод кенг таълимий имкониятларга эга бўлиб, уларни қуйидаги икки гуруҳга ажратиш мумкин – таълимий натижалар: улар билимларни, кўникмаларни ўзлаштириш билан боғлиқ ва тарбиявий натижалар: улар ўз навбатида таълимнинг шахсий самарадорлигига эришиш, тингловчиларнинг ўзаро таъсир жараёнида ўзида янги шахсий ва коммуникатив, касбий фазилатларини кашф этиши. Кейс-стади методининг моҳиятини очиб берувчи кўплаб илмий ишлар нашр этилган. Бироқ уни амалиётда қўллашга доир кейс топшириқларини етарли деб бўлмайди.

Назорат саволлари:

1. Интерфаол таълим жараёни деганда нимани тушунасан?
2. Интерфаол стратегиялар деганда нима тушунасан? Фикрларингизни мисоллар билан ифодаланг?
3. Интерфаол ўқитиш муҳити нима?
4. Қайси интерфаол ўқитиш методларини биласиз? Таснифини келтиринг?
5. “Бумеранг” технологияси қайси босқичлардан ташкил топган?
6. “Инсерт” усули ҳақида нима биласиз?
7. Кейс стади усули нима?

VI. ГЛОССАРИЙ

ЛАТИНСКИЙ	УЗБЕКСКИЙ	РУССКИЙ	АНГЛИЙСКИЙ
A-	-СИЗ, ЙЎҚ	БЕЗ, НЕ, НЕТ	WITHOUT, NOT
AB	-ДАН (УЗОҚ)	ОТ, ИЗ, С	FROM, AWAY FROM
ABDOMIN/O	ҚОРИН	БРЮШНАЯ ЧЕЛЮСТЬ	ABDOMEN
ABORT/O	АБОРТ, БОЛА ТАШЛАШ	ИМЕТЬ ВЫКИДЫШ	TO MISCARRY
-AC	-ГА ОИД	ОТНОСИТЕЛЬНО	PERTAININ G TO
ACID/O	КИСЛОТА	КИСЛОТА	ACID
ACOUS/O	ЭШИТИШ	СЛУХ	HEARING
ACR/O	ОХИР	КОНЕЧНОСТЬ	EXTREMIT Y
ACROMI/O	АКРОМИОН (КУРАК БЎРТИҒИ)	АКРОМИОН (ЧАСТИЧКА ЛОПАТКИ)	ACROMION
-ACUSIS	ЕШИТИШ	СЛУХ	HEARING
-AD	-ГА, -ГАЧА	ПО_ОТНОШЕНИЮ	TOWARD
AD	-ГА, -ГАЧА	ПО_ОТНОШЕНИЮ	TOWARD
ADEN/O	БЕЗ	ЖЕЛЕЗА, ГЛАНДЫ	GLAND
ADENOID/O	АДЕНОИДЛАР	АДЕНОИДЫ	ADENOIDS
ADIP/O	ЁҒ	ТОЛСТЫЙ	FAT
ADREN/O	БУЙРАК УСТИ БЕЗИ	АДРЕН/О НАДПОЧЕЧНЫЕ ЖЕЛЕЗЫ	ADRENAL GLANDS
ADRENAL/O	БУЙРАК УСТИ БЕЗИ	НАДПОЧЕЧНЫЕ ЖЕЛЕЗЫ	ADRENAL GLANDS
AER/O	ҲАВО	ВОЗДУХ	AIR
AF	-ГА, -ГАЧА, ~ УЧУН	ПО_ОТНОШЕНИЮ	TOWARD
AGGLUTIN/O	ТЎПЛАНИШ, ЁПИШИШ	ГРУППИРОВАНИЕ, СКЛЕИВАН ИЕ	CLUMPING
AGORA-	БОЗОР	РЫНОЧНАЯ_ПЛОЩАДЬ	MARKETPL ACE
-AL	-ГА ОИД	ОТНОСИТЕЛЬНО	PERTAININ G
ALBIN/O	ОҚ	БЕЛЫЙ	WHITE
ALBUMIN/O	АЛБУМИН (ОҚСИЛ)	АЛБУМИН/О АЛБУМИН,	ALBUMIN

		БЕЛОК ПРОТЕИН	
-ALGESIA	ОҒРИҚ	БОЛЬ	PAIN
-ALGIA	ОҒРИҚ	БОЛЬ	PAIN
ALLO	БОШҚА, МЕЪЁРДАН ФАРҚЛИ	Д ОТЛИЧАЮЩИЙСЯ ОТ НОРМЫ	
ALVEOL/O	АЛВЕОЛА;		ALVEOLA
-CELE	ЧУРРА, ШИШ	ГРЫЖА, ОПУХОЛЬ	HERNIA, SWELLING
-CENTESIS	ЖАРРОҲЛИК ЙЎЛИ БИЛАН ТЕШИШ	ХИРУРГИЧЕСКАЯ ПУНКЦИЯ	SURGICAL PUNCTURE
CERHAL/O	БОШ	ГОЛОВА	HEAD
-CEPS	БОШ	ГОЛОВА	HEAD
-CEPTION	ҲОМИЛАДОР БЎЛИШ	ЗАЧАТИЕ	CONCEIVIN G
CEREBELL/O	МИЯЧА	МОЗЖЕЧОК	CEREBELL UMNT
CEREBR/O	КАТТА БОШ МИЯ	МОЗЖЕЧОК	CEREBRUM
CERVIC/O	БЎЙИН; БАЧАДОН БЎЙНИ	ШЕЙКА МАТКИ	NECK; CERVIX UTERI
CHALIC/O	ОҲАКТОШ	ИЗВЕСТНЯ	LIMESTONE
CHEIL/O	ЛАБ	ГУБА	LIP
CHEM/O	КИМЁВИЙ; ДОРИ	ХИМИЧЕСКИЙ	CHEMICAL;
CHOLEDOCH/O	ЯШИЛ	ЗЕЛЕНЬИЙ	BILE DUCT
CLAVICUL/O	ЎТ, САФРО	ЖЕЛЧЬ	CLAVICLE (COLLAR BONE)
-CLEISIS	ЎТ ЙЎЛИ	ЖЕЛЧНЫЙ ПРОТОК	CLOSURE
CLON/O	ЎТ ПУФАГИ	ЖЕЛЧНЫЙ ПУЗЫРЬ	CLONUS (TURMOIL)
-CLYSIS	УМУМИЙ ЎТ ЙЎЛИ	ЖЕЛЧНЫЙ ПРОТОК ОБЩ.	IRRIGATIO N, WASHING
COCCYG/O	ТОҒАЙ	ХРЯЦ	COCCYX (TAILBONE)
COCHLE/O	ХОРИОН	ХОРИОИДЕЯ	COCHLEA
COLON/O	РАНГ	ЦВЕТ,ОТТЕНОК	COLON
COLP/O	РАНГ	ЦВЕТ,ОТТЕНОК	COLON
ONC/O	ЎСМА	ОПУХОЛЬ	TUMOR
ONYCH/O	ТИРНОҚ	НОГОТЬ	NAIL

OOPHOR/O	ТУХУМДОН	ЯИЧНИК	OVARY
-OPAQUE	ХИРА	НЕПОНЯТНЫЙ	OBSCURE
OPHTHALM/O	КҮЗ	ГЛАЗ	EYE
-OPIA	КҮРИШ	ЗРЕНИЕ	VISION
-OPSIA	КҮРИШ	ЗРЕНИЕ	VISION
-OPSY	КҮРИШ	РОТ	VIEW OF
OPT/O	КҮЗ, КҮРИШ	ГЛАЗ,ЗРЕНИЕ	EYE, VISION
OPTIC/O	КҮЗ, КҮРИШ	ГЛАЗ,ЗРЕНИЕ	EYE, VISION
OR/O	ЎСМА	РОТ	MOUTH
PHARYNG/O	ҲАЛҚУМ	ГЛОТКА(ГОРЛО)	PHARYNX (THROAT)
-PHASIA	НУТҚ	РЕЧЬ	SPEECH
-PHIL	МАЙЛ	ПРИТЯЖЕНИЕ_ДЛЯ	ATTRACTIO N FOR
PHIL/O	МАЙЛ	ПРИТЯЖЕНИЕ_ДЛЯ	ATTRACTIO N FOR
-PHILIA	МАЙЛ	ПРИТЯЖЕНИЕ_ДЛЯ	ATTRACTIO N FOR
PHLEB/O	ВЕНА	ВЕНА	VEIN
-PHOBIA	ҚҰРҚУВ	СТРАХ	FEAR
-PHONIA	ОВОЗ	ГОЛОС	VOICE
-PHORESIS	ТАШИШ	ПЕРЕНОСКА,ПЕРЕДАЧА	CARRYING,
SUPERFICIALIS	ЮЗАКИ	ПОВЕРХНОСТНЫЙ	SUPERFICIA L
FISSURA	ЁРИҚ	РАСЩЕЛИНА	CLEFT
ARTICULATIO	БҰҒИМ	СОЧЛЕНЕНИЕ	ARTICULAT ION
BRACHIUM	ЕЛКА	РУКА	ARM
CANALIS	КАНАЛ	КАНАЛ	CANAL
CERVIX	БОҒИИ	СУХОЖИЛИЕ	SINEW
CINGULUM	БЕЛБӨҒ, КАМАР	ПРЕПОЯСАТЬСЯ	GIRDING
CLAVICULA	ЎМРОВ	КЛЮЧИЦА	CLAVICLE
FISSURA	ЁРИҚ	РАСЩЕЛИНА	CLEFT
ARTICULATIO	БҰҒИМ	СОЧЛЕНЕНИЕ	ARTICULAT ION
BRACHIUM	ЕЛКА	РУКА	ARM
CANALIS	КАНАЛ	КАНАЛ	CANAL
CERVIX	БОҒИИ	СУХОЖИЛИЕ	SINEW
CINGULUM	БЕЛБӨҒ, КАМАР	ПРЕПОЯСАТЬСЯ	GIRDING
CLAVICULA	ЎМРОВ	КЛЮЧИЦА	CLAVICLE

PELVIS	ТОС СУЯГИ	ТАЗ	PELVIS
HIATUS	ЁРИҚ	РАЗРЫВ	GAP
HUMERUS	ЕЛКА СУЯГИ	ПЛЕЧО	SHOULDER
INCISURA	ЎЙМА	ВЫРЕЗКА	NOTCH
INGUINEUS	ЧОВ	ИНГУИНЕУС	INGUINEUS
LUMBUS	БЕЛ	ПОЯСНИЦА	LUMBUS
PERIOSTEUM	СУЯК УСТИ ПАРДАСИ	НАДКОСТНИЦА	PERIOSTEUM
JUGULARIS	БЎЙИНТУРУҚҚА ОИД	ШЕЙНЫЙ	JUGULAR
PHARYNX	ҲАЛҚУМ	ГЛОТКА	PHARYNX
ABDOMEN	ҚОРИН	БРЮШКО	ABDOMEN
ONCHA, AE, F	ЧИҒАНОҚ	РАКУШКА	ONCHU
LAMINA, AE, F	ПЛАСТИНКА	ПЛИТА	PLATE
VENA, AE, F	ВЕНА	ВЕНЫ	VEIN
INSULIN	ИНСУЛИН	ИНСУЛИН	INSULIN
PATELLA, AE, F	ТИЗЗА ҚОПҚОҒИ	БЛЮДО	DISH
SUTURA, AE, F	ЧОК	ШИТЬЕ	SEWING
TUBA, AE, F	НАЙ	ТРУБА	TRUMPET
VERTEBRA, AE, F	УМУРТҚА	ПОЗВОНКА	VERTEBRA,
GASTER TRIS, F	ОШҚОЗОН	ЖЕЛУДОК	STOMACH
SQUAMA, AE, F	ТАНГАЧА	ПЛОСКОКЛЕТОЧНЫЙ	SQUAMOUS
UMBO, ONIS, M	КИНДИК	ПУПОВИНА	BOSS
PTERYGOIDEUS, A, UM	ҚАНОТСИМОН	КРЫЛОВИДНУЮ	PTERYGOIDEUS
RECTUS, A, UM	ТЎҒРИ	ПРЯМО	RIGHT
THYR(E)OIDEUS, A, UM	ҚАЛҚОНСИМОН	ВЕТОЧКА	A SPRIG OF HEROIDES
TRANSVERSUS, A, UM	КЎНДАЛАНГ	ПОПЕРЕЧНЫЕ	TRANSVERSE
VENOSUS, A, UM	ВЕНАГА ОИД	ВЕНОЗНАЯ	VENOUS
ZYGOMATICUS, A, UM	ЁНОҚҚА ОИД	СКУЛОВОЙ	ZYGOMATICUS
DISTAL	ДИСТАЛ	ДИСТАЛЬНЫЙ	DISTAL
POSTERIOR	ОРҚАГА ОИД	ЗАДНИЙ	POSTERIOR
HISTOLOGIA	ГИСТАЛОГИЯ	ГИСТОЛОГИЯ	HISTOLOGY
DORSAL	ОРҚАГА ОИД	СПИННОЙ	DORSAL
ANTERIOR	ОЛД ТАРАФ	ПЕРЕДНИЙ	ANTERIOR
LATERAL	ЁНБОШ ТАРАФ	БОКОВАЯ	LATERAL
MEDIAN	О՛РТА	МЕДИАНА	MEDIAN
CYTOTOXIC	ҲУЖАЙРА ЗАХАРИ	ЦИТОТОКСИЧЕСКИЙ	CYTOTOXIC

PROXIMAL	ПРОКСИМАЛ	ПРОКСИМАЛЬНЫЙ	PROXIMAL
VENTRAL	ЁНБОШГА ОИД	БОКОВОЙ	LATERAL
DIASTOLE	ЮРАКНИНГ БО'ШАЛИШИ	ДИАСТОЛА	DIASTOLE
SYSTOLE	ЮРАКНИНГ ҚИСКАРИШИ	СИСТОЛА	SYSTOLE
NODUS LYMPHATICUS	ЛИМФА ТУГУН	УЗЕЛ ЛИМФАТИЧЕСКОЙ	KNOT LYMPHATI C
COR CORDIS, M	ЮРАК	СЕРДЦЕ	HEART OF M
VALVA AE, F	КЛАПН	КЛАПАН	VALVA
DEXTER	ЎНГ	ПРАВЫЙ	RIGHT
SINISTER	ЧАП	ЛЕВЫЙ	SINISTER
DISTALIS	ДИСТАЛ	ДИСТАЛЬНЫЙ	DISTAL
DORSALIS	ОРҚАГА ОИД	СПИННОЙ	DORSAL
EXTERNUS	ТАШҚИ	ВНЕШНИЙ	EXTERNAL
HORIZONTALIS	ГОРИЗОНТАЛ	ГОРИЗОНТАЛЬНЫЙ	HORIZONT ALS
INTERNUS	ИЧКИ	ВНУТРЕННИЙ	INTERNAL
LATERALIS	ЛАТЕРАЛ, ЁНБОШ	БОКОВАЯ	LATERAL
MAJOR	КАТТА	БОЛЬШАЯ	GREATER
MINOR	КИЧИК	МЕЛКИЙ	MINOR
MEDIALIS	МЕДИАЛ, ЎРТА	СРЕДИННЫЙ	MEDIAL
MEDIANUS	ЎРТАНЧА	МЕДИАНА	MEDIAN
MEDIUS	ЎРТА	СРЕДНИЙ	MIDDLE
PROFUNDUS	ЧУҚУР	ГЛУБОКИЙ	DEEP
LYMPHA, AE, F	ЛИМФА	ЛИМФА	WATER
PUS, PURIS, N	ЙИРИНГ	ГНОЙ	THUS, PURE
SUDOR, ORIS, M	ТЕР	КОДА	SWEATING, MOUTH
AQUA, AE, F	СУВ	ВОДА	WATER
HYPOGLOSSUS, A, UM	ТИЛОСТИ (НЕРВИ)	ПОДЪЯЗЫЧНОГО	HYPOGLOS SAL
ILIACUS, A, UM	ЁНБОШ	ПОДВЗДОШНОЙ	ILIACUS
MUCOSA, A, UM	ШИЛЛИҚЛИ	СЛИЗИСТУЮ ОБОЛОЧКУ	MUCOSA
SUBMUCOSUS, A, UM	ШИЛЛИҚ ҚАВАТ ОСТИ	ПОДСЛИЗИСТАЯ	SUBMUCOS A
INTESTINALIS, E	ИЧАККА ОИД	ИНТЕСТИНАЛИС	INTESTINA LIS
SIMPLEX, ICIS	ОДИЙ	ПРОСТОЙ ИШ	SIMPLE

TERES, ETIS	ЮМАЛОҚ	ГЛАДКАЯ	SMOOTH
VAGINALIS, E	ҚИНГА ОИД	БРУСЕИ	BRUCEI
BICEPS, IT IS	ИККИ БОШЛИ	БИЦЕПСОВ	BICEPS
QUADRICEPS, ITIS	ТҮРТ БОШЛИ	ЧЕТЫРЕХГЛAVOЙ	QUADRICEP S
TENUIS, E	ИНГИЧКА	ПРОРЕЖИВАТЬ	THIN OUT
TRICEPS, ITIS	УЧ БОШЛИ	ТРИЦЕПСЫ	TRICEPS
MOLARIS, E	КАТТА ОЗИҚ ТИШГА ОИД	ЖЕРНОВА	MILLSTONE
PREMOLARIS, E	КИЧИК ОЗИҚ ТИШГА ОИД	ПРЕМОЛЯР	PREMOLAR
VERTEBRA, AE, F	УМУРТҚА	ПОЗВОНОК	VERTEBRA
COR, CORDIS, N	ЮРАК	СЕРДЦЕ	HEART
ARTICULATIO, ONIS, F	БҮҒИМ	СУСТАВ	ARTICULAT ION
OS, ORIS, N	ОҒИЗ	РОТ	MOUTH
LINGUA, AE, F	ТИЛ	ЯЗЫК	TONGUE
NASUS, I, M	БУРУН	НОС	NOSE
DENS, DENTIS, M	ТИШ	ЗУБ, ЗУБЫ	TOOTH, TEETH
MANUS, US, F	ҚҰЛ	РУКИ	HANDS
PES, PEDIS, M	ОЕҚ	НОГА	FOOT
GENU, US, N	ТИЗЗА	КОЛЕНО	KNEE
COLUMNA VERTEBRALIS	УМУРТҚА ПОҒОНАСИ	ПОЗВОНОЧНЫЙ СТОЛБ	VERTEBRA L COLUMN
LABIUM, I, N	ЛАБ	ГУБЫ	LIP
PALATUM, I, N /DURUM/	ТАНГЛАЙ /ҚАТТИҚ/	КРЫША	ROOF
GINGIVA, AE, F	МИЛК	КАМЕДЬ	GUM
BUCCA, AE, F	ЛУНЖ	ЩЕКА	CHEEK
MAXILLA, AE, F	ЮҚОРИ ЖАҒ	ВЕРХНЯЯ СКУЛА	LEHI
MANDIBULA, AE, F	ПАСТКИ ЖАҒ	НИЖНЯЯ СКУЛА	JAWBONE
MENTUM, I, N	ИЯК	ПОДБОРОДОК	CHIN
VISCERA, PL.	ИЧКИ АЪЗОЛАР	НЕЖНОСТЬ	TENDER
VENTRICULUS, I, M	ОШҚОЗОН	ЖЕЛУДОЧЕК	VENTRICLE
INTESTINUM, I, N INTESTINA, PL.	ИЧАК	ПРЯМАЯ КИШКА	INTESTINE
ABDOMEN, INIS, N VENTER, NTRIS, M	ҚОРИН	КИШЕЧНИК	INTESTINES
RECTUM, I, N	ТҮҒРИ ИЧАК	КИШЕЧНИК	ABDOMEN
ANUS, I, M	ОРҚА ЧИҚАРУВ ТЕШИГИ	ЖИВОТ	BELLY

PULMO, ONIS, M	ЎПКА	ЖИВОТ	RIGHT
REN, RENIS, M	БУЙРАК	ЖЕНЩИНЫ	WOMEN
LIEN, ENIS, M	ТАЛОҚ	ХОРОШО	LUNGS
PELVIS RENALIS	БУЙРАК ЖОМЧАСИ	ЛЕГКИЕ	KIDNEY
VESICA, AE, F	ПУФАК	ПОЧЕК	SPLEEN
VESICA FELLAE	ЎТ ПУФАГИ	СЕЛЕЗЕНКА	RENAL PELVIS
DUCTUS CHOLEDOCHUS	УМУМИЙ ЎТ ЙЎЛИ	ПОЧЕЧНОЙ ЛОХАНКИ	BLADDER,
UTERUS, I, M	БАЧАДОН	МОЧЕВОГО ПУЗЫРЯ	URINARY BLADDER
UMBILICUS, I, M	КИНДИК	МОЧЕВОЙ ПУЗЫРЬ	GALL- BLADDER
C(A)ECUM, I, N	КЎР ИЧАК	ЖЕЛЧНЫЙ ПУЗЫРЬ	BLADDER, BILIARY
DUCTUS BILIFERI	ЎТ ЙЎЛЛАРИ	ИЛИ МОЧЕВОГО ПУЗЫРЯ, ЖЕЛЧНЫХ ПРОТОКОВ	BILE DUCT
SACCUS LACRIMALIS	КЎЗ ЁШИ ҚОПЧАСИ	ЖЕЛЧНЫЙ ПРОТОК	UTERUS
VAGINA, AE, F	ҚИН	ТОЛСТОЙ КИШКИ	NAVEL
OVARIUM, I, N	ТУХУМДОН	ЯИЧНИК	OVARY
COLON, I, N	ЧАМБАР ИЧАК	КИШКА	COLON
VENENUM, I, N	ЗАҲАР	ЯД	POISON
CALCULUS, I, M	ТОШ	КАМЕНЬ	COAL
TUMOR, ORIS, M	ШИШ, ҲАЖМ	ОТЕК РОТ	SWELLING O THE MOUTH
CANCER, CRI, M	РАК, РАККА ОИД ШИШ	РАК	CANCER
MEDULLA SPINALIS	ОРҚА МИЯ	СПИННОЙ МОЗГ	SPINAL CORD
MEDULLA OSSIUM	СУЯК ИЛИГИ	КОСТИ МОЗГА	MARROW BONES
MAMMA, AE, F	СУТ БЕЗИ	МОЛОЧНЫЕ ЖЕЛЕЗЫ	MAMMA
AURIS, IS, F	ҚУЛОҚ	УШИ	EARS
OCULUS, I, M	КЎЗ	ГЛАЗ	EYE
PULSUS, I, M	ПУЛС	ПУЛЬС	PULSE
FEMINA, AE, F	АЁЛ	ЖЕНЩИНА	FEMALE
FEMININUS, A, UM	АЁЛГА ОИД	ЖЕНЩИНА	A FEMALE
MAS, MARIS, M	ЕРКАК	МУЖЧИНА	MALE
MASCULINUS, A, UM	ЕРКАККА ОИД	МУЖЧИНА	A MALE
VIR, I, M	БОЛА	ЧЕЛОВЕК	MAN
INFANS, NTIS, M,F	БОЛАГА ОИД	МЛАДЕНЕЦ	INFANT

PUER, ERI, M	ДАВОЛАШ УСУЛИ	МАЛЬЧИК	BOY
SENEX, SENIS, M	ҚАРИЯ	ТАРЫЙ МУЖЧИНА	OLD MAN
SENILIS, E	ҚАРИЯГА ОИД	СТАРЫЙ	OLD
LOCUS, I, M	ЖОЙ	МЕСТО	PLACE
MEDICAMENTUM, I, N	ДОРИ	ТАБЛЕТКА	MEDICINE
CAPILLUS, I, M	СОЧ	ВОЛОСЫ	HAIR
UNGUIS, IS, M	ТИРНОҚ	НОГОТЬ	NAILS
LACRIMA, AE, F	КЎЗ ЁШИ	СЛЕЗЫ	TEARS
SALIVA, AE, F	СЎЛАК	СЛЮНА	SALIVA
FAECES, IUM, F (PL)	АҲЛАТ, НАЖАС	ОТБРОСЫ	DREGS
STERCUS, ORIS, N	ПОМЕТ	ПОМЕТ	DUNG OF
LAC, LACTIS, N	СУТ	МОЛОКО	MILK
ADEPS, IPIS, M	ЁҒ, МОЙ	ЖИР	FAT
VISUS, US, M	КЎЗ	ЗРЕНИЕ	SIGHT
VISIO, ONIS, F	КЎРИШ ҚОБИЛИЯТИ	ВИДЕНИЕ	VISION
LENS, LENTIS, F	ГАВҲАР	ЛИНЗА, ЛИНЗЫ	LENS
PALPEBRA, AE, F	ҚОВОҚ	ВЕКО	EYELID
CORNEA, AE, F	ШОХ ПАРДА	РОГОВИЦА	CORNEA
CAPUT, ITIS, N	БОШ	ГОЛОВА	HEAD
CORPUS, ORIS, N	ТАНА	ТЕЛО	BODY
OS, OSSIS, N	СУЯК	КОСТЬ, КОСТИ	BONE, BONES
MEMBRUM, I, N	ҚЎЛ, ОЁҚ	ЧЛЕН, КОНЕЧНОСТИ	MEMBER
THORAX, ACIS, M /YUN./	КЎКРАК ҚАФАСИ	ГРУДНАЯ КЛЕТКА	THORAX
DUODENUM, I, N	12 БАРМОҚЛИ ИЧАК	ДВЕНАДЦАТИПЕРСТНАЯ КИШКА	DUODENUM
ILEUM, I, N	ЁНБОШ ИЧАК	ПОДВЗДОШНАЯ КИШКА	ILEUM
INTESTINUM, I, N	ИЧАК	КИШЕЧНИК	INTESTINE
(O)ESOPHAGUS, I, M	ҚИЗИЛЎНГАЧ	ПИЩЕВОД	ESOPHAGU S
PERITONEUM, I, N	ҚОРИН ПАРДАСИ	БРЮШИНЫ	PERITONEU M
RECTUM, I, N	ТЎҒРИ	ПРЯМО	RIGHT
UTERUS, I, M	ИЧАК	МАТКА	UTERUS
VENTRICULUS, I, M	БАЧАДОН	ЖЕЛУДОЧЕК	VENTRICLE
ANUS, I, M	ҚОРИНЧА	ЖЕНЩИНЫ	WOMEN
CAECUM, I, N	ОРҚА ТЕШИК	СЛЕПЯЯ	BLIND
CRASSUM, I, N	КЎРИЧАК	ТОЛСТЫЙ	THICK
FUNDUS, I, M	ЙЎҒОН ИЧАК	ГЛАЗНОЕ ДНО	FUNDUS
JEJUNUM, I, N	ТУБ	ТОЩАЯ	JEJUNUM
OVARIUM, I, N	ТУХУМДОН	ЯИЧНИК	OVARY

PERINEUM, I, N	АЧЧИҚ ИЧАК	ПРОМЕЖНОСТИ	PERINEUM
-PHYSIS	ЎСИШ	РОСТ	GROWTH
PIL/O	СОЧ	ВОЛОСЫ	HAIR
PITUITARY/O	ГИПОФИЗ	ГИПОФИЗ	PITUITARY GLAND
-PLAKIA	ПИЛАКЧА	ДОСКА	PLAQUE
PLAS/O	ҲОСИЛА, ЎСМА	ОБРАЗОВАНИЕ, РОСТ	FORMATIO N, GROWTH
-PLASIA	ҲОСИЛА, ЎСМА	ОБРАЗОВАНИЕ, РОСТ	FORMATIO N, GROWTH
-PLASM	ҲОСИЛА, ЎСМА	ОБРАЗОВАНИЕ, РОСТ	FORMATIO N, GROWTH
-PLASTY	ЖАРРОҲЛИК ЙЎЛИ БИЛАН ҚАЙТА ТИКЛАШ	ХИРУРГИЧЕСКИЙ РЕМОНТ	SURGICAL REPAIR
-PLEGIA	ФАЛАЖЛИК	ПАРАЛИЧ	PARALYSIS
PLEUR/O	ПЛЕВРА	ПЛЕВРА	PLEURA
-PLEXY	ЗАРБ	ИНСУЛЬТ	STROKE
-PNEA	НАФАС	ДЫХАНИЕ	BREATHING
PNEUM/O	ҲАВО; ЎПКА	ВОЗДУХ; ЛЕГКИХ	AIR; LUNG
PNEUMON/O	ҲАВО; ЎПКА	ВОЗДУХ; ЛЕГКИХ	AIR; LUNG
POD/O	ОЁҚ	ФУТ	FOOT
-POIESIS	ҲОСИЛ ҚИЛИШ, ИШЛАБ ЧИҚАРИШ	ОБРАЗОВАНИЕ, ПРОИЗВОДСТВО	FORMATIO N, PRODUCTIO N
POIKIL/O	ТУРЛИ	РАЗНООБРАЗНЫЙ, АРИТМИЯ	VARIED, IRREGULAR
POLI/O	КУЛРАНГ; КУЛРАНГ МОДДА (БОШ ЁКИ ОРҚА МИЯ)	СЕРЫЙ; СЕРОЕ ВЕЩЕСТВО (ИЗ ГОЛОВНОГО ИЛИ СПИННОГО МОЗГА)	GRAY; GRAY MATTER (OF BRAIN OR SPINAL CORD)
POLY-	КЎП	МНОГО, МНОГО	MANY, MUCH
POLYP/O	КИЧИК ЎСМА	МАЛЫЙ РОСТ	SMALL GROWTH
-POROSIS	ҒОВАК	ПОРИСТЫЕ	POROUS
POST-	КЕЙИН, ОРТ	ПОСЛЕ, СЗАДИ	AFTER,

			BEHIND
POSTER/O	ОРҚА (ГАВДА), ОРТ	НАЗАД (ВСЕГО ТЕЛА), ПОЗАДИ, ЗАДНИЙ	BACK (OF BODY), BEHIND, POSTERIOR
-POTENCE	КУЧ	МОЩНОСТЬ	POWER
-PRANDIAL	ОВҚАТЛАНИШ	ПИТАНИЕ	MEAL
PRE-	АВВАЛ, ОЛДИН	РАНЬШЕ ПЕРЕД	BEFORE, IN FRONT OF
PRESBY/O	КЕКСАЛИК	СТАРОСТЬ	OLD AGE
PRIMI-	БИРИНЧИ	ПЕРВЫЙ	FIRST
PRO-	АВВАЛ, ОЛДИН	РАНЬШЕ ПЕРЕД	BEFORE, IN FRONT OF
PROCT/O	ОРҚА ПЕШОВ, ТЎҒРИ ИЧАК	АНУС, ПРЯМОЙ КИШКИ	ANUS, RECTUM
PROSTAT/O	ПРОСТАТА	ПРЕДСТАТЕЛЬНОЙ ЖЕЛЕЗЫ	PROSTATE GLAND
PROXIM/O	ЯҚИН, ЭНГ ЯҚИН	РЯДОМ С БЛИЖАЙШИМ	NEAR, NEAREST
PSEUDO-	ЁЛҒОН, СОХТА	ЗНАЧЕНИЕ ФАЛСЕ	FALSE
PSYCH/O	ТАФАККУР	РАЗУМ	MIND
-PTOSIS	ТУШИБ ҚОЛИШ	ПРОЛАПС	PROLAPSE
PTYAL/O	СЎЛАК	СЛЮНА	SALIVA
-PTYSIS	ТУФЛАШ, ТУПУРИШ	ПЛЕВАНИЕ	SPITTING
PUB/O	ҚОВ СУЯГИ	КОСТИ ТАЗА	PELVIS BONE
PULMON/O	ЎПКА	ЛЕГКИХ	LUNG
PUPIL/O	ҚОРАЧИҚ	УЧЕНИК	PUPIL
PY/O	ЙИРИНГ, ФАСОД	ГНОЙ	PUS
PYEL/O	БУЙРАК ЖОМИ	ТАЗ	PELVIS
PYLOR/O	ПИЛОРУС	ПИЛОРУСА	PYLORUS
PYR/O	ОЛОВ	ПОЖАР	FIRE
QUADRI-	ТЎРТ	ЧЕТЫРЕ	FOUR
RACHI/O	УМУРТҚА ПОҒОНАСИ	ПОЗВОНОЧНИК	SPINE
RADI/O	НУРЛАНИШ, РЕНТГЕН; БИЛАК СУЯГИ	РАДИАЦИЯ	RADIATION
RADICUL/O	АСАБ ИЛДИЗЧАСИ	КОРЕНЬ НЕРВА	NERVE ROOT
RECT/O	ТЎҒРИ ИЧАК	ПРЯМОЙ КИШКИ	RECTUM
REN/O	БУЙРАК	ПОЧКИ	KIDNEY

RETICUL/O	ТҮР	СЕТКА	MESH
RETIN/O	ТҮР ПАРДА	РЕТИН	RETINA
RETRO-	ОРТ, ОРҚА	Б СҚВ РД	BACKWARD
RHABD/O	КҮНДАЛАНГ-ТАРҒИЛ	РОД Ш ППЕД	ROD-SHAPED
RHABDOMY/O	КҮНДАЛАНГ-ТАРҒИЛ МУШАК	РОД Ш ППЕД	ROD-SHAPED
RHIN/O	БУРУН	НОС	NOSE
RHYTID/O	АЖИН	МОРЩИНЫ	WRINKLE
ROENTGEN/O	РЕНТГЕН	Х-Р ЙС	X-RAYS
-RRHAGE	ЁРИБ ЧИҚИШ	ТРЕЩИТ ВПЕРЕД	BURSTING FORTH
-RRHAGIA	ЁРИБ ЧИҚИШ	ТРЕЩИТ ВПЕРЕД	BURSTING FORTH
-RRHAPHY	ЧОК ҚҮЙИШ	ШОВНЫЙ МАТЕРИАЛ	SUTURE
-RRHEA	БҮШАШИШ, ОҚИШ	РАЗРЯД,	DISCHARGE
-RRHEXIS	ЁРИЛИШ, УЗИЛИШ	РАЗРЫВ	RUPTURE
-RRHYTHM/O	МАРОМ, РИТМ	РИТМ	RHYTHM
RUBE/O	ҚИЗИЛ	КРАСНЫЙ	RED
S	С		
SACR/O	ДУМҒАЗА	КРЕСТЕЦ	SACRUM
SALPING/O	НАЙ (ОДАТДА БАЧАДОН ЁКИ ЭШИТУВ НАЙИ)	ТРУБКА	TUBE
-SALPINX	НАЙ (ОДАТДА БАЧАДОН ЁКИ ЭШИТУВ НАЙИ)	ТРУБКА	TUBE
SARC/O	ГҮШТ (БИРИКТИРУВЧИ ТҰҚИМА)	ПЛОТЬ	FLESH
-SARCOMA	БИРИКТИРУВЧИ ТҰҚИМА ЁМОН СИФАТЛИ ҰСМАСИ	ЗЛОКАЧЕСТВЕННЫЕ ОПУХОЛИ СОЕДИНИТЕЛЬНАЯ ТКАНЬ	MALIGNANT TUMOR OF CONNECTIVE TISSUE
SCAPULA/O	КУРАК СУЯГИ	ЛОПАТКА	SCAPULA

-SCHISIS	ПАРЧАШ	РАЗДЕЛЕНИЕ	A SPLITTING
SCHIZ/O	ПАРЧАЛАНИШ	СПЛИТ	SPLIT
SCLER/O	ЗИЧЛАШИШ; ОҚСИЛ ПАРДА	ЗАКАЛКА; СКЛЕРА	HARDENIN G; SCLERA
SCOLI/O	ҚИЙШИҚ	КРИВЫЕ, БЕНТ	CROOKED, BENT
-SCOPE	КУЗАТИШ УЧУН АСБОБ	ИНСТРУМЕНТ ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ	INSTRUMEN T FOR EXAMINING
-SCOPY	КУЗАТИШ	ВИЗУАЛЬНЫЙ ОСМОТР	VISUAL EXAMINATI ON
SCOT/O	ЗУЛМАТ	ТЬМА	DARKNESS
SEB/O	ЁҒ БЕЗИ	КОЖНОЕ САЛО, САЛЬНЫЕ	SEBUM, SEBACEOUS
SEMI-	ЯРИМ	ОДНА ПОЛОВИНА	ONE HALF
SEMIN/I	УРУҒ	СЕМЕН; СЕМЯ	SEMEN; SEED
SEMIN/O	УРУҒ	СЕМЕН; СЕМЯ	SEMEN; SEED
SEPT/O	ТҮСИҚ	ПЕРЕГОРОДКИ	SEPTUM
SEQUESTER/O	АЖРАТИШ	ОТДЕЛЕНИЕ	SEPARATIO N
SER/O	ЗАРДОБ	СЫВОРОТКА	SERUM
SIAL/O	СҮЛАК, СҮЛАК БЕЗИ	СЛЮНА, СЛЮННЫХ	SALIVA, SALIVARY
SIDER/O	ТЕМИР	ЖЕЛЕЗА	GLAND
SIGMOID/O	СИГМАСИМОН ИЧАК	СИГМОВИДНАЯ КИШКА	SIGMOID COLON
SIN/O	БҮШЛИҚ, СИНУС	СИНУС	SINUS
SINUS/O	БҮШЛИҚ, СИНУС	СИНУС	SINUS
-SIS	ҲОЛАТ	СОСТОЯНИЕ	STATE OF
SOMAT/O	ТАНА	ТЕЛО	BODY
SOMN/O	УЙҚУ	СОН	SLEEP
SON/O	ТОВУШ	ЗВУК	SOUND
-SPADIAS	ЁРИҚ	ЩЕЛИ, ТРЕЩИНЫ	SLIT, FISSURE
-SPASM	ИХТИЁРСИЗ	НЕДОБРОВОЛЬНОЕ	INVOLUNTA

	ҚИСҚАРИШ, ТИРИШИШ		RY
SPERM/I	УРУҒ ҲУЖАЙРАСИ	СПЕРМАТОЗОИДЫ	SPERMATO ZOA
SPERM/O	УРУҒ ҲУЖАЙРАСИ	СПЕРМАТОЗОИДЫ	SPERMATO ZOA
SPERMAT/O	УРУҒ ҲУЖАЙРАСИ	СПЕРМАТОЗОИДЫ	SPERMATO ZOA
SPHYGM/O	ТОМИР УРИШИ	ПУЛЬС	PULSE
-SPHYXIA	ТОМИР УРИШИ	ПУЛЬС	PULSE
SPIN/O	УМУРТҚА ПОҒОНАСИ	ПОЗВОНОЧНИК	SPINE
SPIR/O	НАФАС	ДЫШАТЬ	BREATHE
SPLEN/O	ТАЛОҚ	ХАНДРА	SPLEEN
SPONDYL/O	УМУРТҚА	ПОЗВОНОК (ПОЗВОНОЧНИК)	VERTEBRA (BACKBONE)
SQUAM/O	ТАНГА	МАСШТАБ	SCALE
STAPED/O	УЗАНГИ	СТРЕМЯ	STAPES
-STASIS	ТЎХТАШ	СТОЯ ВСЕ ЕЩЕ ЖИР	STANDING STILL FAT
STEAT/O	ЁҒ		
STEN/O	ЧЕГАРАЛАНИШ, ТОРАЙИШ	СУЖЕНИЕ	NARROWIN G
-STENOSIS	ЧЕГАРАЛАНИШ, ТОРАЙИШ	СУЖЕНИЕ	NARROWIN G
STERN/O	ТЎШ СУЯГИ	ГРУДИНА	STERNUM
STETH/O	КЎКРАК	ГРУДЬ	CHEST
STHEN/O	КУЧ	ПРОЧНОСТЬ	STRENGTH
STIGMAT/O	НУҚТА, БЕЛГИ	ТОЧКА, МАРК	POINT, MARK
STOMAT/O	ОҒИЗ (БЎШЛИҒИ)	РОТ	MOUTH
-STOMY	ТЕШИК (ОҒИЗ) ҲОСИЛ ҚИЛИШ	ФОРМИРОВАНИЕ ОТКРЫТИЕ	FORMING AN OPENING
SUB-	ОСТ, ҚУЙИ	ПОД	UNDER
SUDOR/O	ТЕР	ПОТ	SWEAT
SUPER-	УСТ, ЮҚОРИ	ВЕРХНЯЯ	UPPER
SUPER/O	УСТ, ЮҚОРИ	ВЕРХНЯЯ	UPPER
SUPRA-	УСТ, ЮҚОРИ; ОРТИҚЧА	ВЫШЕ	ABOVE
SYM-	БИРГА, ҚЎШМА	ВМЕСТЕ	TOGETHER

SYN-	БИРГА, ҚЎШМА	СОЮЗ,	UNION,
SYNAPT/O	ТУТАШИШ НУҚТАСИ, СИНАПС	СИНАПСА	SYNAPISIS
SYNOV/O	СІНОВІАЛ ПАРДА, СІНОВІАЛ СУЮҚЛИК	СІНОВІАЛЬНОЙ	SYNOVIAL
ARTERIAE MEMBRI INFERIORIS	ОЁЎ АРТЕРИЯЛАРИ	АРТЕРИИ НИЖНЕЙ КОНЕЧНОСТИ	ARTERIES OF LOWER LIMB
ARTERIA ILIACA EXTERNA	ТАШЎИ ЁНБОШ АРТЕРИЯСИ	НАРУЖНАЯ ПОДВЗДОШНАЯ АРТЕРИЯ	EXTERNAL ILIAC ARTERY
A. EPIGASTRICA INFERIOR	ҚОРИН ДЕВОРИНИНГ ПАСТКИ АРТЕРИЯСИ	НИЖНЯЯ НАДЧРЕВНАЯ АРТЕРИЯ	INFERIOR EPIGASTRI C ARTERY
R.PUBICUS	ҚОВ ТАРМОҒИ	ЛОБКОВАЯ ВЕТВЬ	PUBIC BRANCH
R.OBTURATORIUS	ЁПҚИЧ ТАРМОҒИ	ЗАПИРАТЕЛЬНАЯ ВЕТВЬ	OBTURATO R BRANCH
(A. OBTURATORIA ACCESSORIA)	(ҚЎШИМЧА ЁПҚИЧ АРТЕРИЯСИ)	(ДОБАВОЧНАЯ ЗАПИРАТЕЛЬНАЯ АРТЕРИЯ)	(ACCESSOR Y OBTURATO R ARTERY)
A.CREMASTERICA	МОЯКНИ ҚЎТАРУВЧИ МУШАГИНИНГ АРТЕРИЯСИ	КРЕМАСТЕРНАЯ АРТЕРИЯ	CREMASTE RIC ARTERY O'
A.LIGAMENTI TERETIS UTERI	БАЧАДОН ЮМАЛОЎ БОЙЛАМИНИНГ АРТЕРИЯСИ	АРТЕРИЯ КРУГЛОЙ СВЯЗКИ МАТКИ	ARTERY OF ROUND LIGAMENT OF UTERUS 9
A.CIRCUMFLEXA ILIUM PROFUNDA	ЁНБОШ СУЯГИНИ ЎРОВЧИ ЧУҚУР АРТЕРИЯ	ГЛУБОКАЯ АРТЕРИЯ, ОГИБАЮШАЯ ПОДВЗДОШНУЮ КОСТЬ	DEEP CIRCUMFL EX ILIAC ARTERY
R.ASCENDENS	ҚЎТАРИЛУВЧИ ТАРМОЎ	ВОСХОДЯЩАЯ ВЕТВЬ	ASCENDING BRANCH ""
ARTERIA FEMORALIS	СОН АРТЕРИЯСИ	БЕДРЕННАЯ АРТЕРИЯ	FEMORAL ARTERY
A. EPIGASTRICA SUPERFICIALIS	ҚОРИН ДЕВОРИНИНГ ЮЗАКИ АРТЕРИЯСИ	ПОВЕРХНОСТНАЯ НАДЧРЕВНАЯ АРТЕРИЯ	SUPERFICIA L

			EPIGASTRIC ARTERY
A. CIRCUMFLEXA ILIUM SUPERFICIALIS	ЃНБОШ СУЯГИНИ ЎРОВЧИ ЮЗАКИ АРТЕРИЯ	ПОВЕРХНОСТНАЯ АРТЕРИЯ, ОГИБАЮШАЯ ПОДВЗДОШНУЮ КОСТЬ	SUPERFICIAL CIRCUMFL EX ILIAC ARTERY
A.PUDENDA EXTERNA SUPERFICIALIS	ТАШКИ ЮЗАКИ ЖИНСИЙ АРТЕРИЯ	ПОВЕРХНОСТНАЯ НАРУЖНАЯ ПОЛОВАЯ АРТЕРИЯ	SUPERFICIAL EXTERNAL PUDENDAL ARTERY
A.PUDENDA EXTERNA PROFUNDA	ТАШКИ ЧУКУР ЖИНСИЙ АРТЕРИЯ	ГЛУБОКАЯ НАРУЖНАЯ ПОЛОВАЯ АРТЕРИЯ	DEEP EXTERNAL PUDENDAL ARTERY
RR.SCROTALES ANTERIORES	ЃРЃОКНИНГ ОЛДИНГИ ТАРМОЃИ.	ПЕРЕДНИЕ МОШОНОЧНЫЕ ВЕТВИ	ANTERIOR LABIAL BRANCHES
RR.LABIALES ANTERIORES	ЖИНСИЙ ЛАБЛАРНИНГ ОЛДИНГИ ТАРМОЃИ	ПЕРЕДНИЕ ГУБНЫЕ ВЕТВИ	ANTERIOR SCROTAL BRANCHES O'
RR.INGUINALES	ЧОВ ТАРМОЃЛАРИ	ПАХОВЫЕ ВЕТВИ	INGUINAL BRANCHES
A.DESCENDENS GENUS	ТИЗЗА БЎГИМИНИНГ ТУШУВЧИ АРТЕРИЯСИ	НИСХОДЯЩАЯ КОЛЕННАЯ АРТЕРИЯ	DESCENDING GENICULAR ARTERY
R.SAPHENUS	ТЕРИ ОСТИ ТАРМОЃИ	ПОДКОЖНАЯ ВЕТВЬ	SAPHENOUS BRANCH
RR.ARTICULARES	БЎГИМ ТАРМОЃЛАРИ	СУСТАВНЫЕ ВЕТВИ	ARTICULAR BRANCHES
ARTERIA PROFUNDA FEMORIS	СОННИНГ ЧУКУР АРТЕРИЯСИ	ГЛУБОКАЯ АРТЕРИЯ БЕДРА	DEEP ARTERY OF THIGH
A.CIRCUMFLEXA FEMORIS MEDIALIS	СОН СУЯГИНИ ЎРОВЧИ МЕДИАЛ АРТЕРИЯ	МЕДИАЛЬНАЯ АРТЕРИЯ, ОГИБАЮШАЯ БЕДРЕННУЮ КОСТЬ	MEDIAL CIRCUMFL EX FEMORAL ARTERY

R.SUPERFICIALIS	ЮЗАКИ ТАРМОЌ	ПОВЕРХНОСТНАЯ ВЕТВЬ	SUPERFICIAL BRANCH
R.PROFUNDUS	ЧУКУР ТАРМОЌ	ГЛУБОКАЯ ВЕТВЬ	DEEP BRANCH
R.ACETABULARIS	ҚЎЙМИЧ КОСАСИГА БОРАДИГАН ТАРМОЌ	ВЕТВЬ ВЕРТЛУЖНОЙ ВПАДИНЫ	ACETABULAR BRANCH
R.ASCENDENS	КЎТАРИЛУВЧИ ТАРМОЌ	ВОСХОДЯЩАЯ ВЕТВЬ	ASCENDING BRANCH
R.DESCENDENS	ТУШУВЧИ ТАРМОЌ	НИСХОДЯЩАЯ ВЕТВЬ	DESCENDING BRANCH
A.CIRCUMFLEXA FEMORIS LATERALIS	СОН СУЯГИНИ ЎРОВЧИ ЛАТЕРАЛ АРТЕРИЯ	ЛАТЕРАЛЬНАЯ АРТЕРИЯ, ОГИБАЮЩАЯ БЕДРЕННУЮ КОСТЬ	LATERAL CIRCUMFLEX FEMORAL ARTERY
R.ASCENDENS	КЎТАРИЛУВЧИ ТАРМОЌ	ВОСХОДЯЩАЯ ВЕТВЬ	ASCENDING BRANCH
R.DESCENDENS	ПАСТГА ТУШУВЧИ ТАРМОЌ	НИСХОДЯЩАЯ ВЕТВЬ	DESCENDING BRANCH
R.TRANSVERSUS	КЎНДАЛАНГ ТАРМОЌ	ПОПЕРЕЧНАЯ ВЕТВЬ	TRANSVERSE BRANCH
AA. PERFORANTES	ТЕШИБ ЎТУВЧИ АРТЕРИЯЛАР	ПРОБОДАЮЩИЕ АРТЕРИИ	PERFORATING ARTERIES
AA.NUTRICIAE FEMORIS; A.NUTRIENTES FEMORIS	СОН СУЯГИНИ ОЗИЌЛАНТИРУВЧИ АРТЕРИЯЛАР	АРТЕРИИ, ПИТАЮЩИЕ БЕДРЕННУЮ КОСТЬ	FEMORAL NUTRIENT ARTERIES
U	У		
-ULA	КИЧКИНА	НЕБОЛЬШОЙ	SMALL, MINUTE
-ULE	КИЧКИНА	НЕБОЛЬШОЙ,	SMALL, MINUTE
ULN/O	ТИРСАК СУЯГИ	ЛОКТЕВОЙ (НИЖНЯЯ КОСТЬ РУКИ НА	ULNA (LOWER ARM BONE ON
ULTRA-	ОРТИҚАЧА, ХАДДАН ТАШҚАРИ	ПРОТИВОПОЛОЖНОЙ СТОРОНЕ БОЛЬШОГО ПАЛЬЦА)	OPPOSITE SIDE OF THUMB)
-UM	ТУЗИЛМА	ПРЕВЫШЕНИЕ, ЗА	EXCESS, BEYOND

UMBILIC/O	КИНДИК	СТРУКТУРА, ВЕЩЬ	STRUCTURE, THING
UNGU/O	ТИРНОҚ	ПУПОК, ПУПОК	UMBILICUS, NAVEL
UNI-	БИР	ГВОЗДЬ	NAIL
UR/O	СИЙДИК, ПЕШОБ; СИЙДИК ЙЎЛИ	ОДИН	ONE
URETER/O	СИЙДИК НАЙИ	МОЧЕТОЧНИК	URETER
URETHR/O	СИЙДИК ЧИҚАРУВ ЙЎЛИ	МОЧЕИСПУСКАТЕЛЬНОГО КАНАЛА	URETHRA
-URIA	СИЙДИК, ПЕШОБ	МОЧА	URINE
URIN/O	СИЙДИК, ПЕШОБ; СИЙДИК ЙЎЛИ	МОЧА	URINE
-US	ҲОЛАТ; ТУЗИЛМА	СОСТОЯНИЕ	CONDITION
UTER/O	БАЧАДОН	МАТКИ	UTERUS
UVUL/O	ТИЛЧА	ЯЗЫЧКОМ	UVULA
V	В		
VAGIN/O	ҚИН	ВЛАГАЛИЩЕ	VAGINA
VALV/O	ҚОПҚОҚ	КЛАПАН	VALVE
VARIC/O	КЕНГАЙГАН КЕНА	РАСШИРЕННЫЕ ВЕНЫ	DILATED VEIN
VAS/O	ТОМИР; УРУҒ ОЛИБ КЕТУВЧИ ЙЎЛ; ЙЎЛ	СУДНО	VESSEL
VASCUL/O	ТОМИР (ОДАТДА ҚОН ЁКИ ЛИМФА)	СУДНО	VESSEL
VEN/O	ВЕНА	ВЕНА	VEIN
VENTR/O	ҚОРИН, ҚОРИН (ОЛД) ТОМОН	ЖИВОТ, ЖИВОТ СТОРОНА	BELLY, BELLY SIDE
VENTRICUL/O	ҚОРИНЧА (ЮРАК ЁКИ БОШ МИЯ)	ЖЕЛУДОЧЕК	VENTRICLE
-VERSION	БУРИЛИШ	ТОКАРНЫЕ	TURNING
VERTEBR/O	УМУРТҚА	ПОЗВОНОК (ПОЗВОНОЧНИК)	VERTEBRA (BACKBONE)
VESIC/O	ПУФАК (ОДАТДА, СИЙДИК ПУФАГИ)	МОЧЕВОГО ПУЗЫРЯ	BLADDER
VESICUL/O	УРУҒ ПУФАКЧАСИ	СЕМЕННОЙ ПУЗЫРЕК	SEMINAL VESICLE
VEST/O	КИЙИМ	ОДЕЖДА	CLOTHES
VISCER/O	ИЧКИ АЪЗОЛАР	ВНУТРЕННИЕ ОРГАНЫ	INTERNAL ORGANS

VITR/O	ШИШАСИМОН ТАНА	СТЕКЛОВИДНОЕ ТЕЛО	VITREOUS
VITRE/O	ШИШАСИМОН	СТЕКЛОВИДНЫЙ	GLASSY
VOL/O	ҲАЖМ	ОБЪЕМ	VOLUME
VULV/O	АЁЛ ТАШҚИ ЖИНСИЙ АЪЗОЛАРИ	ВУЛЬВЫ	VULVA
X, Y, Z	Х, Й, З		
XANTH/O	САРИҚ	ЖЕЛТЫЙ	YELLOW
XEN/O	БЕГОНА, ЁТ	ИНОСТРАННЫЕ, СТРАННО	FOREIGN, STRANGE
XER/O	ҚУРУҚ	СУХИЕ	DRY
XIPH/O	ХАНЖАР	МЕЧ	SWORD
-Y	ҲОЛАТ; ЖАРАЁН	СОСТОЯНИЕ	CONDITION

VII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарлари

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Т.: “Ўзбекистон”, 2018. – 507 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2019. – 400 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2020. – 400 б.

II. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.
7. Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги ЎЗРҚ-637-сонли Қонуни.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабр “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сонли қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июнь “Олий таълим муасасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли Фармони.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февраль “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сонли Фармони.
11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрел "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли қарори.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрь “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5544-сонли Фармони.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 май “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сон Фармони.

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 июн “2019-2023 йилларда Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетиди талаб юқори бўлган малакали кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва илмий салоҳиятини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4358-сонли Қарори.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 август “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли Фармони.

16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрь “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сонли Фармони.

17. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябрь “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сонли Фармони.

18. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси.

19. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябрь “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли қарори.

III. Махсус адабиётлар

1. Латинский язык и основы медицинской терминологии: учеб. пособие / Л. В. Долгушина; Новосиb. гос. ун-т. – Новосибирск: РИЦ НГУ, 2013. – 96 с.
2. Латинский язык и основы терминологии / под ред. Ю. В Шульца. М.: Медицина, 2015. 206 с.
3. Лотин тили. Л. Хўжаева, Х. Зохидова. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 2015. 204 б.
4. Петрова Г. В., Еремичева В. И. Латинская терминология в медицине: справочно-учебное пособие для медиков и фармацевтов. М.: Астр ель АСТ, 2017.
5. Хрестоматия по латинскому языку: для вузов / сост.: О. В. Бударagina, Т. Б. Путилова; под. ред. Н. М. Ботвинник. –М. [и др.]: Академия [и др.], 2013. –115 с.
6. Proverbia et dicta Latina: методическая разработка для студентов дневного и заочного отделений филологического факультета / [Сост. Т. В. Вяничева] –Томск: Изд-во ТГПУ, 2010. – 66 с.
7. Бондаренко М. А. “Латинский язык и основы медицинской терминологии”. Киев, 2007.
8. Исраилова М.Н. “Лотин тили ва тиббий фармацевтик терминология” Тошкент. 2016.
9. Исраилова М.Н. Словарь латино-греко-русско-англо-узбекских медитсинских терминов. –Ташкент, 2017. Агентство по интеллектуальной собственности Республики Узбекистан ДГУ 04860.
10. М.Н. Черявский “Латинский язык и основы медицинской терминологии” Москва 2007
11. Кацман, Н.Л., Покровская, З.А. Латинский язык. – М.: ВЛАДОС, 2013. [Электронный ресурс]

IV. Интернет сайтлар

1. <http://edu.uz> – Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги

2. <http://lex.uz> – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси
3. <http://bimm.uz> – Олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш бош илмий-методик маркази
4. <http://ziyonet.uz> – Таълим портали Ziyonet
5. <http://www.gumer.info.ru> - Тил ўрганиш сайти:
6. <http://www.knigafund.ru> - Тил ўрганиш сайти